

Smyslová ústrojí

Smysly – obecně

přijímají určitý druh podnětů (informací):

- z vnějšího prostředí pomocí **exteroceptorů**
  - čich, chuť, zrak, sluch, hmat a bolest
- z vnitřního prostředí pomocí **interoceptorů**
  - polohocit, bolest, vnitřní prostředí
- na hranici obou stojí vnímání rovnováhy
  - vnímání pohybu těla je založeno na interoceptorech a na využití setrvačných sil ve vnitřním uchu

obecně dělí se na:

- **primární** – receptorem je přímo neuron
- **sekundární** (epitelové) – receptor je epitelová buňka podložená dendritem

Primární receptory

neuroepitelové

- čich
  - receptorem jsou čichové buňky čichového epitelu nosní sliznice
- zrak
  - receptorem jsou tyčinky a čípky sítnice oka

neuronální

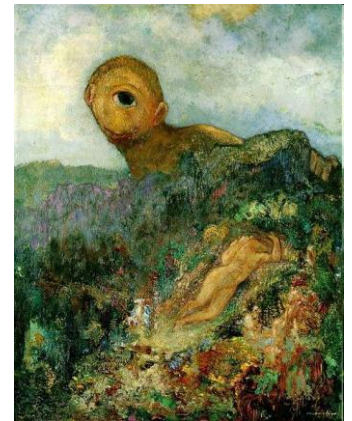
- hmat, bolest (nocicepce) a polohocit (propriocepce)
  - receptory jsou buď volná nervová zakončení kůže, kloubů, fascií, orgánů, nebo opouzdřená nervová zakončení kůže (hmatová tělíška), šlach a svalů (vřeténka)
- vnitřní prostředí – volná i opouzdřená nervová zakončení, perikarya
  - chemoreceptory
    - sledování kyselosti krve (pH), okysličení krve (parciálního tlaku CO_2 a O_2), sledování hladiny glukózy v krvi, sledování hladiny hormonů, sledování množství iontů v moči
  - osmoreceptory
    - sledování osmolality krve
  - baroreceptory
    - sledování krevního tlaku

Sekundární receptory

- sluch
  - vláskové buňky blanitého hlemýždě vnitřního ucha
- rovnováha
  - vláskové buňky blanitého labyrintu vnitřního ucha
- chuť
  - chuťové buňky chuťových pohárků jazykových papil a patra

Zrakové ústrojí

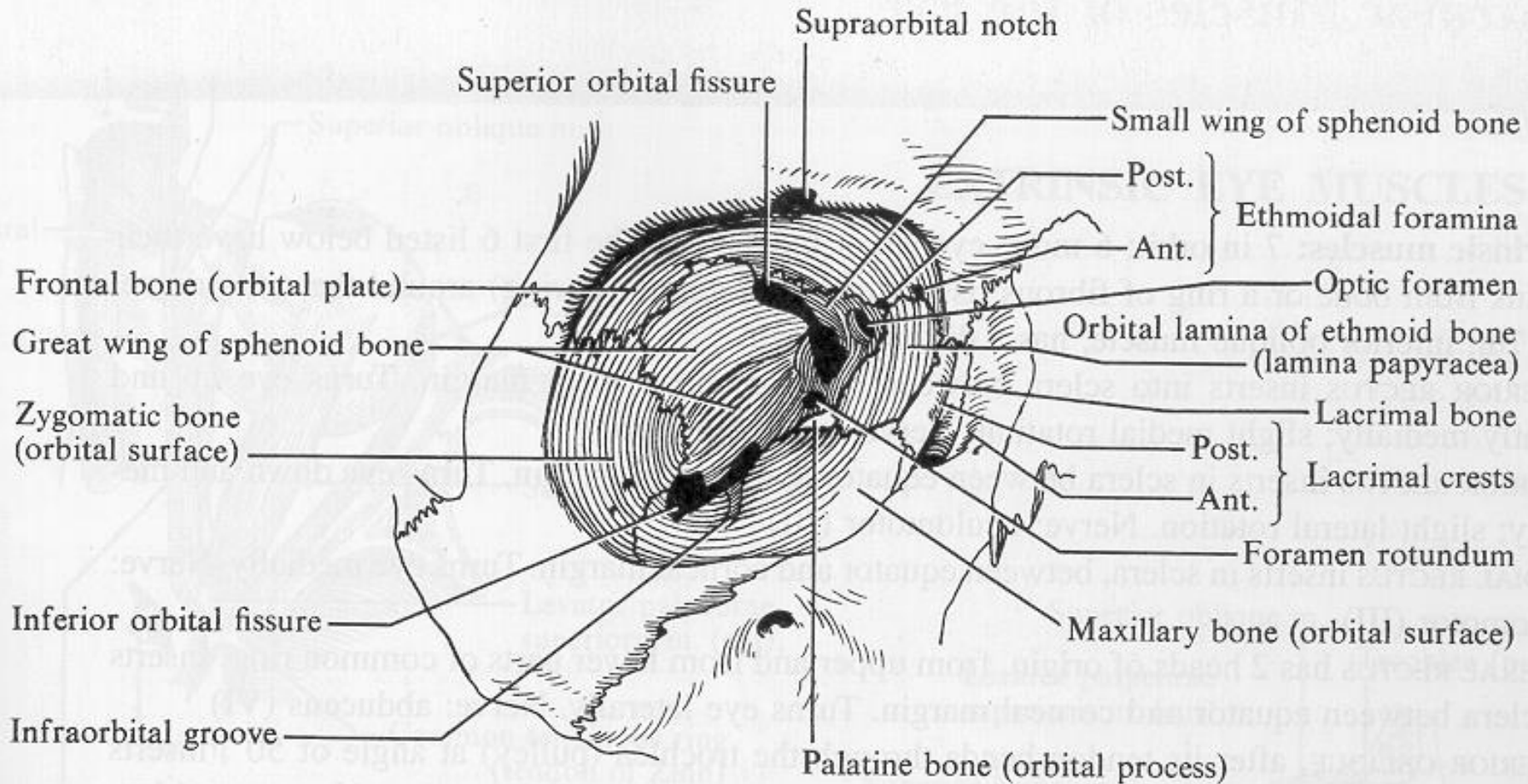
Organum visuale et structurae oculi accessoriae

Očnice = *Orbita*

- tvar 4-bokého jehlanu svrženého vzad
- kostěné ohraničení
- aditus orbitae → apex orbitae
- 10 otvorů + obsah
- septum orbitale – uzavírá aditus orbitae
- m. orbitalis *Mülleri* – *hladký sval* uzavírající fissura orbitalis inferior
- obsah: oční koule, svaly, tukové těleso a přídatné orgány

Očnice – kostěné stěny

Očnice – okolní struktury

okolní struktury:

- mediálně: cellulae ethmoidales (*za tenkou lamina orbitalis ossis ethmoidalis*)
- kaudálně: sinus maxillaris
- kraniálně: fossa cerebri anterior
- dorzálně: sinus cavernosus + fossa pterygopalatina

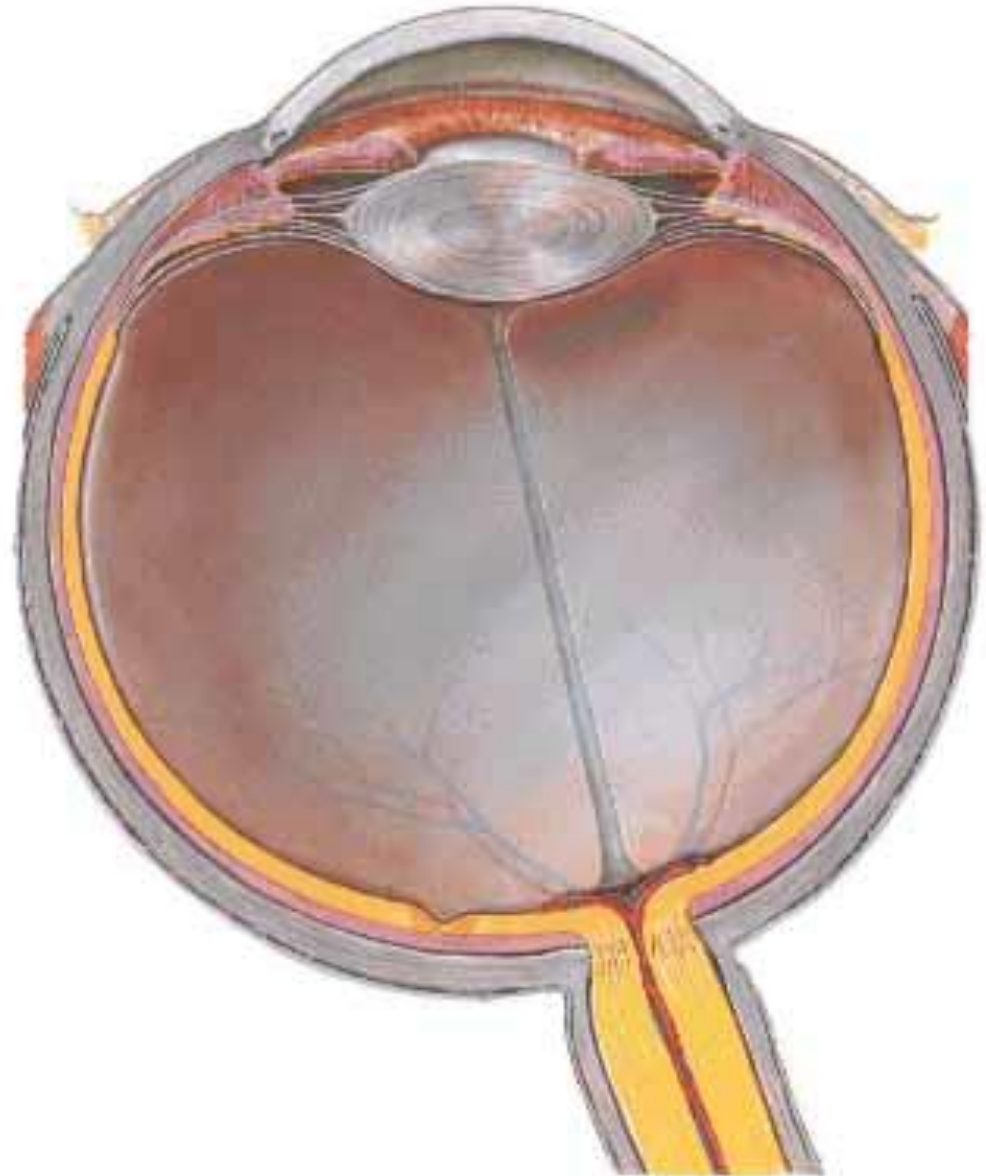

Oční koule

- tunica fibrosa (externa)
- tunica vasculosa (media)
- tunica interna (nervosa)
- sklivec (*corpus vitreum*) + čočka (*lens*)
- přední a zadní segment

Eyeball

Horizontal section

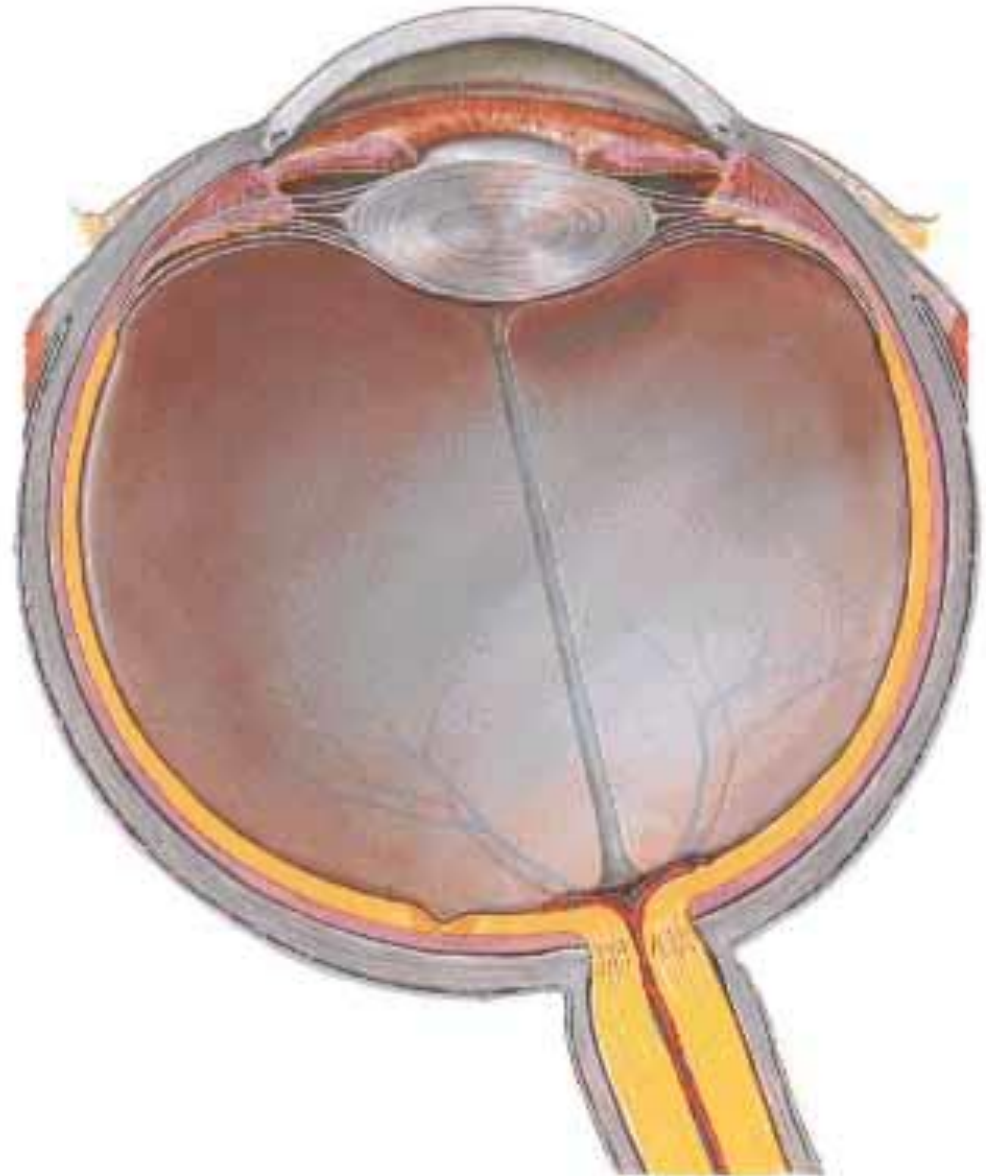

Oční koule

- polus anterior + posterior
- equator (*rovník*) x meridiani (*poledníky*)
- axis bulbi externus + internus
- axis opticus (= „linea visus“)

Eyeball

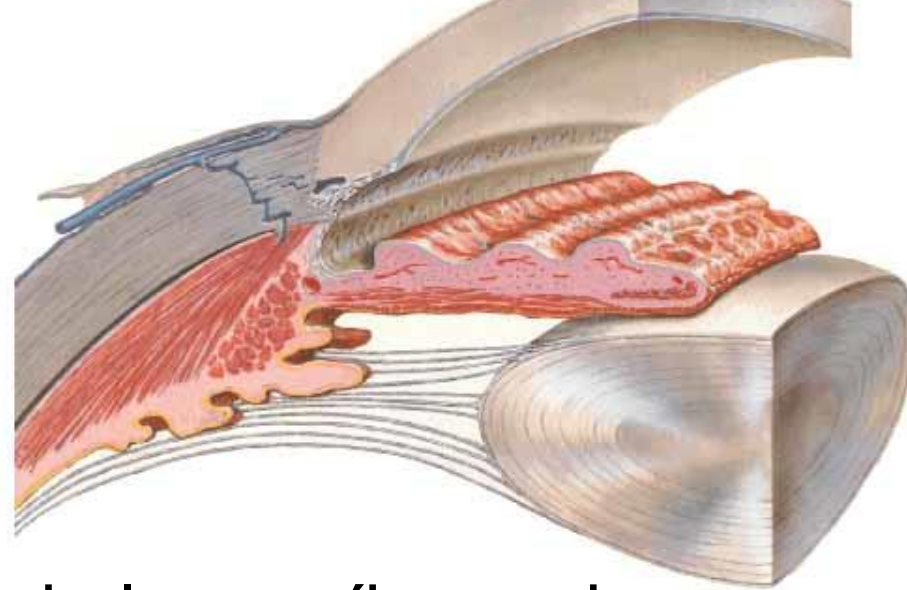
Horizontal section

Tunica fibrosa (externa)

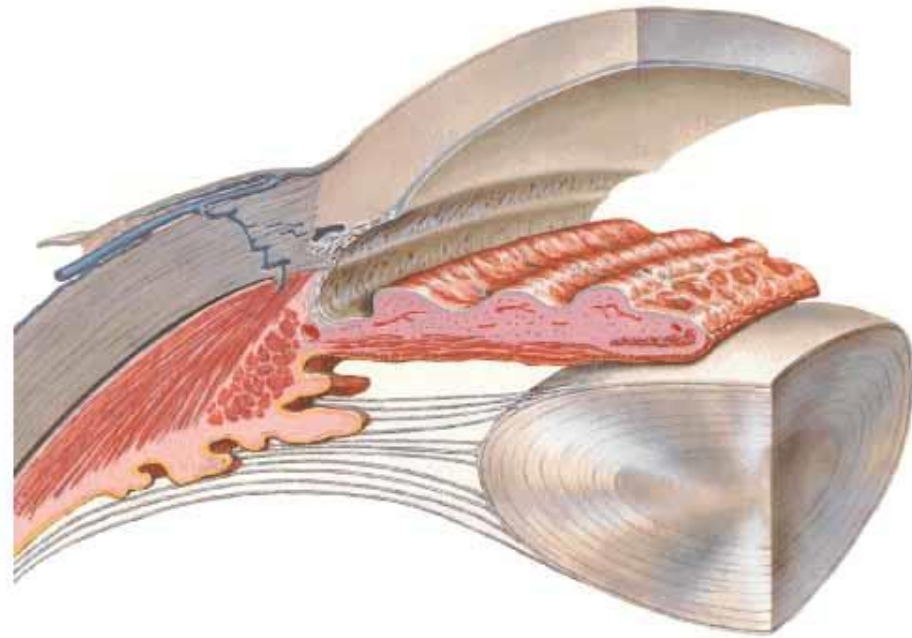
- bělima (*sclera*)
- rohovka (*cornea*)

Tunica fibrosa (externa) Bělima = Sclera

- 5/6 povrchu
- neprůhledná vrstva hustého kolagenního vaziva a méně četných elastických vláken a fibroblastů
- tloušťka: 0,4 mm (kolem rovníku) → 1 mm (dorzálně)
- do vnější vrstvy se upínají šlachy 6 okohybných svalů
- tvoří ochranný obal hlubších oddílů a pevnou oporu pro úpon šlach okohybných svalů
- **sinus venosus sclerae (canalis Schlemmi)**
  - oválný kruhový kanál pro odtok komorové tekutiny

Tunica fibrosa (externa) Bělima = Sclera

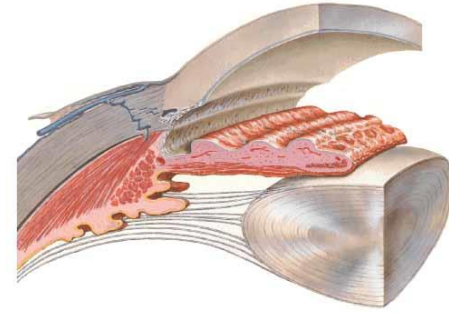

vrstvy bělimy:

- **lamina episcleralis**
  - tenká vrstva řídkého vaziva spojuje oční kouli s vagina bulbi, obsahuje cévy
- **substantia propria sclerae**
  - hustá síť silných kolagenních vláken
- **lamina fusca sclerae (= lamina suprachoroidea)**
  - fibroblasty a melanocyty

Tunica fibrosa (externa)

Rohovka = Cornea

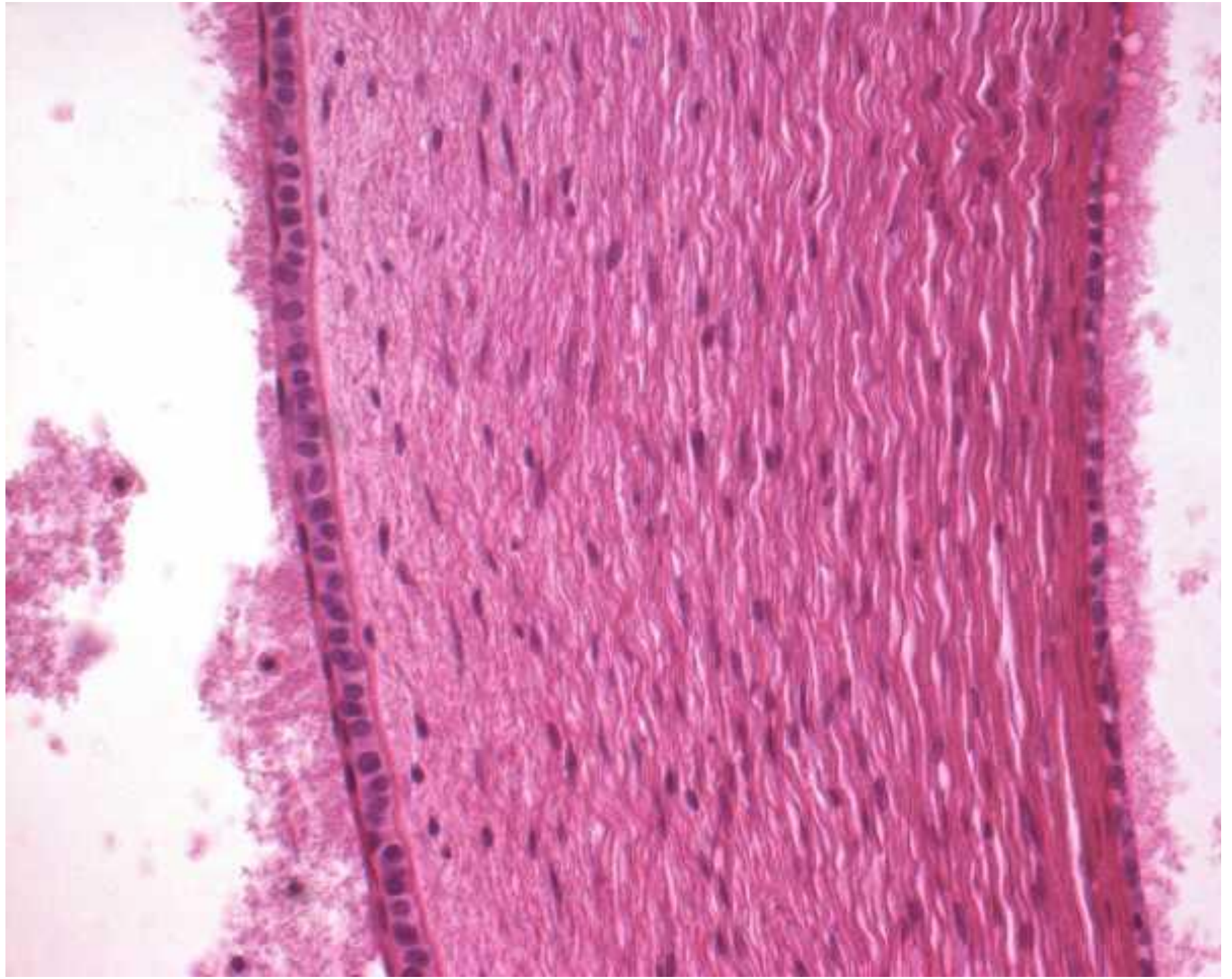

- dokonale průhledná, ventrálně konvexní
- fyziologický astigmatismus – svisle 11 mm a vodorovně 12 mm (do 0,5 dioptrií)
- optická mohutnost přibližně +43 dioptrií
- bezcévná (ani krevní, ani mízní cévy), živí ji difúze z vlásečnic bělimy a spojivky, z komorového moku a ze slz
- obsahuje 78 % vody, kolagen a keratansulfát
- **limbus corneae** – klínovitě přihrocený okraj, spojení s bělimou
- **vertex corneae** – nejtenčí a nejventrálnější místo rohovky (tloušťka: 555 μm)

Tunica fibrosa (externa)

Rohovka – 5 vrstev

- epithelium anterius corneae
  - vícevrstevný dlaždicový nerohovějící epitel (70 μm)
- lamina limitans anterior
  - *Bowmanova* membrána
- substantia propria corneae
  - rozptýlí jen 1 % procházejícího světla
  - poranění způsobí jizvu → zákal rohovky
- lamina limitans posterior
  - *Descemetova* membrána
- epithelium posterius corneae
  - jednovrstevný plochý (klinicky „endotel“)

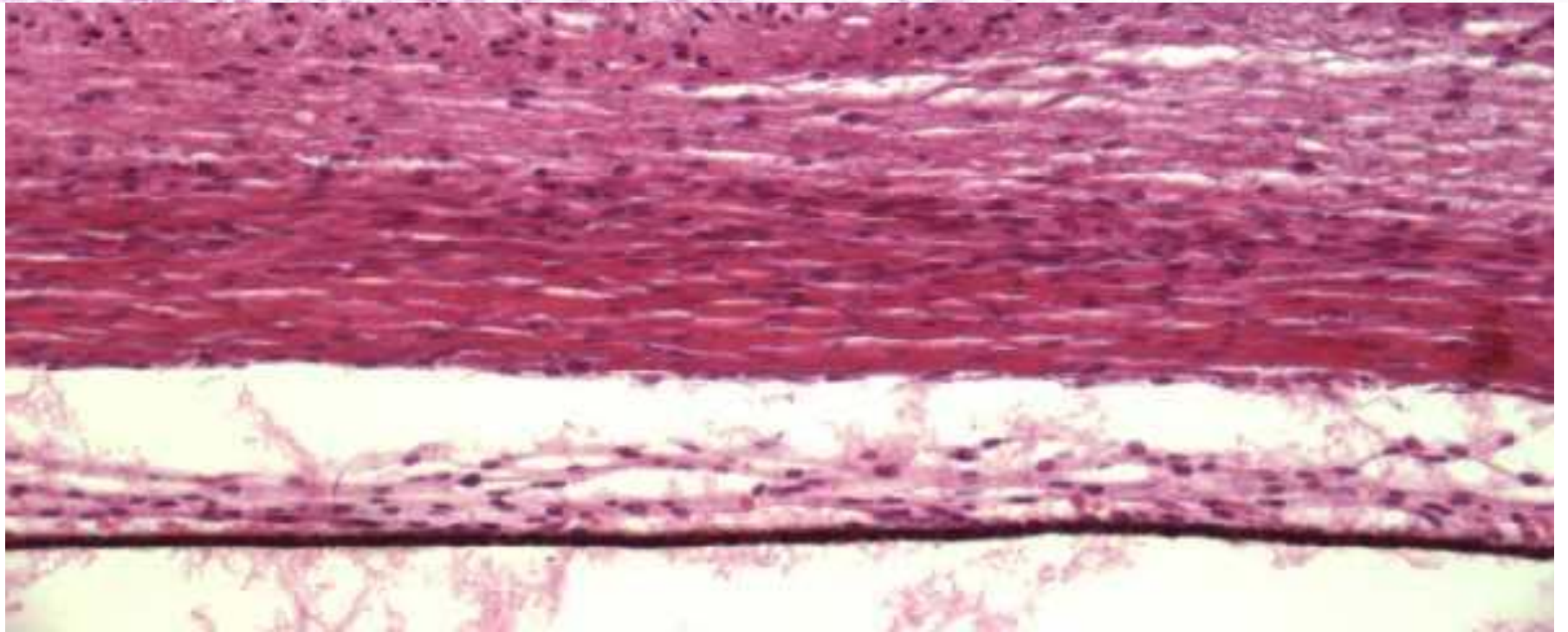
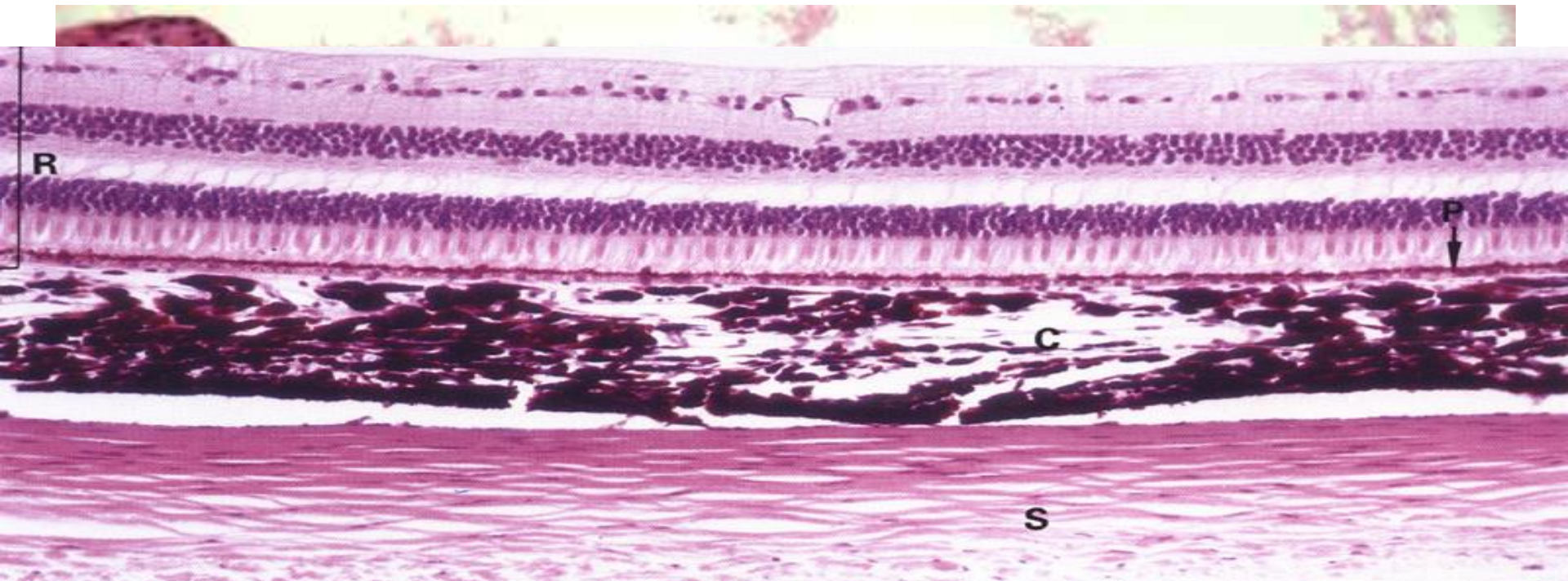
Tunica vasculosa (media) = Uvea = Živnatka

- cévnatka (*choroidea*)
- řasnaté těleso (*corpus ciliare*)
- duhovka (*iris*)

Tunica vasculosa (media)

Cévnatka = Choroidea

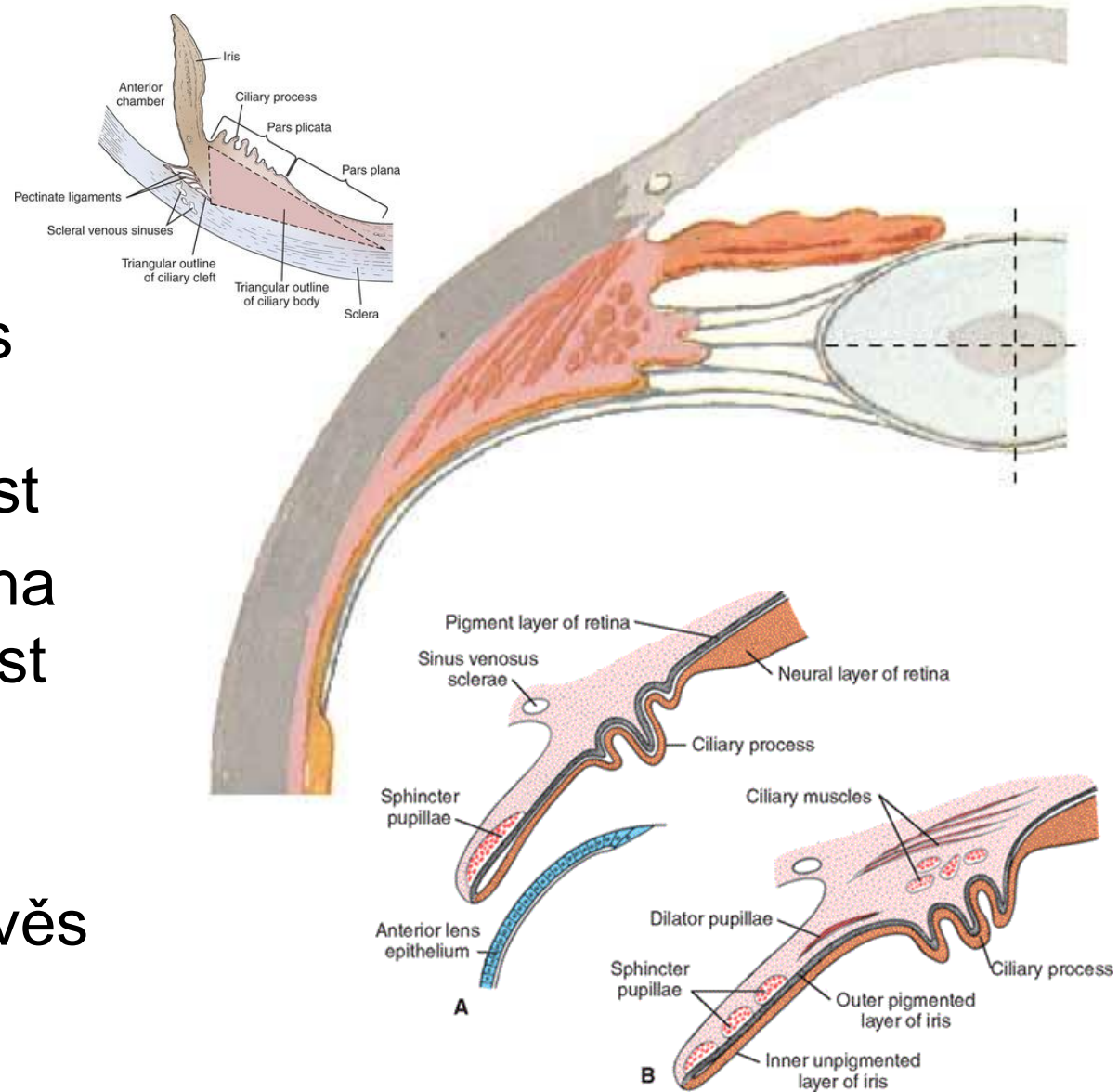
- lamina suprachoroidea (= lamina fusca sclerae)
- spatium perichoroideum
- lamina vasculosa *Halleri* (choroidální stroma)
  - velké cévy, vazivo, hladké svalové buňky, nervy
- lamina choroidocapillaris
  - vlásečnice
- complexus basalis choroideae = *Bruchova* membrána
  - BM pigmentového epitelu a vlásečnic + vazivo

Tunica vasculosa (media)

Řasnaté těleso = Corpus ciliare

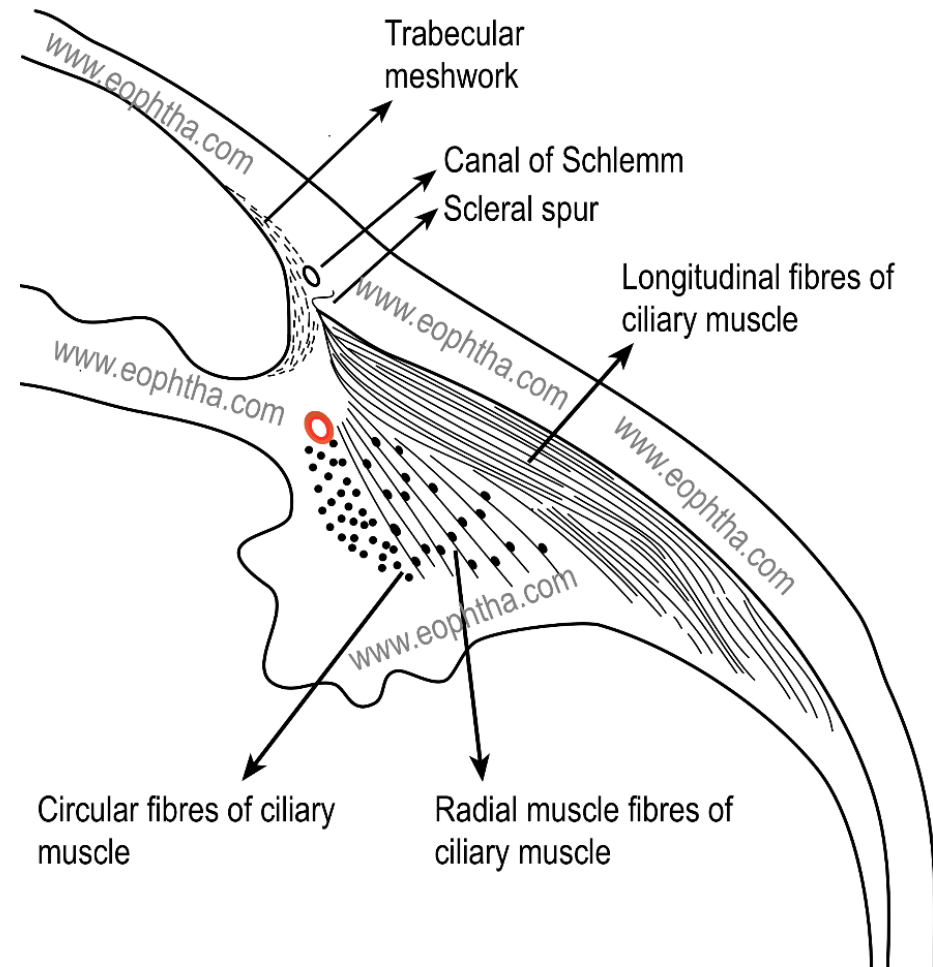
- tvar mezikruží
- průřez trojúhelníku
- **pars plana** (anulus ciliaris, orbiculus ciliaris) = vnější část
- **pars plicata** (corona ciliaris) = vnitřní část
- processus + plicae ciliares
- zonula ciliaris – závěs čočky

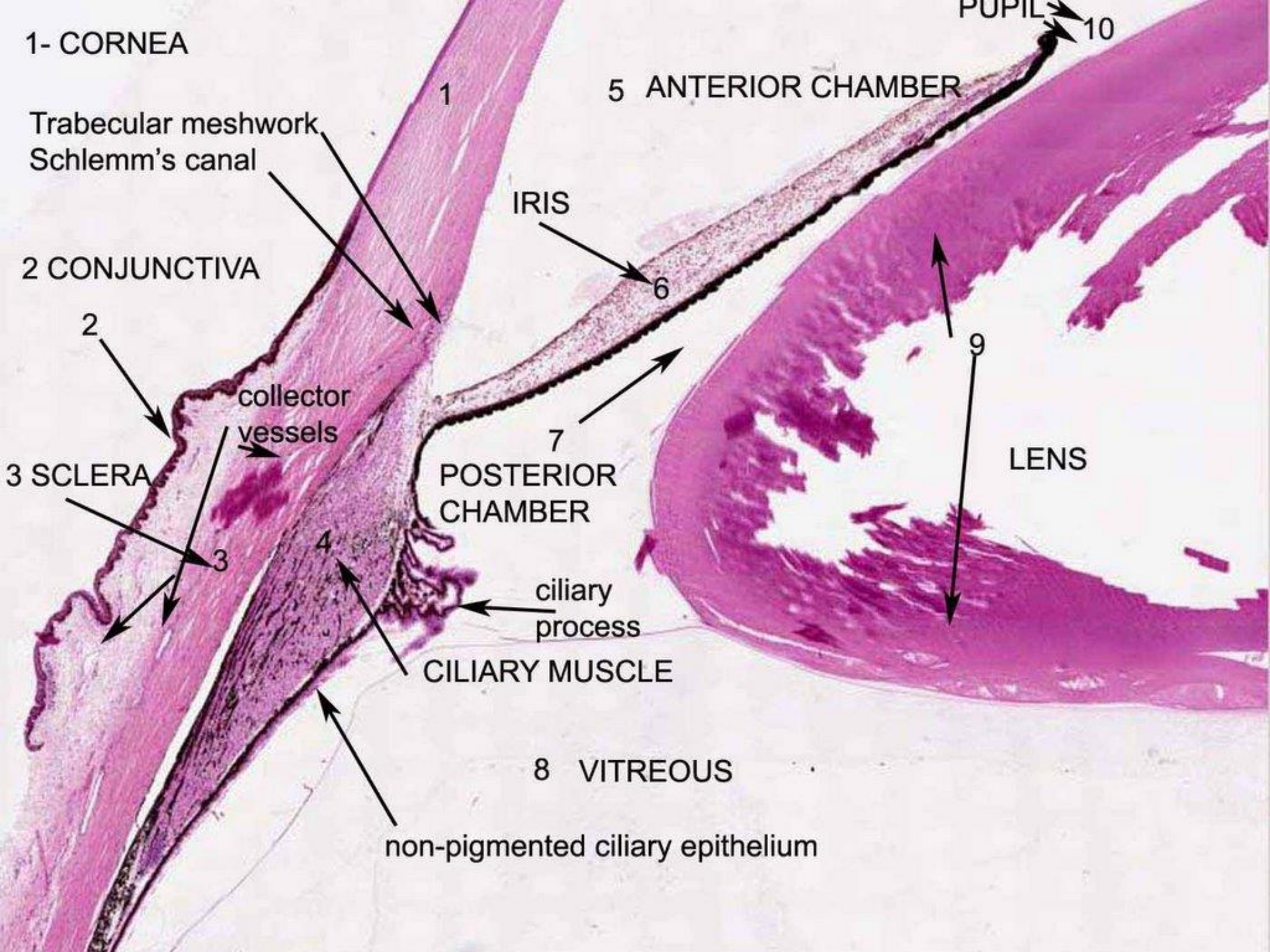

Tunica vasculosa (media)

Řasnaté těleso = Corpus ciliare

- *hladký* musculus ciliaris
- **parasymptikus** → akomodace → **pohled do blízka**
- (pohled do dálky zajišťuje pružnost cévnatky)
- tvoří komorový mok (*humr aquosus*)

Tunica vasculosa (media)

Duhovka = Iris

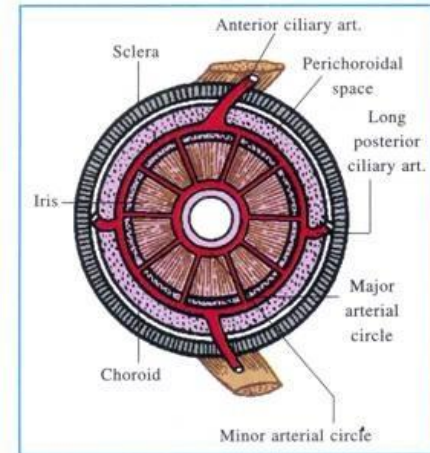
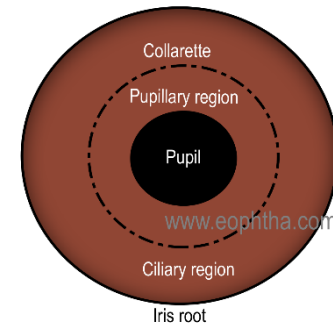
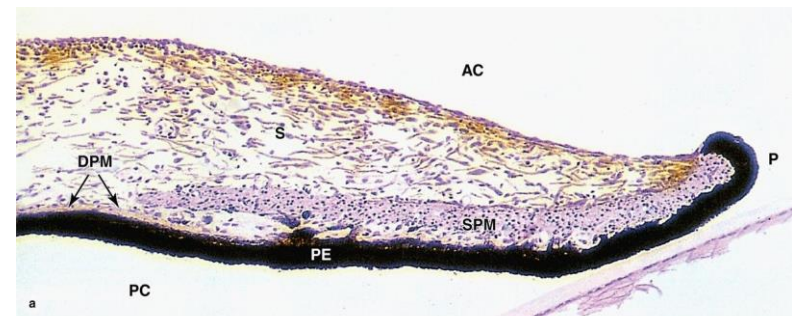

Fig. 9.26. Arterial supply of iris.

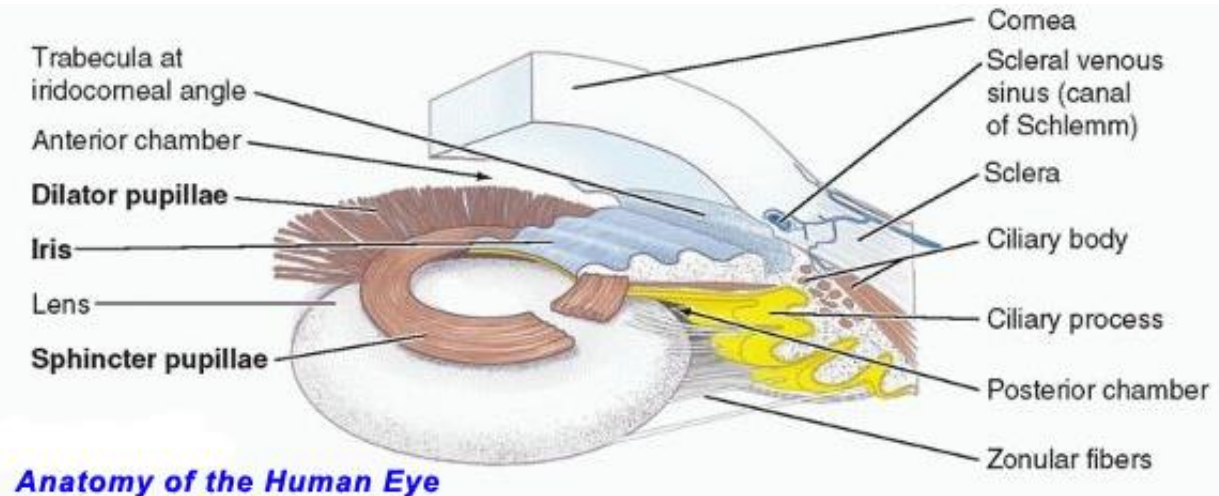
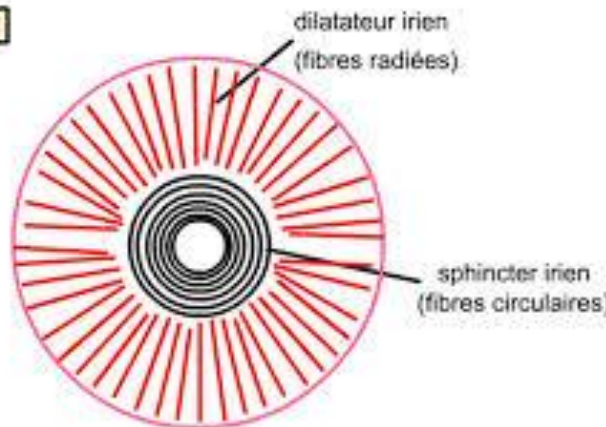
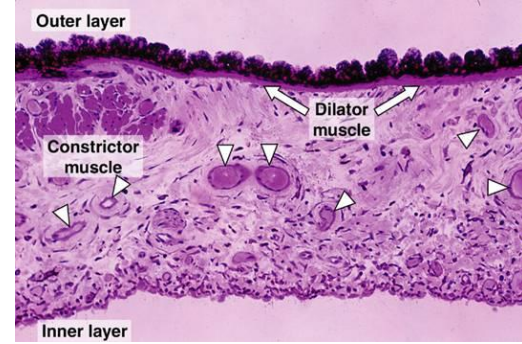
- tvar mezikruží, plochá, průměr 21 mm
- funkce clony – obsahuje dva hladké svaly
- margo ciliaris (vnější) + pupillaris (vnitřní)
- **pupilla** (= zornice, zřítelnice, „panenka“) – 2,5-7 mm
- **facies anterior**
  - není krytá epitelem - fibroblasty a melanocyty (barva)
  - catella („collarette“) – zbytek po úponu membrana pupillaris
- **facies posterior**

Tunica vasculosa (media)

Svaly duhovky

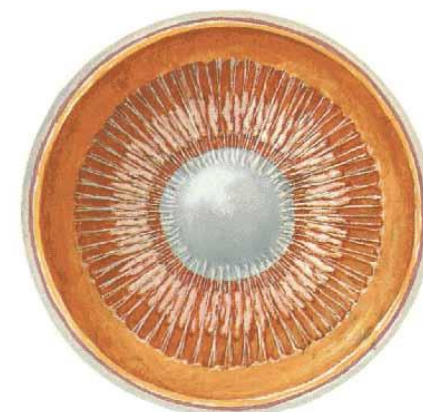
- m. sphincter pupillae
  - parasimpatikus (n.III → ggl. ciliare)
  - **miosis** (kruhovitý)
- m. dilatator pupillae
  - sympatikus (ggl. cervicale superius)
  - **mydriasis** (vějířovitý)

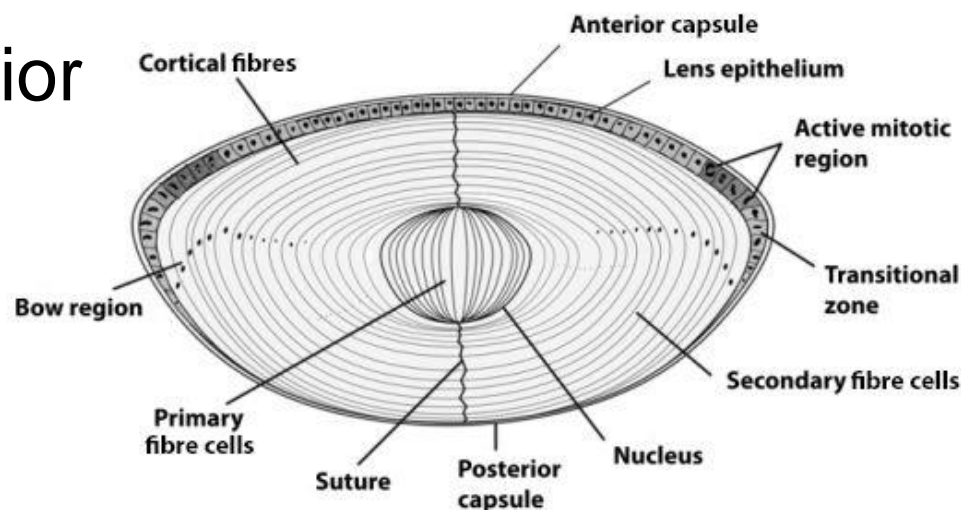

Čočka = Lens

- transparentní bikonvexní bezcévný útvar slouží k zaostřování
- 15-20 dioptrií
- facies anterior + posterior
- polus anterior + posterior
- axis, equator
- zonula ciliaris *Zinni*
  - fibrae zonulares
  - spatia zonularia

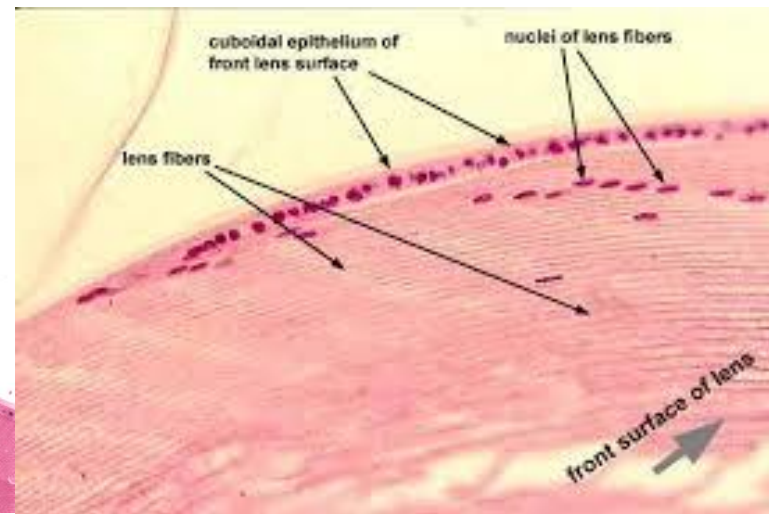
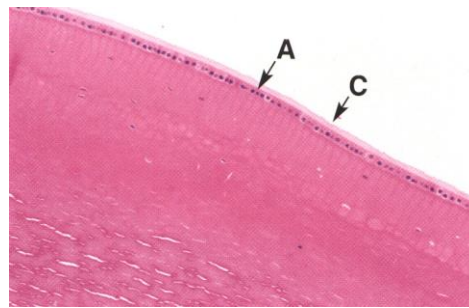
Bulb of eye: anterior segment viewed from behind

šedý zákal (katarakta) – náhrada → pseudofakie

Čočka = Lens

- capsula lentis – podobná bazální lamině
- epithelium lentis – jednovrstevný kubický
– jen na přední ploše čočky
- substantia lentis
  - cortex – obsahuje protáhlé 6boké eozinofilní buňky (fibrae) s organelami a jádrem
  - nucleus – buněčná vlákna bez organel a jádra
  - buňky obsahují specifické proteiny (filensin, krystaliny)
- průměr 9-10 mm
- tloušťka 3,7-4,4 mm
- 69 % vody

Zaostření = Akomodace

- zaostření na blízko

- maximálně do 6,5 cm (mladé oko)

- stah m. ciliaris

- fibrae zonulares povolí

- čočka se vypoukne

- současně stah m. sphincter pupillae (= **miosis**)

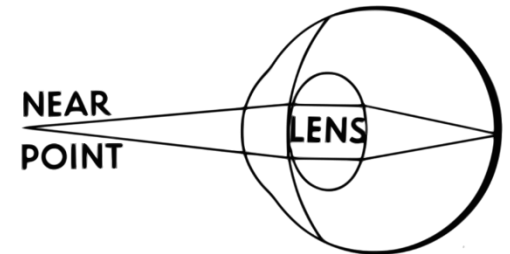
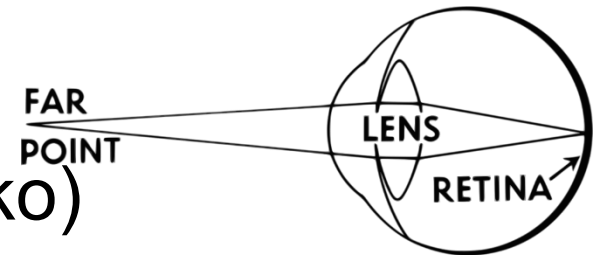
- zaostření na dálku

- základní stav oka

- tonus cév udržuje fibrae zonulares napnuté

- čočka je oploštěná

- ze zaostření vrací zpět stah m. dilatator pupillae
(= **mydriasis**)

Sklivec = *Corpus vitreum*

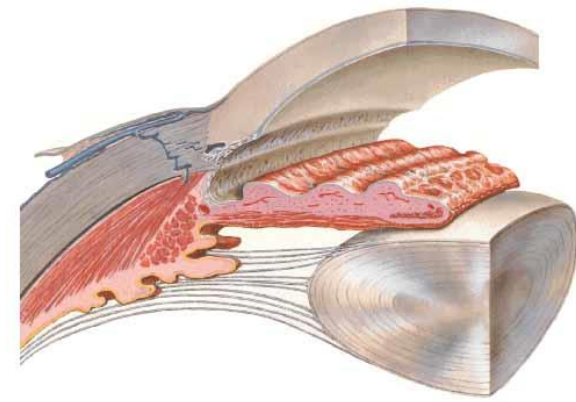
- **membrana vitrea** – kolagenní obal
- **stroma vitreum** – řídká spleť kolagenních vláken a hyalocyty (tvorí jej jen za vývoje)
- **humor vitreus** – 4 ml, 98 % vody, kyselina hyaluronová
- sklivec *neregeneruje* ! – při poranění vyteče, nahrazen komorovou vodou
- *udržuje vnitřní tlak oka, přitlačuje sítnici, při ztrátě → odchlípení sítnice (amoce = amotio)*

Komorový mok (nitrooční tekutina) = Humor aquosus

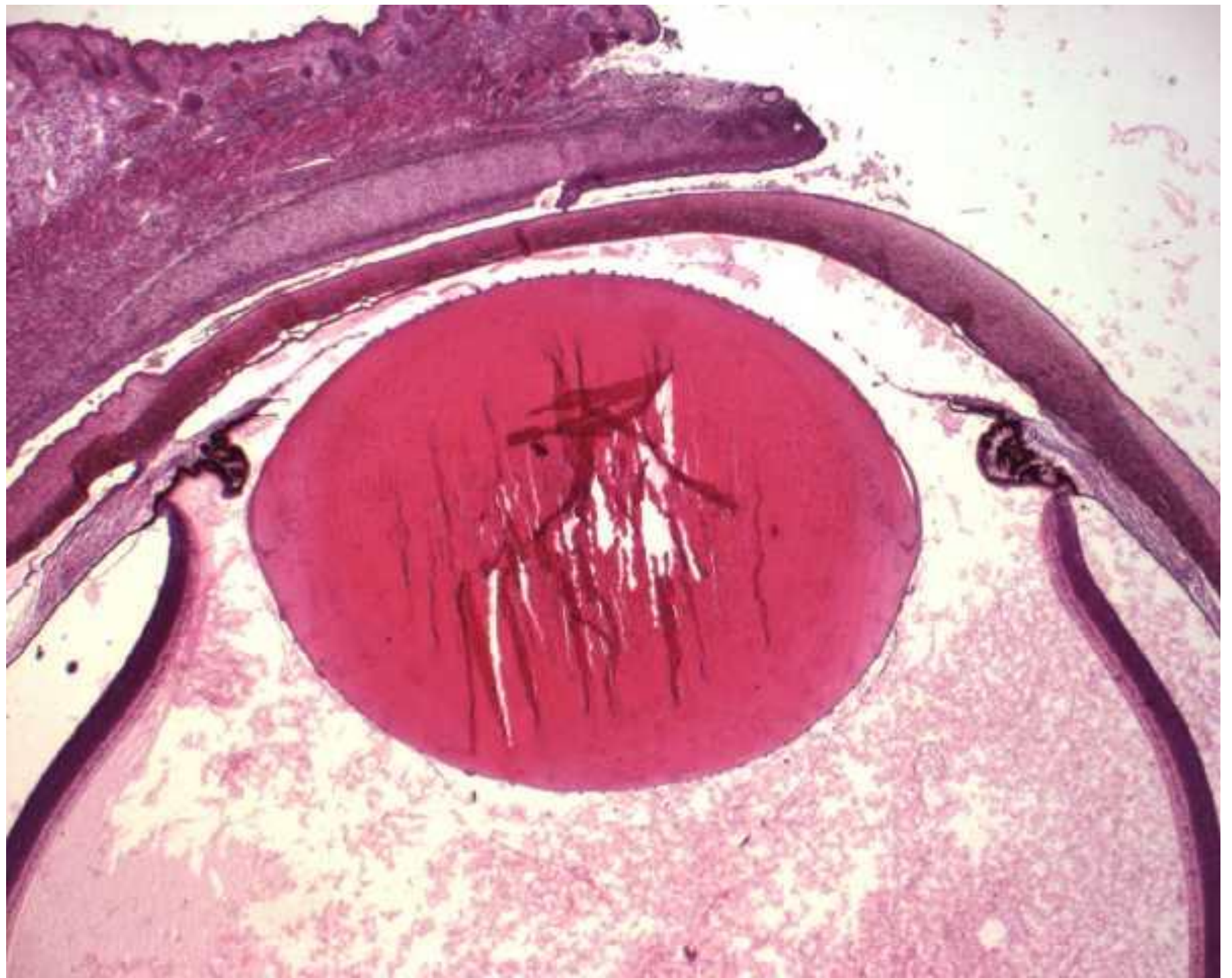
- tvořen řasnatým tělesem
  - vstřebáván v angulus iridocornealis
  - 0,2-0,3 ml čiré, bezbarvé tekutiny
  - denně se vytvoří 3 ml
  - složení: 0,7-1,2 % NaCl, stopy močoviny a glukózy (0,1 %), žádné bílkoviny
  - nahrazuje mízu oka
  - nitrooční tlak 14-17 mmHg
- ↑ nitrooční tlak → útlak sítnice → ***zelený zákal***
(***glaukom = glaucoma***)

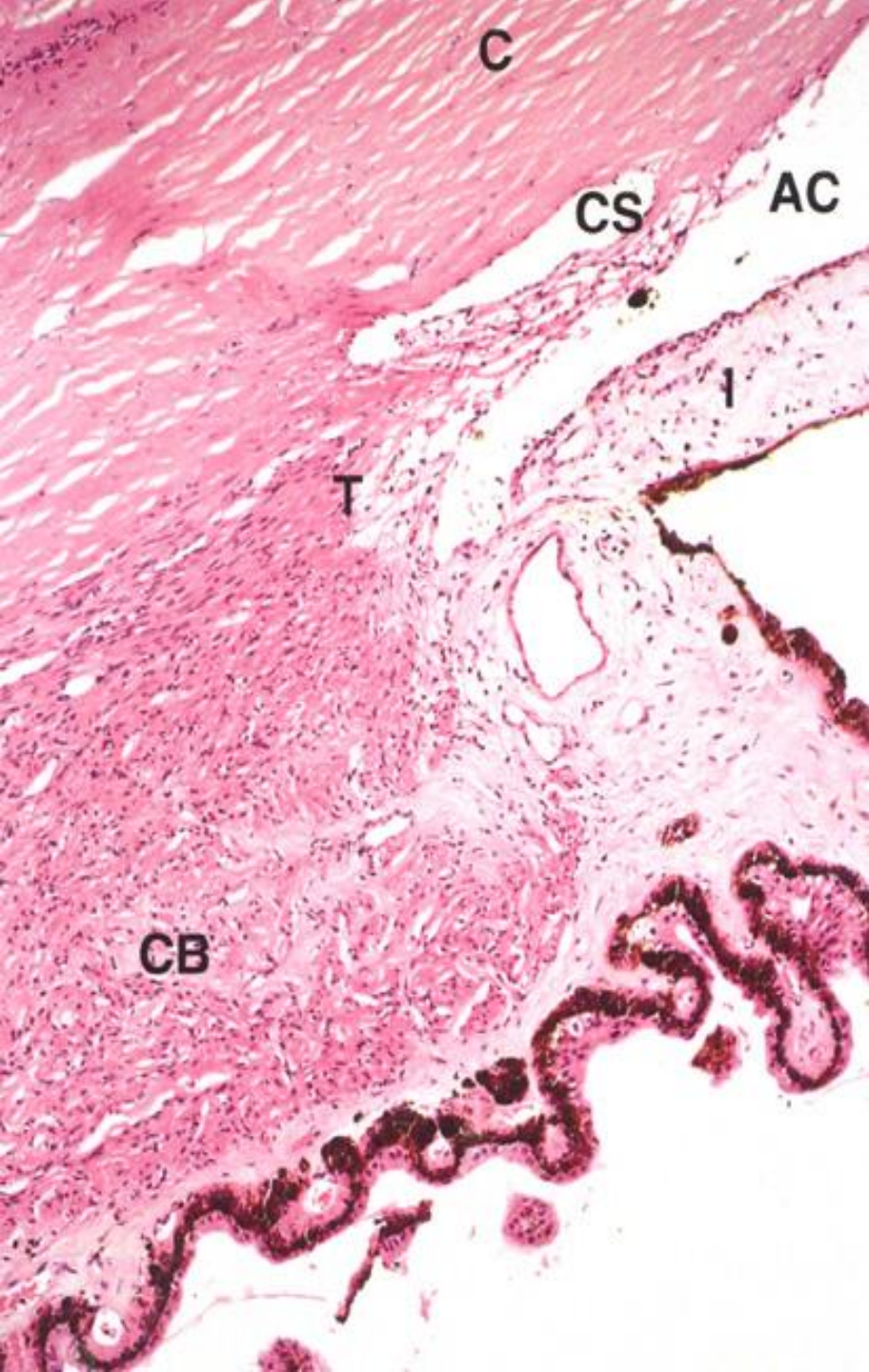
Oční komory

= Camerae bulbi

- **sklivcová komora** (camera postrema s. vitrea)
  - mezi řasnatým tělesem, čočkou a sítnicí
  - obsahuje sklivec
  - spatium retrozonulare
- **zadní komora** (camera posterior)
  - mezi duhovkou, čočkou a řasnatým tělesem
  - obsahuje a vytváří humor aquosus
- **přední komora** (camera anterior)
  - mezi rohovkou a duhovkou
  - angulus iridocornealis
  - obsahuje a vstřebává humor aquosus

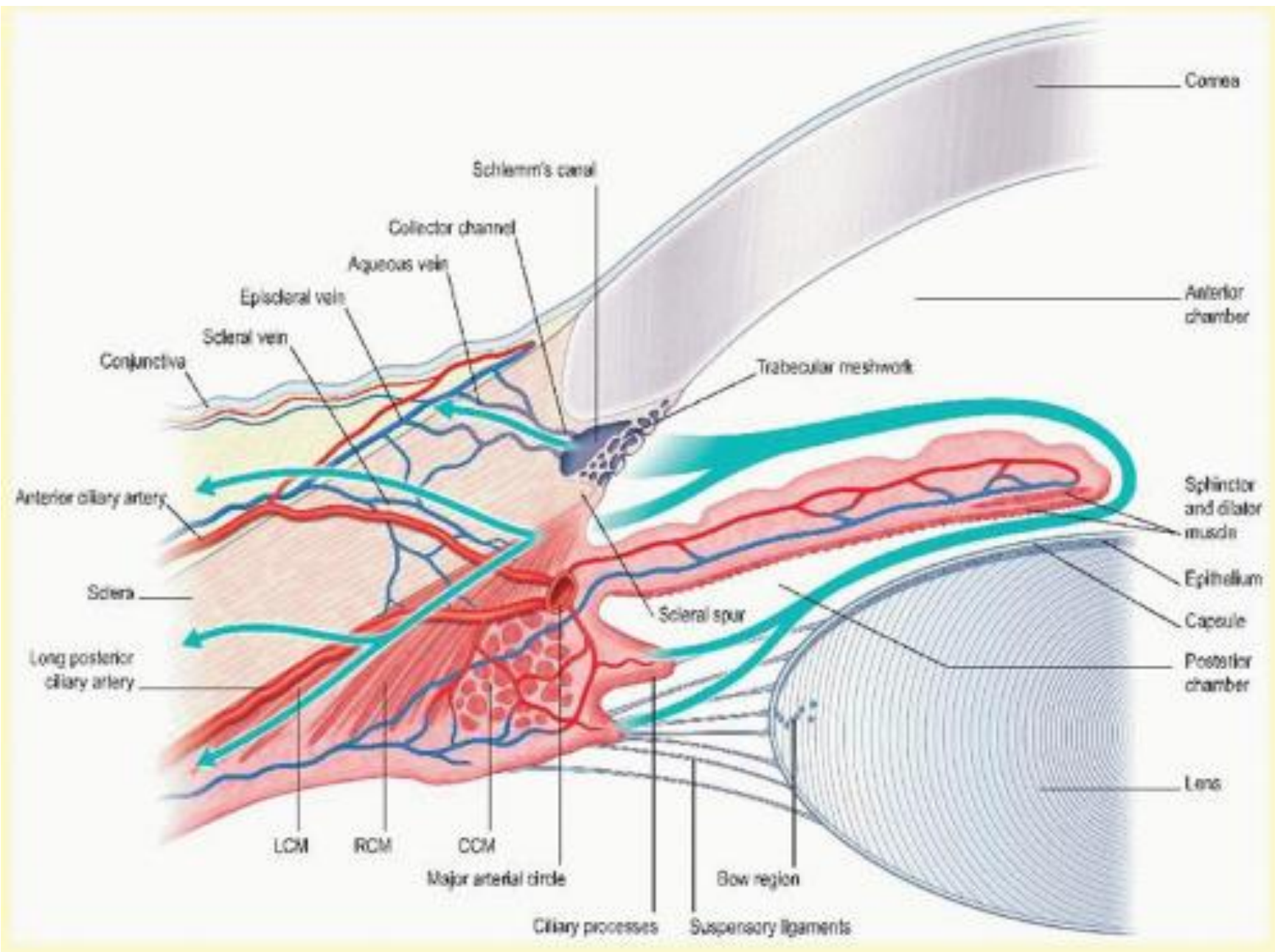

Iridokorneální úhel = angulus iridocornealis

- v místě sklerokorneálního spojení (limbus corneae)
- trámčitá síť na zadní straně = spatia anguli i.c. = *Fontanovy prosotry*
- není přímé spojení se Schlemmovým kanálem
- resorpce humor aquosus
- udržování nitroočního tlaku
- **!!! zákaz podávání parasimpatolytik u zeleného zákalu !!!**

Cesta toku komorového moku

řasnaté těleso

→ zadní komora

→ zornice

→ přední komora

→ angulus iridocornealis

!!! zákaz podávání parasymptolytik u zeleného zákalu !!!

→ spatia a.i. (Fontanovy prostory)

→ sinus venosus sclerae (Schlemmův kanál)

→ venulae acquosae

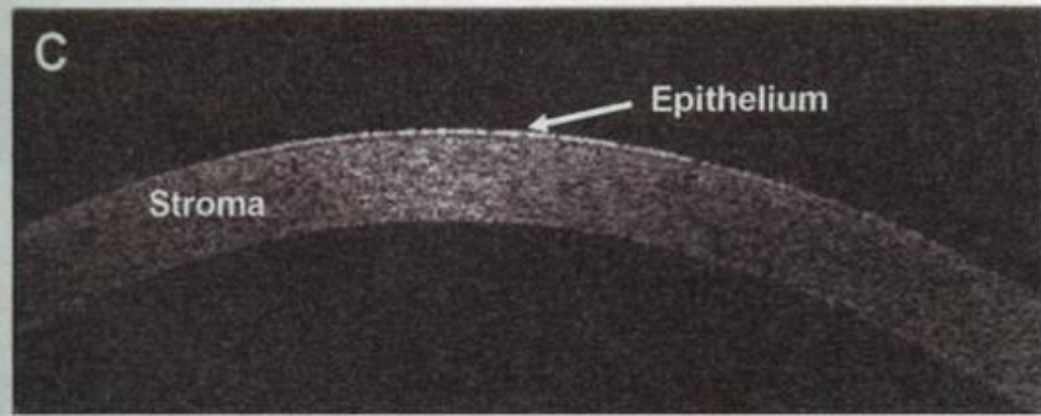
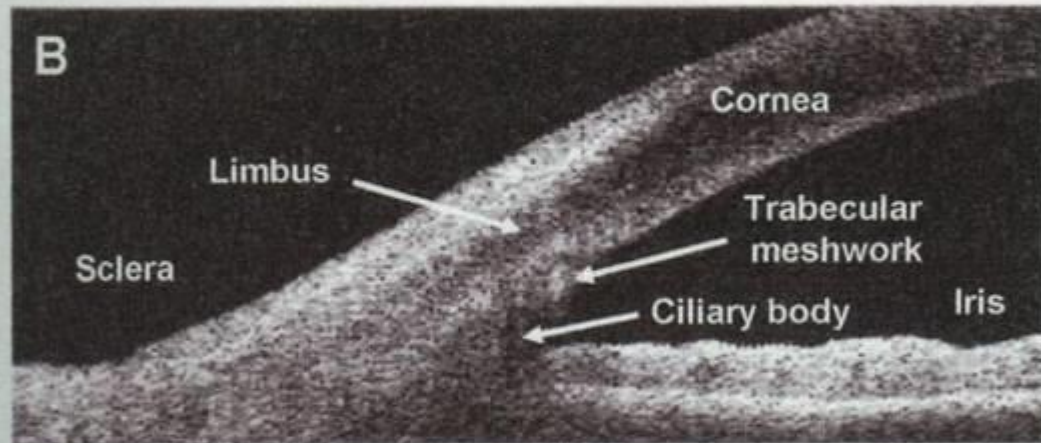
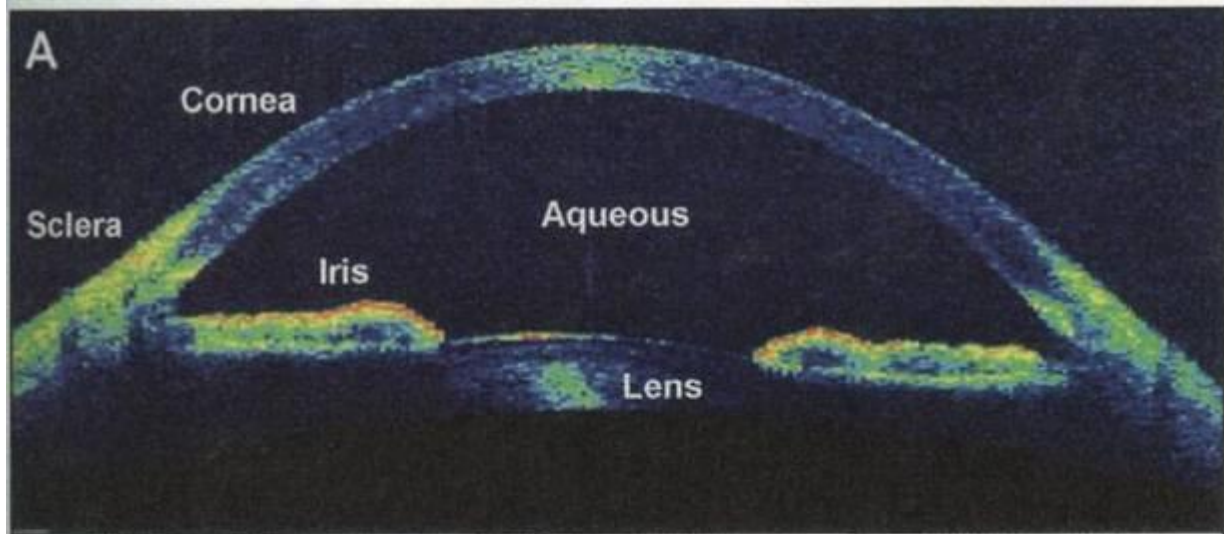
→ vv. episclerales (+ vv. sclerales)

→ větší žíly oka a očnice (vv. ciliares anteriores, vv. conjunctivales)

OCT

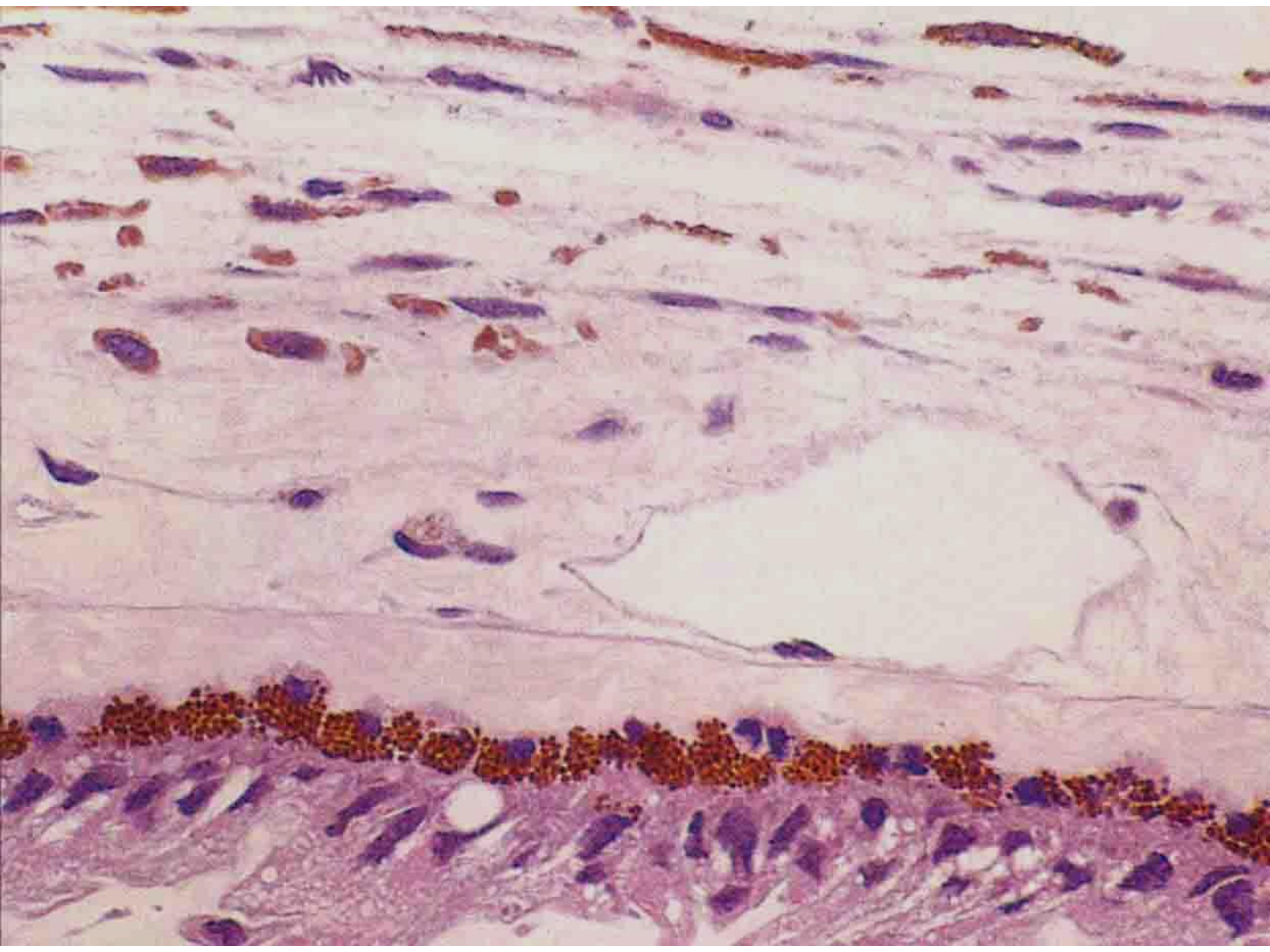
Optický
koherentní
tomograf

*měření odrazu
světla*

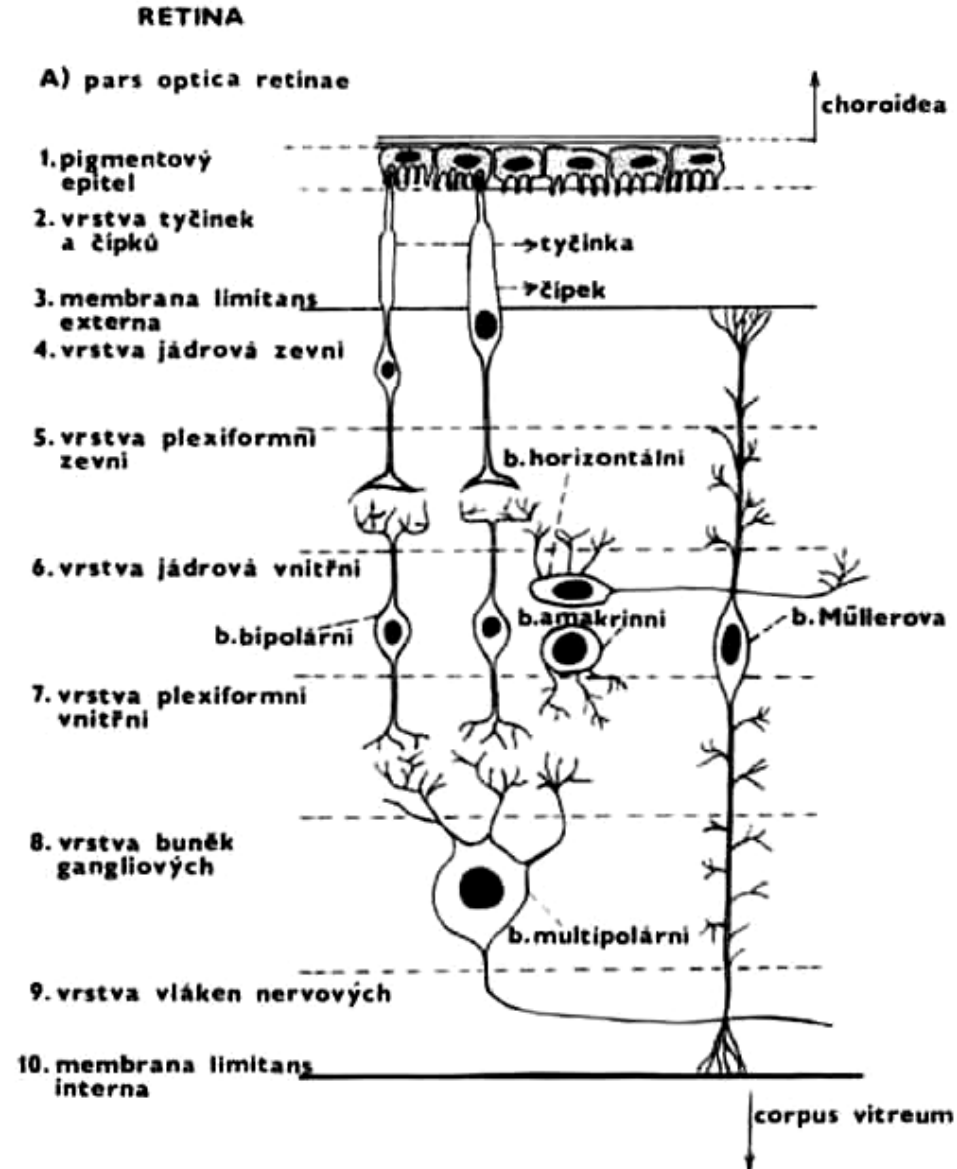
Tunica interna (nervosa) = Sítnice = Retina

- pars caeca
  - pars iridica
  - pars ciliaris
- ora serrata
- pars optica – 10 vrstev
  - pigmentová část
    - jednovrstevný kubický epitel na bazální lamině = Bruchova membrána
    - *výživa buněk, obnova fotopigmentu, degradace membranózních disků, bariéra „krev-sítnice“*
  - senzorická část

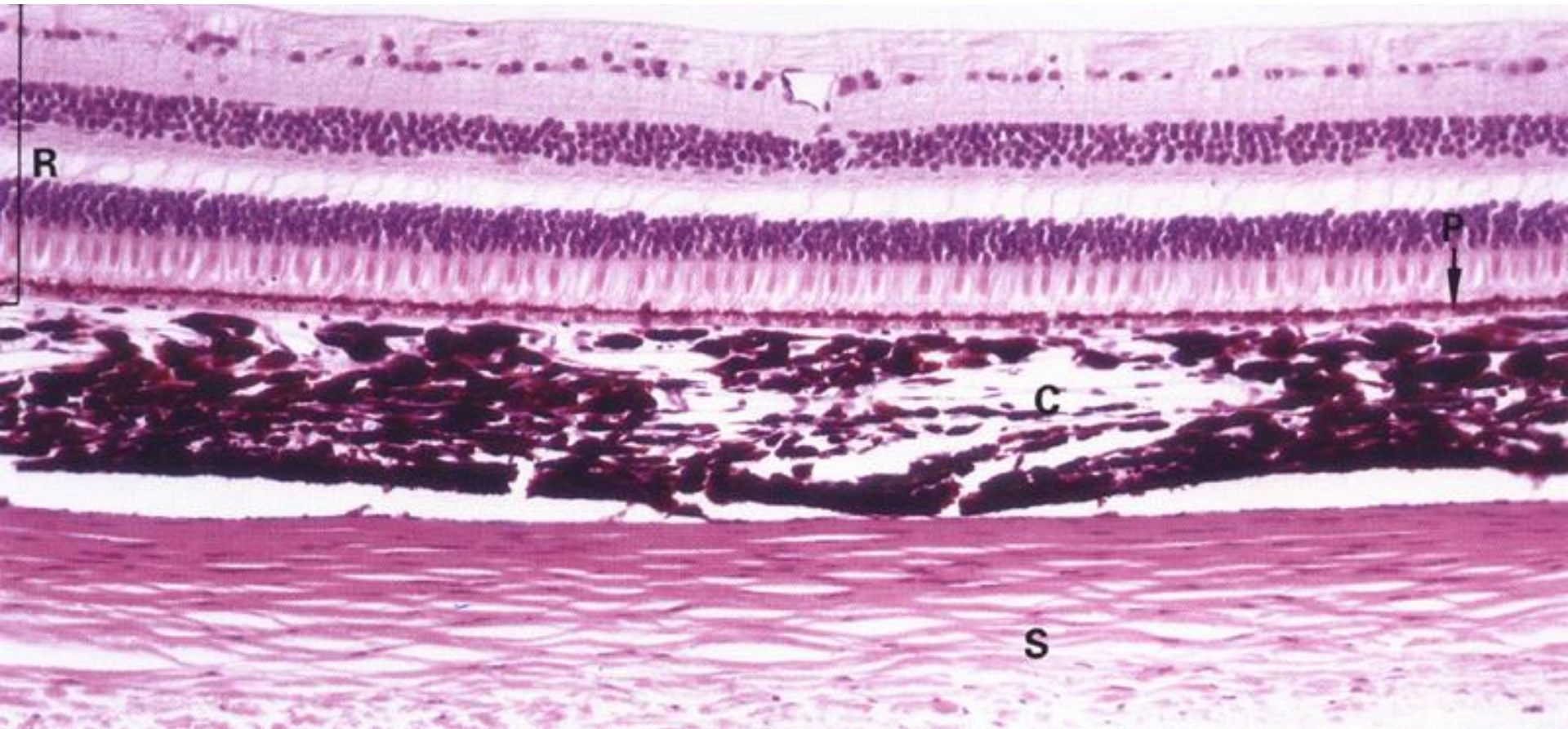

Sítnice – senzorická část

- světločivné neurony
  - tyčinky a čípky
- převodní neurony
  - bipolární a ganglionové buňky
- asociační neurony
  - horizontální a amakrinní buňky
- podpůrné buňky (glie)
  - radiální gliální (Müllerovy) buňky

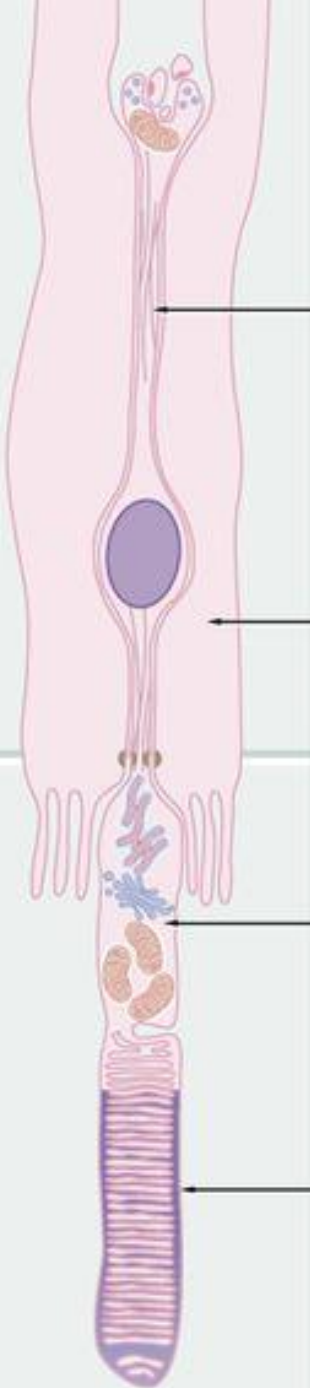
Řez vrstvami stěny oční koule

Tyčinky = *Neura bacillifera*

- tyčinka = *bacillum retinae*
- spherula – synaptické zakončení
- axonální výběžek
- jádro
- vnitřní segment
  - GA, ER, MIT; syntéza ATP a rhodopsinu
  - myoideum (glykogen) + ellipsoideum (mitochondrie)
- můstek (*cilium connectens*) – pozměněná řasinka
- vnější segment (*segmentum externum*)
  - membranózní disky s ftopigmentem
  - migrují zevně, až se uvolní

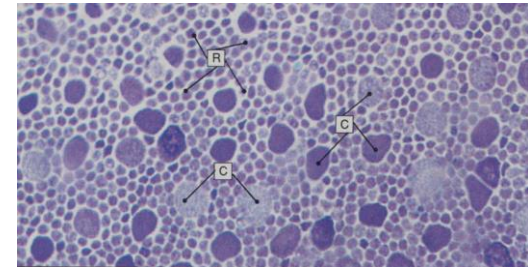
černobílé vidění

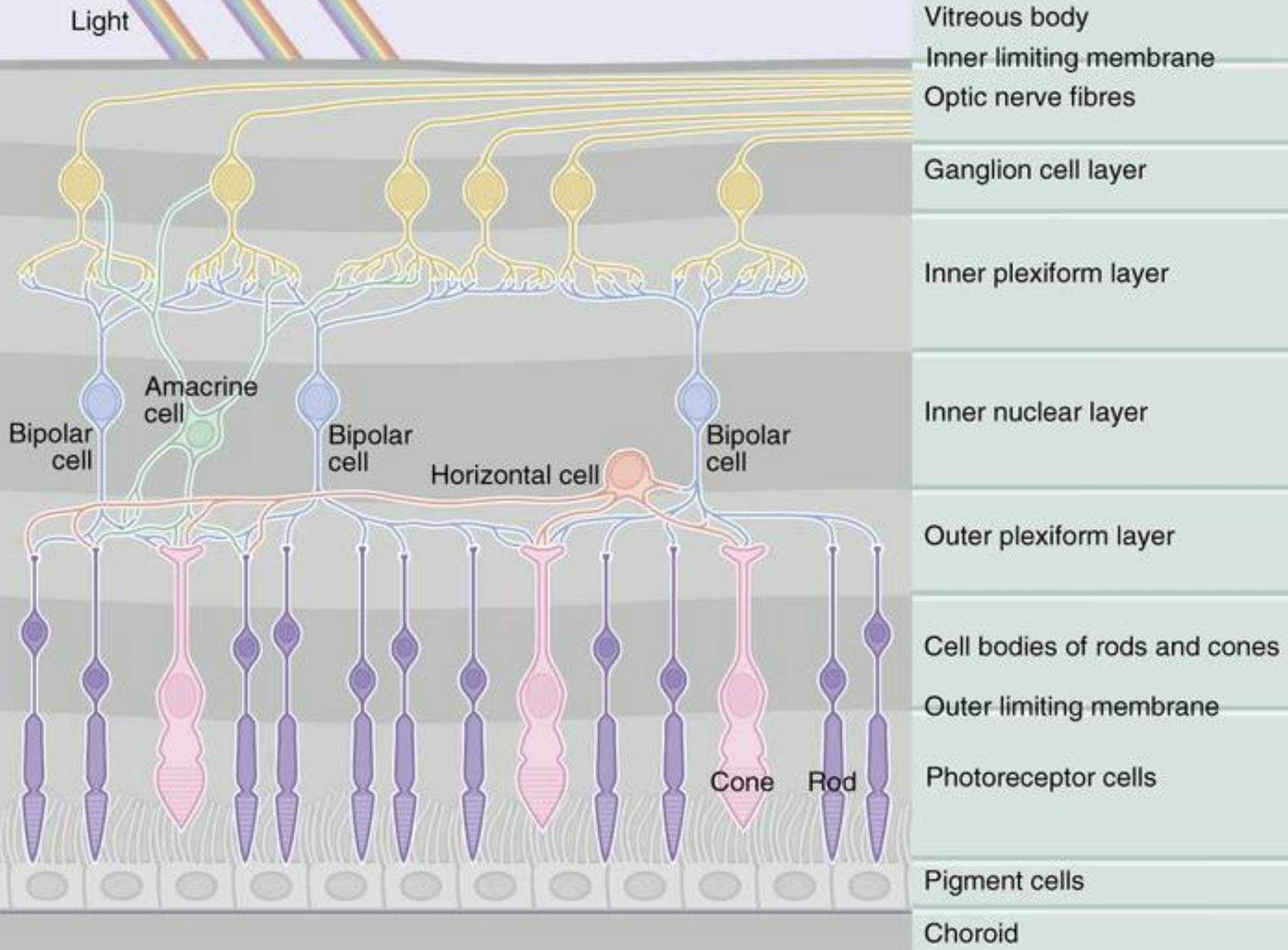

Čípky = Neuron coniferum

- čípek = *conus retinae*
- synaptická nožka (*pes terminalis*)
- ftopigment je iodopsin
- vnější segment
  - membranózní disky s ftopigmentem
    - komunikují s okolím
- *barevné vidění* – tři typy čípků – podle vlnové délky
  - „modré“ – 420 nm – typ S
  - „zelené“ – 535 nm – typ M
  - „červené“ – 565 nm – typ L

Light

Vitreous body
 Inner limiting membrane
 Optic nerve fibres

Ganglion cell layer

Inner plexiform layer

Inner nuclear layer

Bipolar cell
 Amacrine cell
 Horizontal cell
 Bipolar cell
 Bipolar cell

Outer plexiform layer

Cell bodies of rods and cones

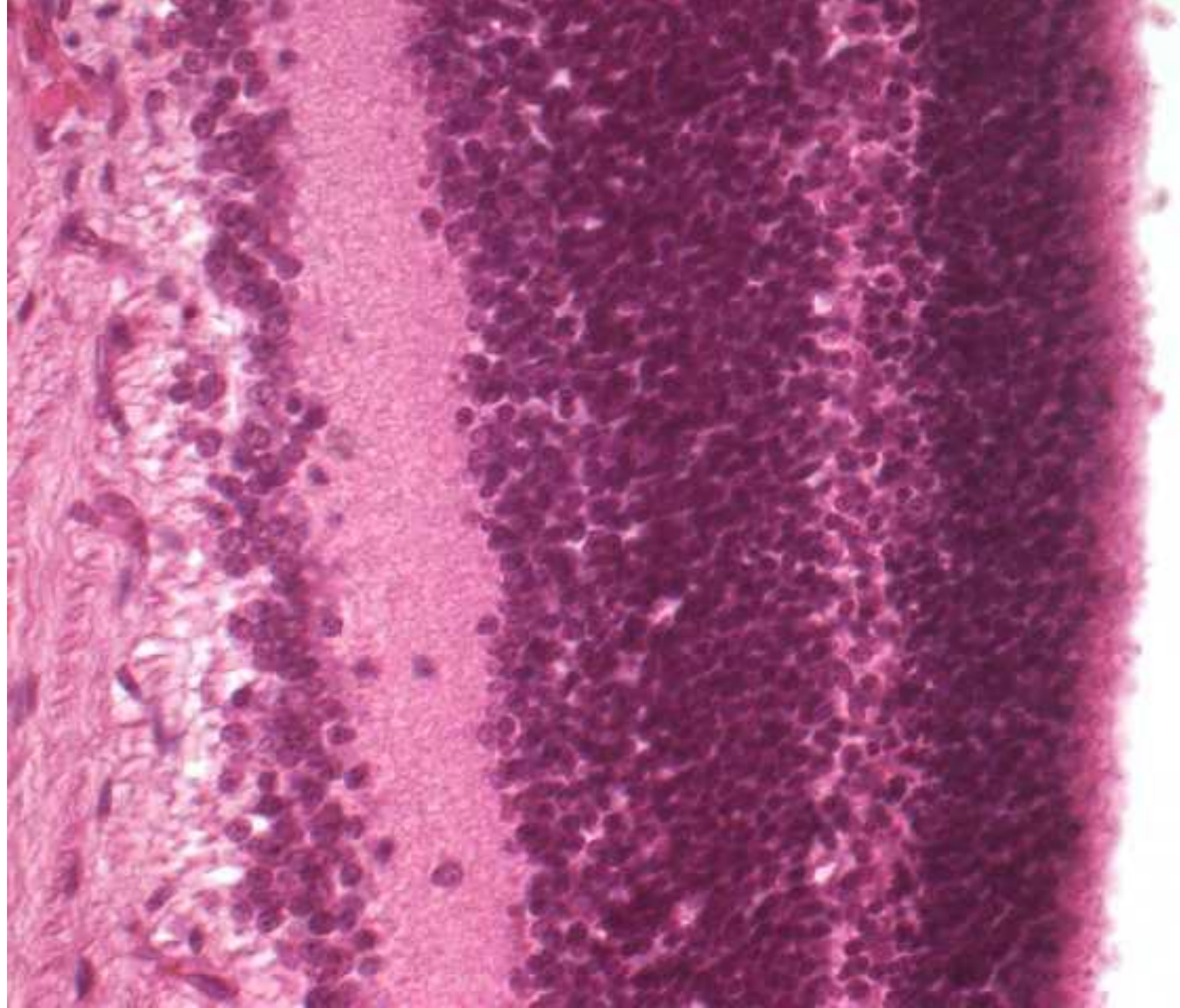
Outer limiting membrane

Photoreceptor cells

Cone Rod

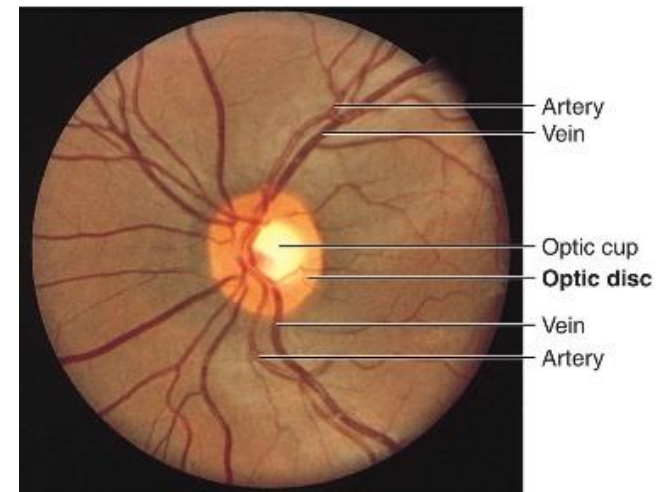
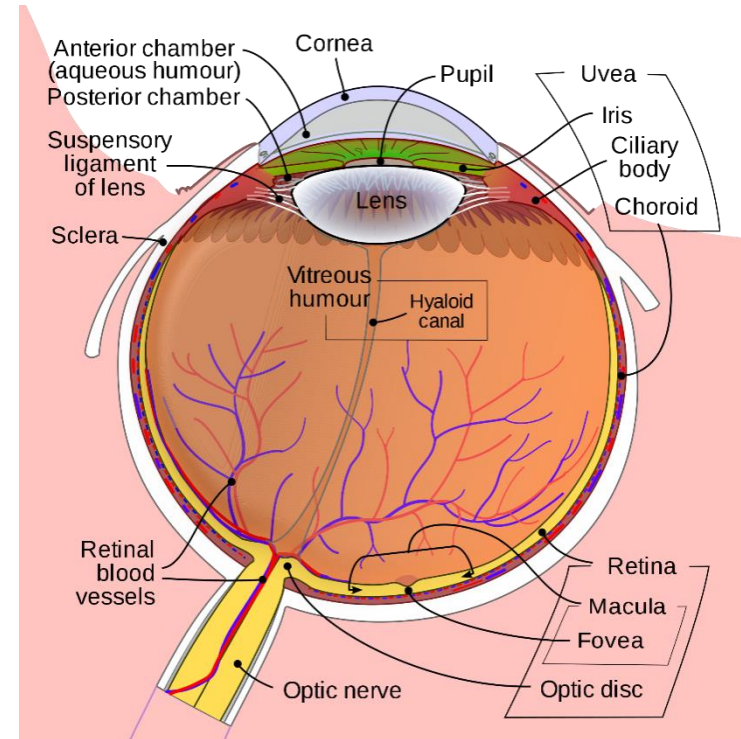
Pigment cells

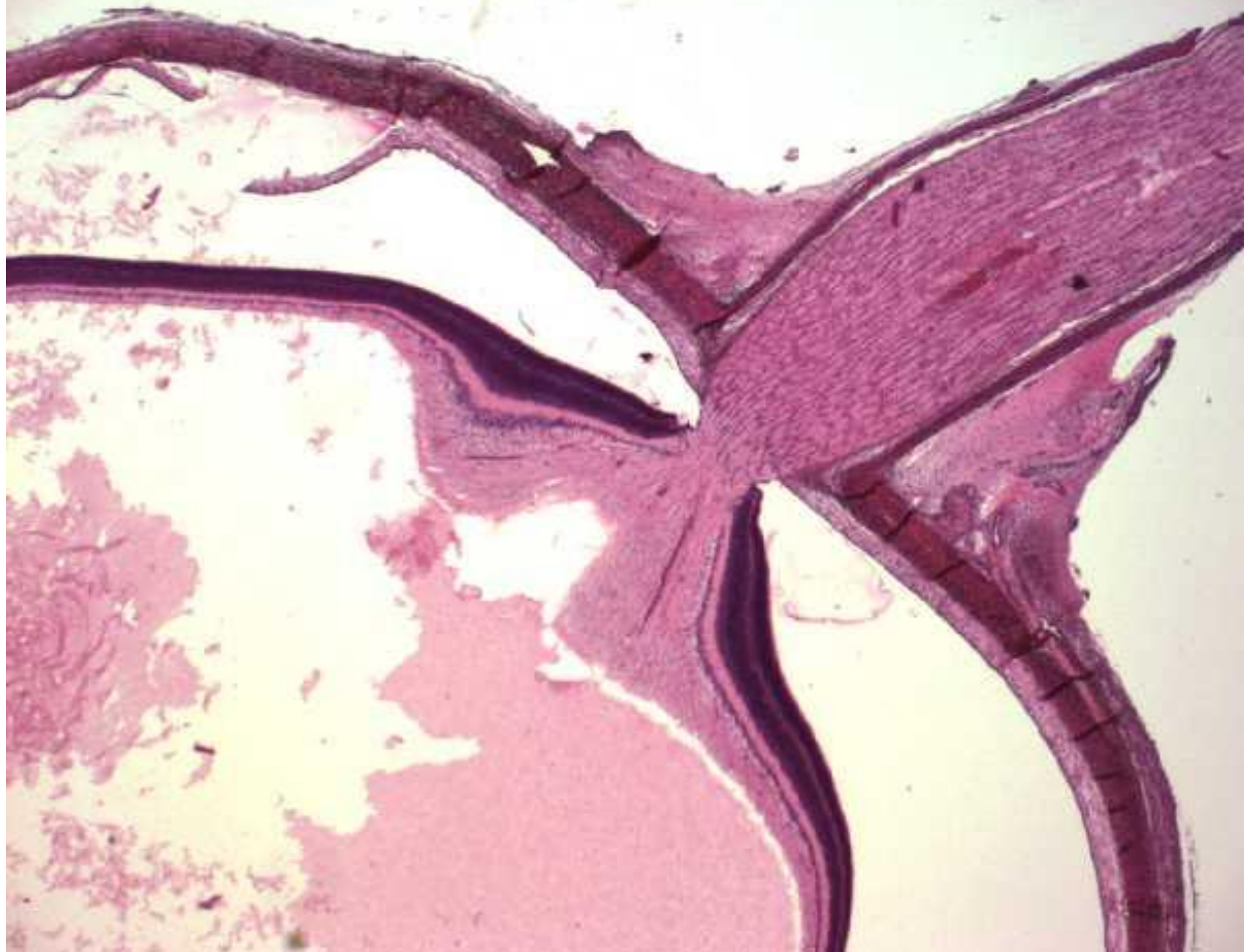
Choroid

Sítnice – senzoričká část

- **discus n. optici**
= slepá skvrna; zrakový terč; „papila“
  - žádné světločivné elementy
  - excavatio disci
  - výstup vláken zrakového nervu
  - vstup vasa centralia retinae

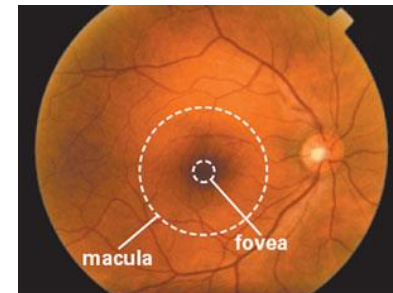
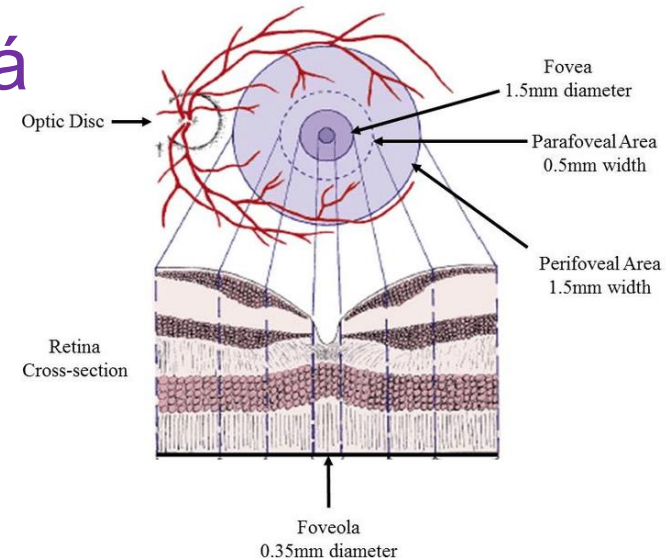
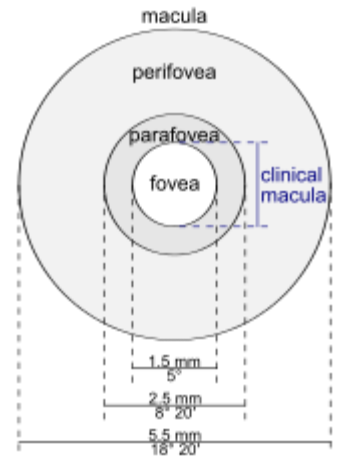

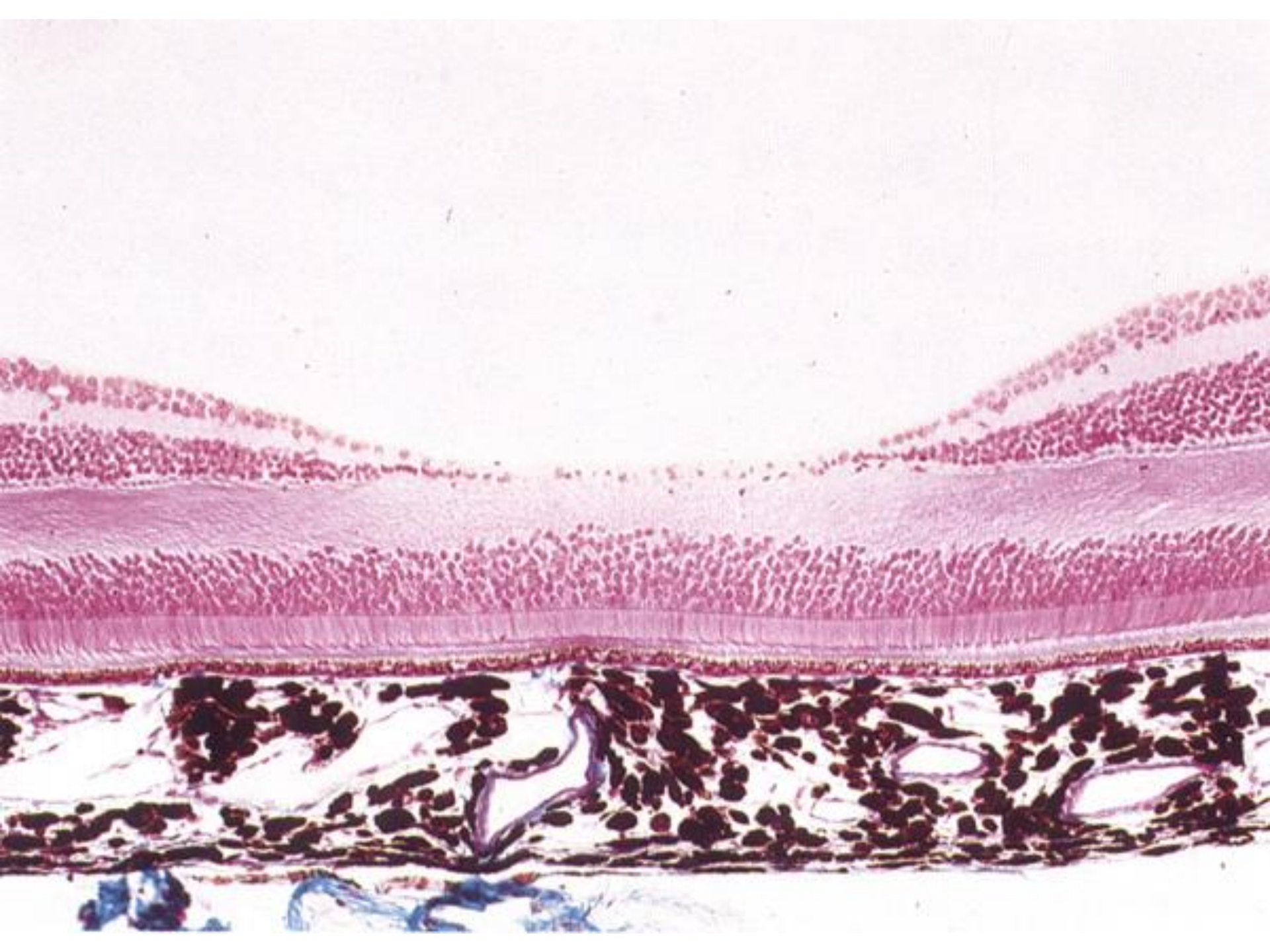

Sítnice – senzorická část

macula lutea (= žlutá skvrna)

- více než 1 vrstva gangliových buněk
- vyšší vrstvy odkloněny stranou
- **nejostřejší vidění – 5,5 mm široká**
- žlutý pigment (lutein, zexanthin)
- fovea centralis (1,5 mm)
  - neobsahuje tyčinky
- foveola
  - neobsahuje tyčinky a gangliové buňky
- umbo
  - pouze čípky a Müllerovy buňky

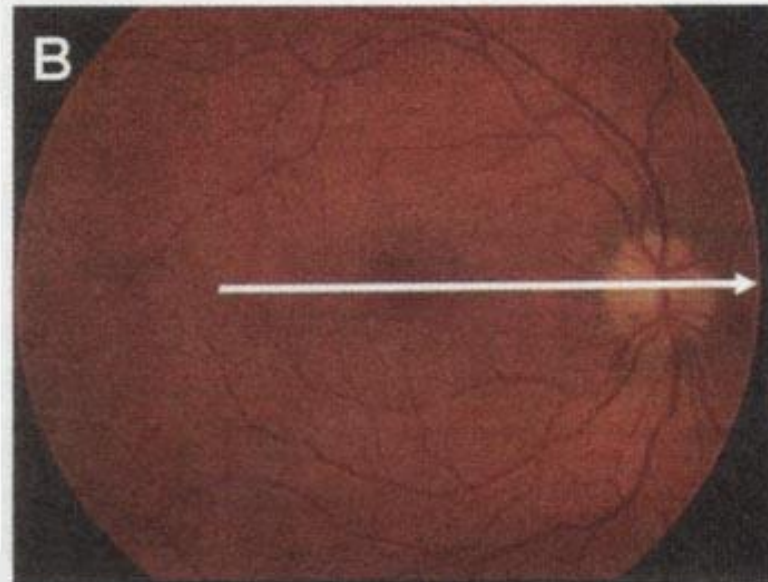
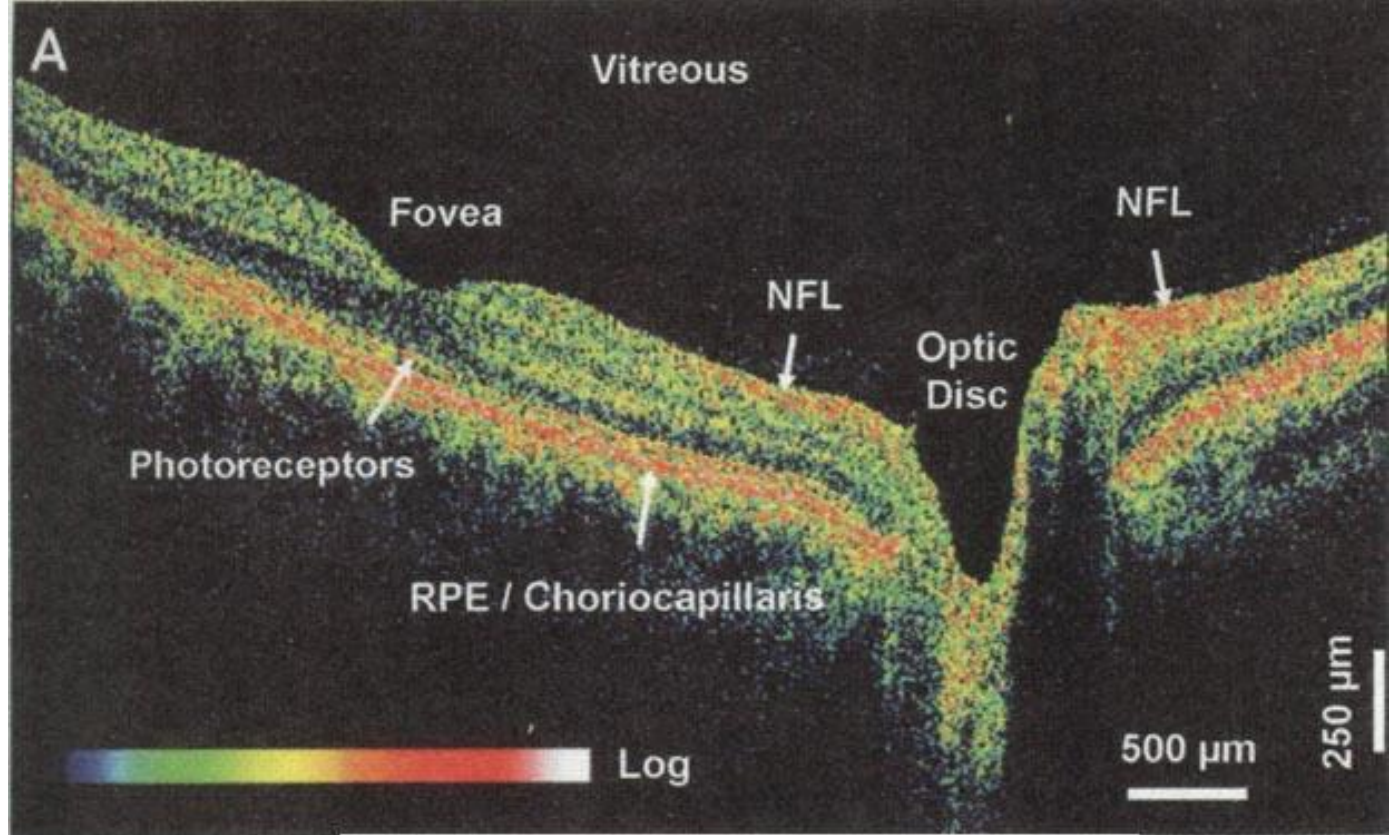

OCT

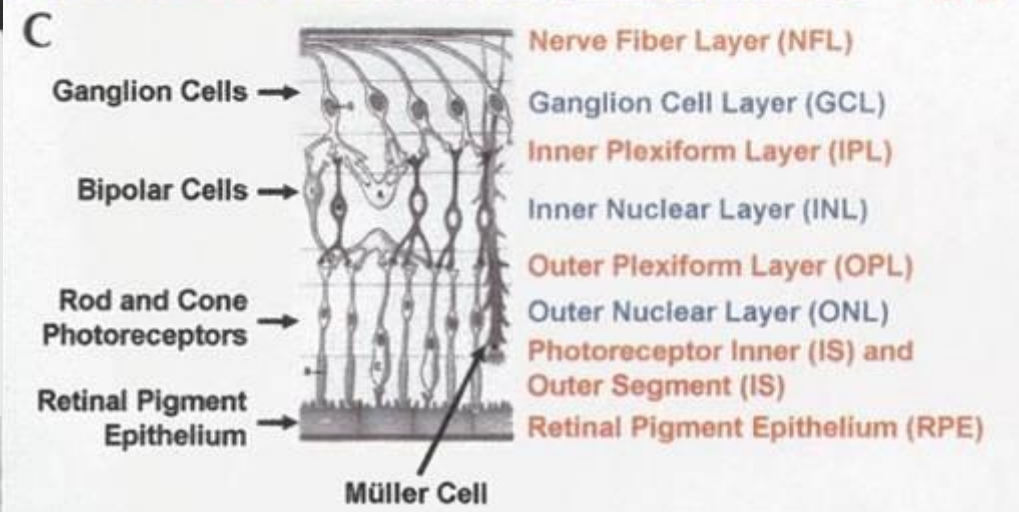
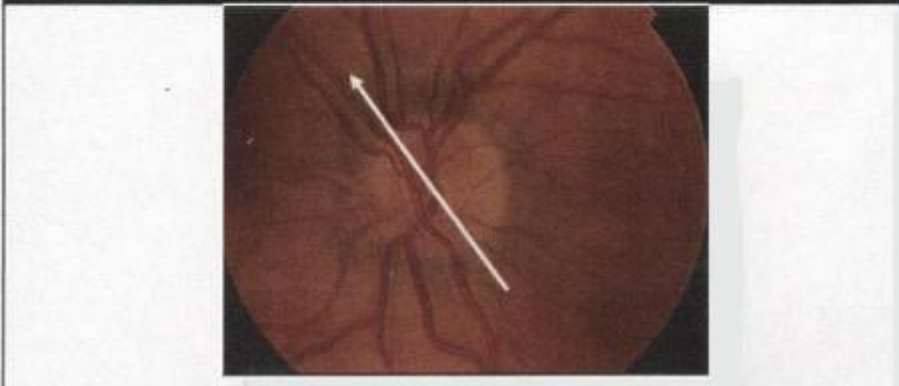
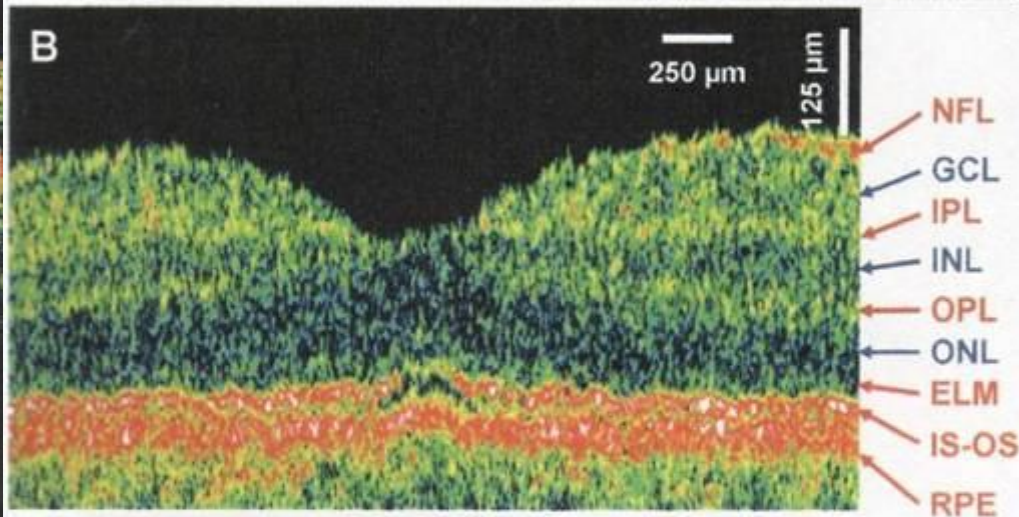
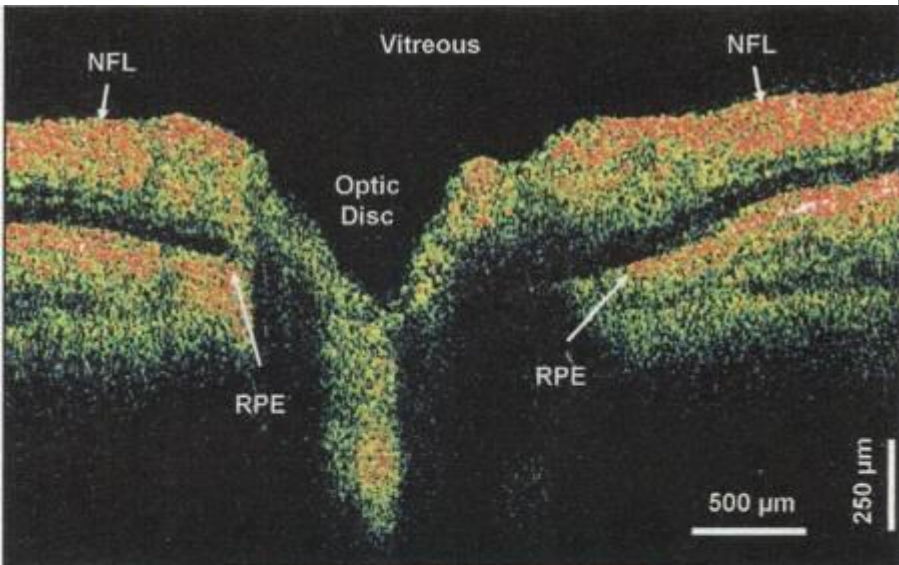
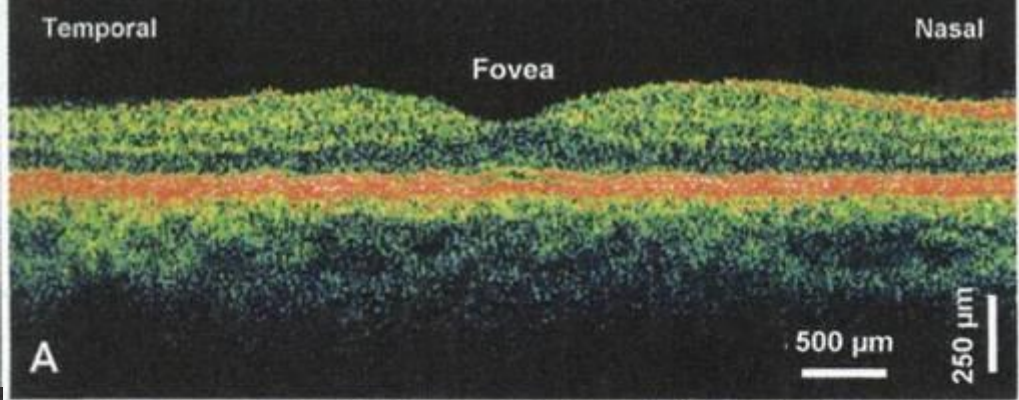
Optický
koherentní
tomograf

*měření odrazu
světla*

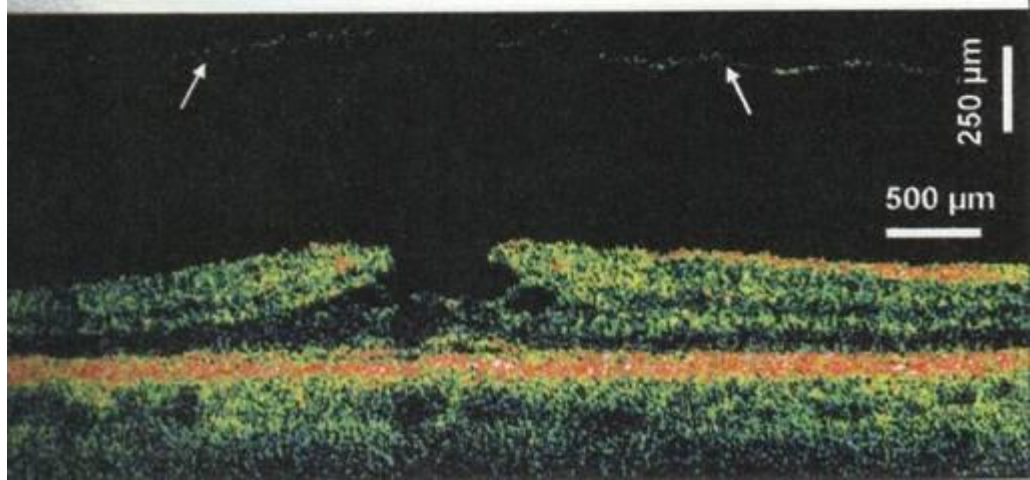
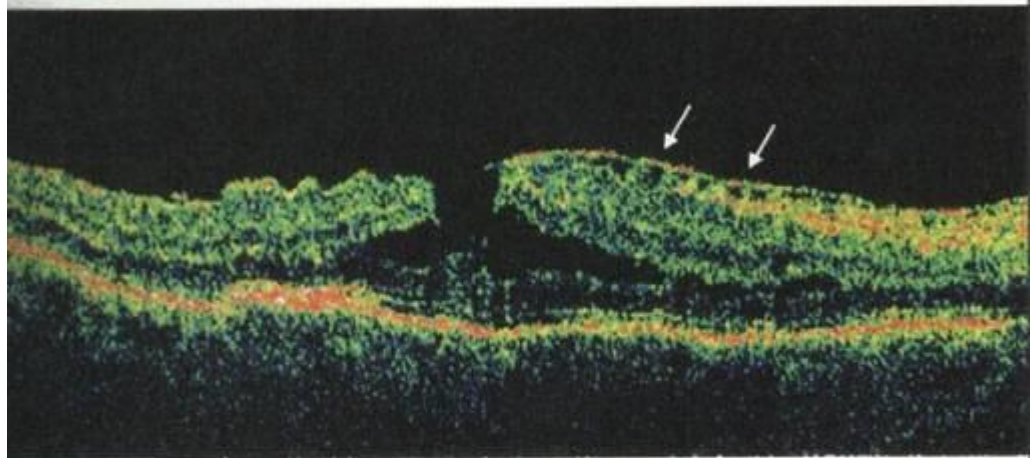
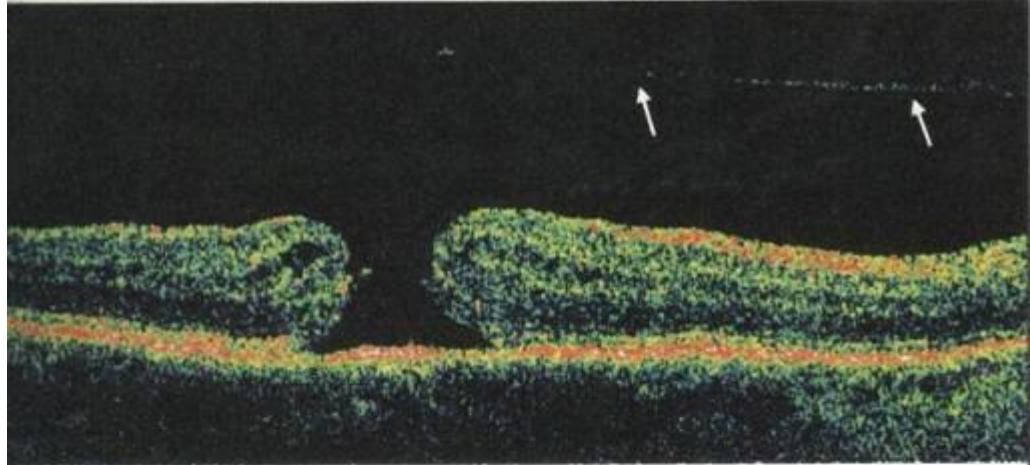

OCT

OCT

***ODCHLÍPENÍ
SÍTNICE***

Tepenné zásobení oka

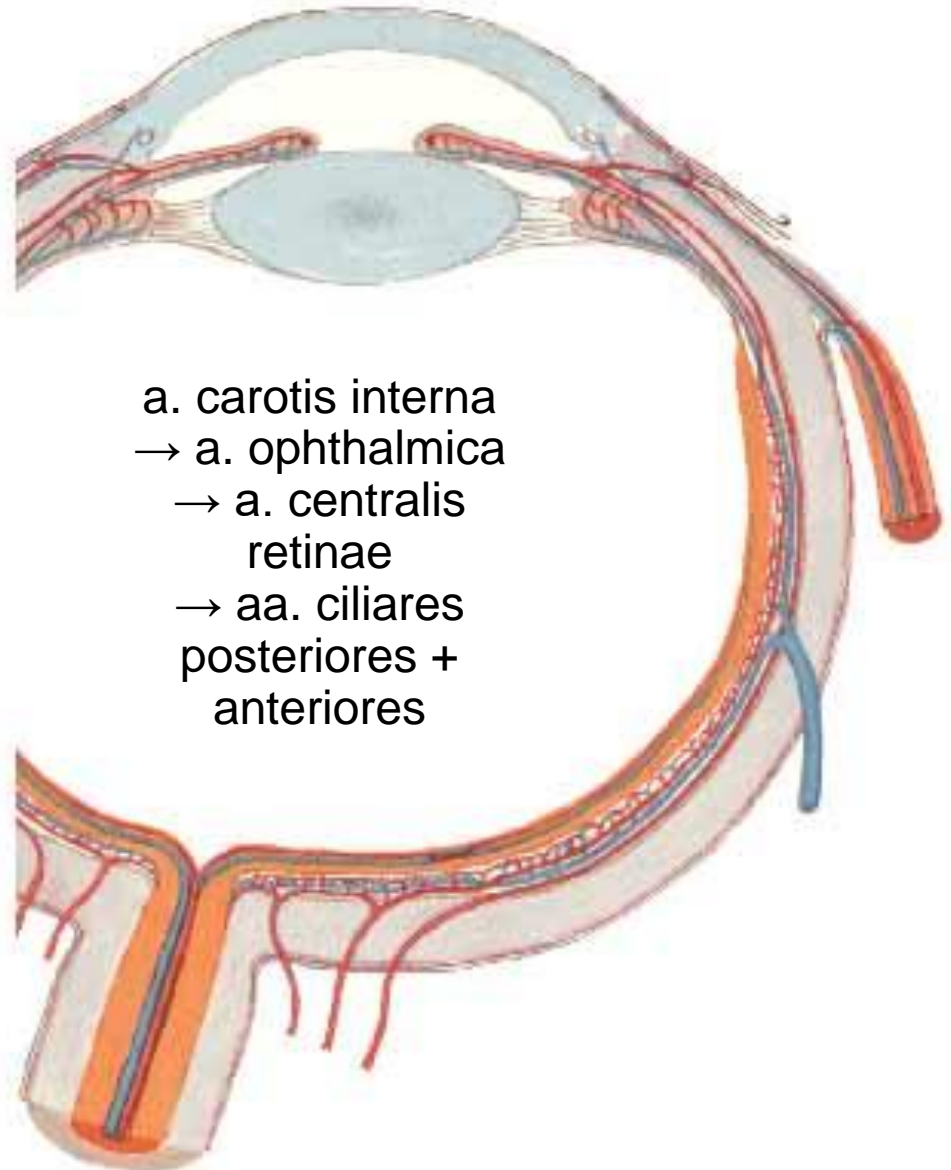
a. carotis interna → a. ophthalmica →

- **aa. ciliares posteriores breves** → *cévnatka*
- **aa. ciliares posteriores longae (2→4)** → *corpus ciliare + iris*
- aa. musculares → **aa. ciliares ant., aa. episclerales, aa. conjunctivales lat.**
- **a. centralis retinae** → *sítnice*
- a. lacrimalis → aa. palpebrales lat.
- aa. palpebrales med. → **aa. conjunctivales med.**

Arteries and Veins of Orbit Superior View

Intrinsic Arteries and Veins of Eye Horizontal Section

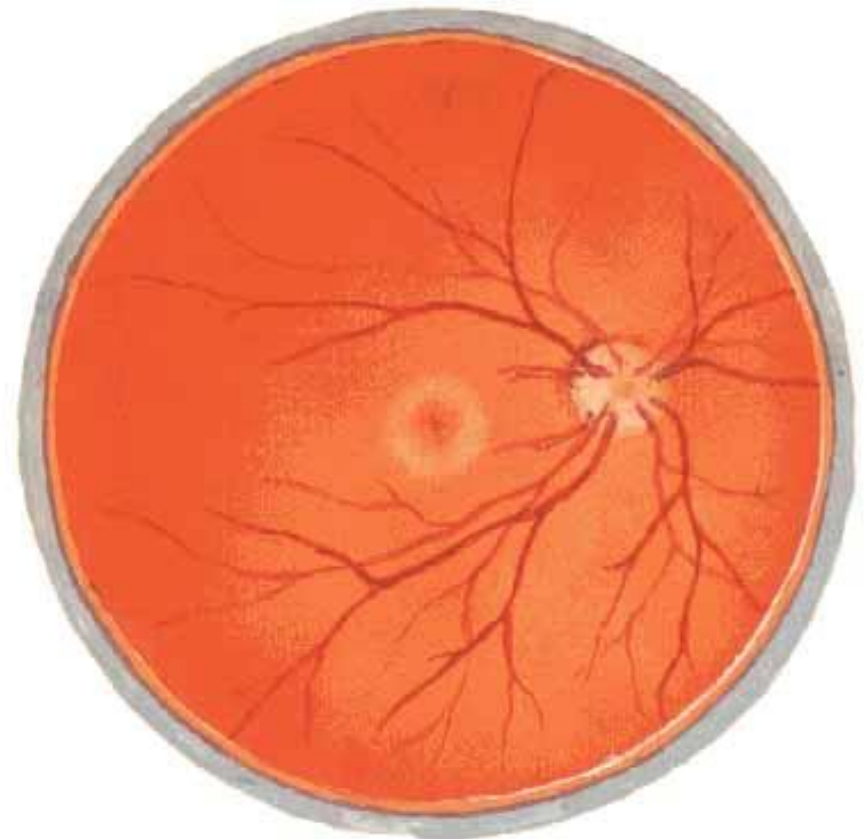
Vasa sanguinea retinae – oční pozadí (*fundus oculi*)

a. centralis retinae →
arterioly

- a. temporalis sup.+ inf.
- a. nasalis sup.+ inf.
- a. macularis sup.+ inf.
(+ media)

žíly odpovídají tepnám,
často se kříží

Intrinsic Arteries and Veins of Eye
Ophthalmoscopic View

Right retinal vessels

Žilní zásobení oka – 3 odtoky

- vv. episclerales
- vv. ciliares ant. ← vv. sclerales ← sinus venosus sclerae *Schlemmi s. Lauthi*
- vv. vorticosae (4 v kvadrantech oční koule)
- v. centralis retinae
  - v. ophthalmica sup. → sinus cavernosus
  - v. ophthalmica inf. → plexus pterygoideus
  - v. angularis → v. facialis → v. jugularis int.

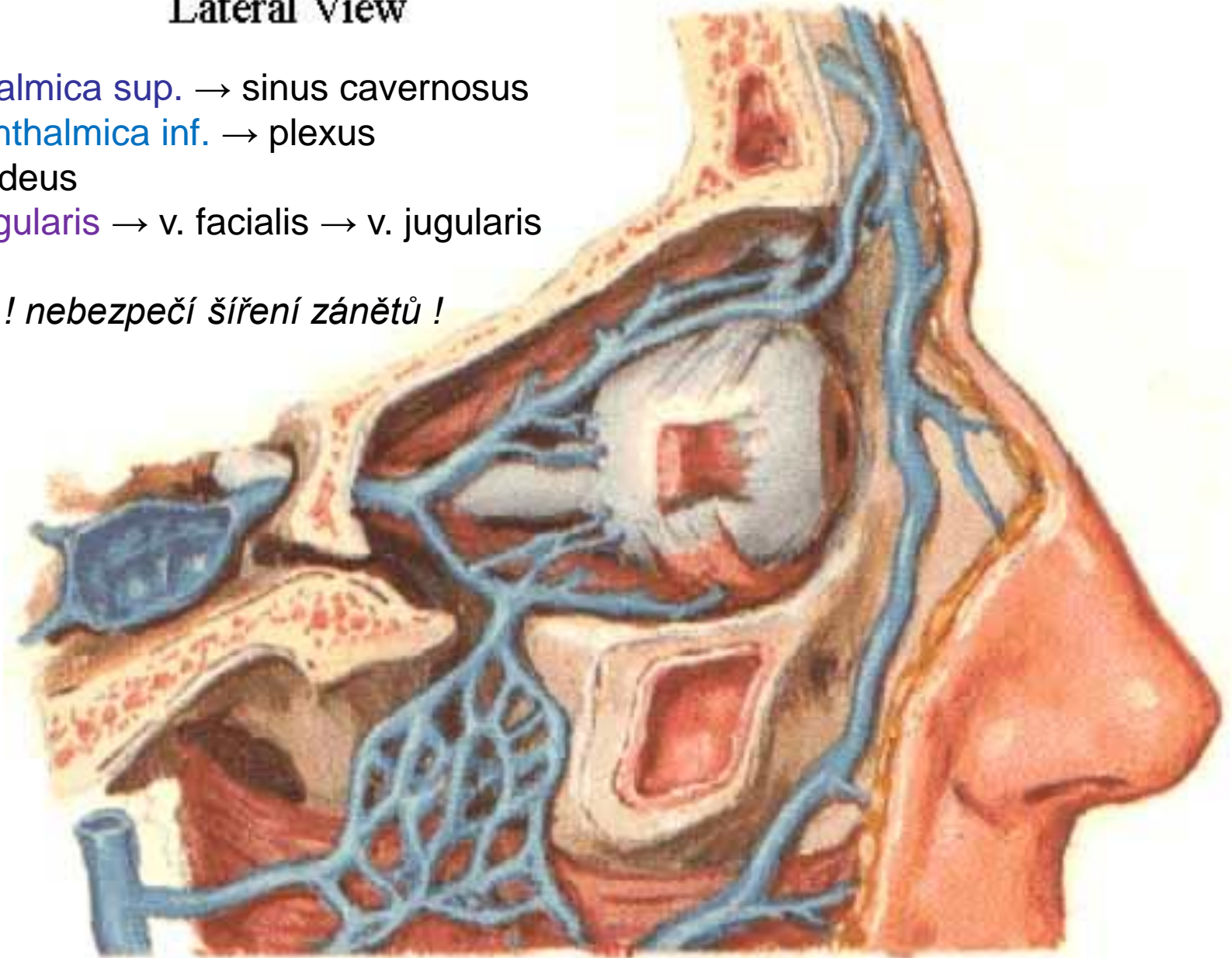
! nebezpečí šíření zánětů !

Veins of Orbit

Lateral View

v. ophthalmica sup. → sinus cavernosus
→ v. ophthalmica inf. → plexus
pterygoideus
→ v. angularis → v. facialis → v. jugularis
int.

! nebezpečí šíření zánětů !

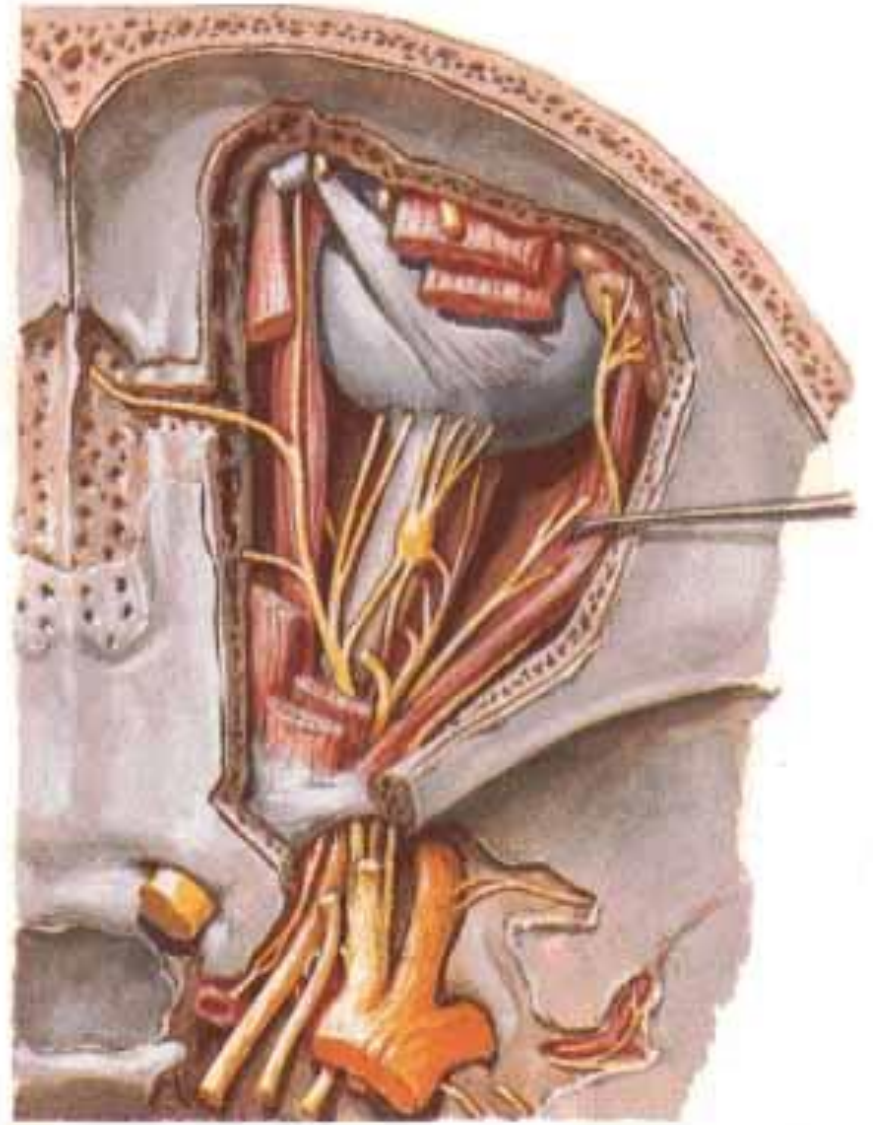
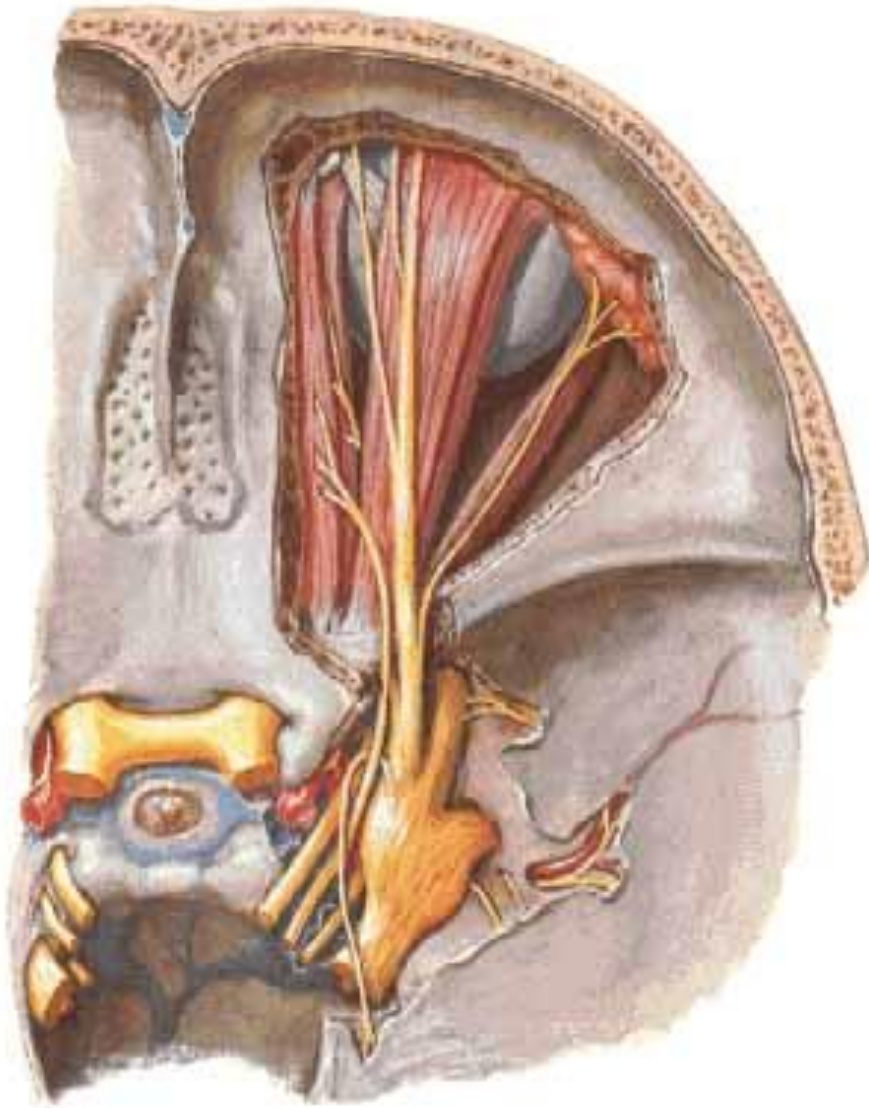
Nervové zásobení oka

- **n. opticus** – *senzorický*
  - pars intraocularis, canalis, intracranialis
  - vagina interna, externa
- **n. ophthalmicus** → nn. ciliares longi – *somatosenzitivní*
- **n. lacrimalis, n. frontalis, n. nasociliaris** – *somatoenzitivní* pro okolí
- ganglion ciliare → **nn. ciliares breves** – *autonomní (visceromotorické)*
  - (sympatikus se nepřepojuje, parasympatikus ano)
- **n.III., n. IV., n.VI** – *motorické*

Nerves of Orbit

Superior View

Projekční → Vzestupné → Senzorické

ZRAKOVÁ DRÁHA

4-neuronová, částečně zkřížená dráha

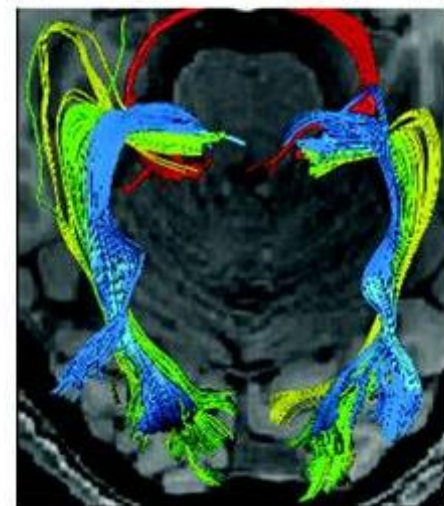
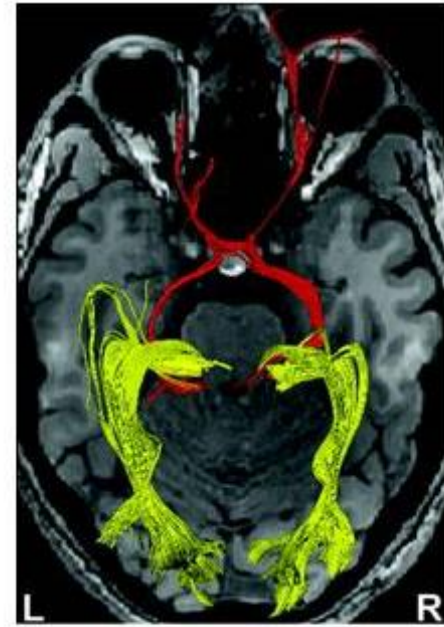
1.N: tyčinky a čípky sítnice

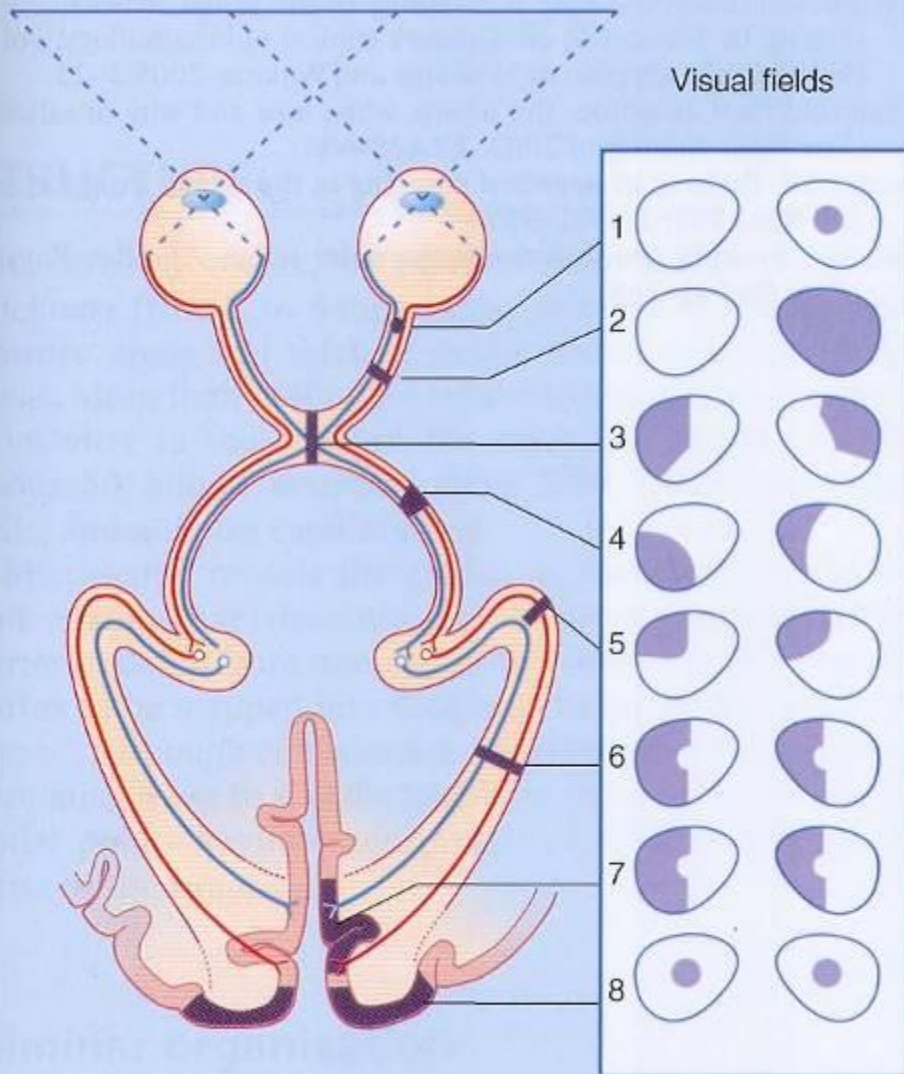
2.N: bipolární buňky sítnice

3.N: gangliové buňky sítnice → n. II →
chiasma opticum → corpus
geniculatum laterale

4.N: buňky v nucleus corporis geniculati
lateralis → fibrae geniculocalcarinae
corticalis (= radiatio optica *Gratioleti*) →
lobus occipitalis, area 17 (kolem sulcus
calcarinus)

- dolní (Meyerova-Archimbaultova) klička
- střední svazek
- horní (Baumova) klička přímo temenním
lalokem – horní polovina sítnice (dolní 1/2
zorného pole)

Table CP 28.1.1 Classification of dyphasia.

Number	Lesion	Field defect
1	Partial optic nerve	Ipsilateral*scotoma ^a
2	Complete optic nerve	Blindness in that eye
3	Optic chiasm	Bitemporal hemianopia
4	Optic tract	Homonymous ^b hemianopia
5	Meyer's loop	Homonymous upper quadrantanopia
6	Optic radiation	Homonymous hemianopia
7	Visual cortex	Homonymous hemianopia
8	Bilateral macular cortex	Bilateral central scotomas

Přídavné orgány oka

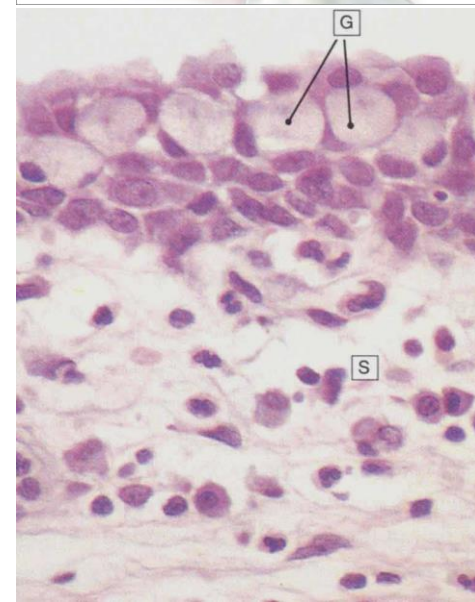
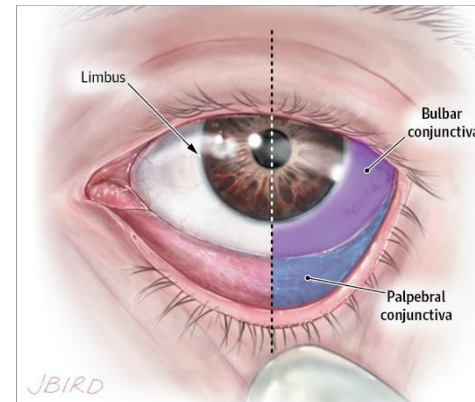
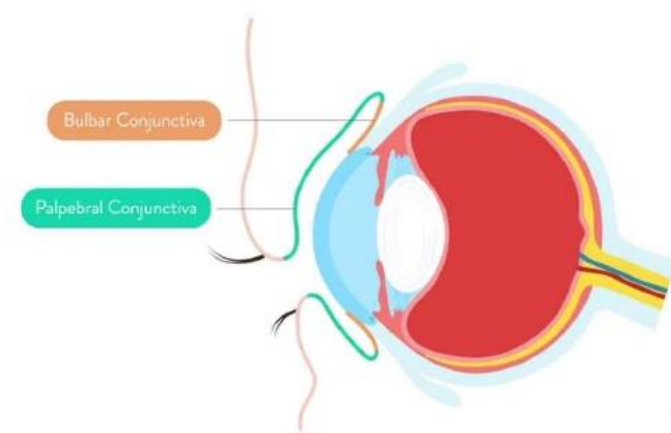
Structurae oculi accessoriae

- vazivové ústrojí = *apparatus ligamentosus*
- víčka = *palpebrae*
- spojivka = *tunica conjunctiva*
- slzné ústrojí = *apparatus lacrimalis*
- svalové ústrojí = *apparatus muscularis*
- obočí = *supercilium*

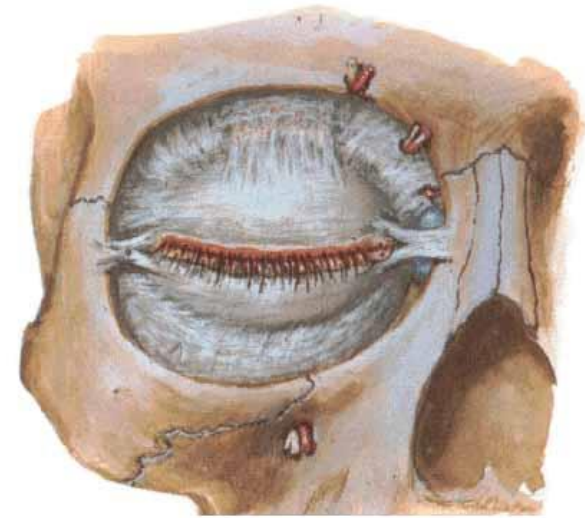
Spojivka

Tunica conjunctiva

- t.c.bulbi et palpebrarum
- fornix superior + inferior
- pokračování epitelu rohovky, přechází zezadu na oční víčko, kryje přední stranu oční koule
- vícevrstevný (2-5) nízce kubický až cylindrický epitel
- pohárkové buňky + lymfocyty + melanocyty
- CALT = mízní uzlíky
- slzový film (*irroratio lacrimarum*)
- glanduale conjunctivales *Wolfringi* (2-5 nahoře)
- glandulae lacrimales accessoriae *Krausei* (5-40 nahoře, 1-10 dole)
- *caruncula lacrimalis*

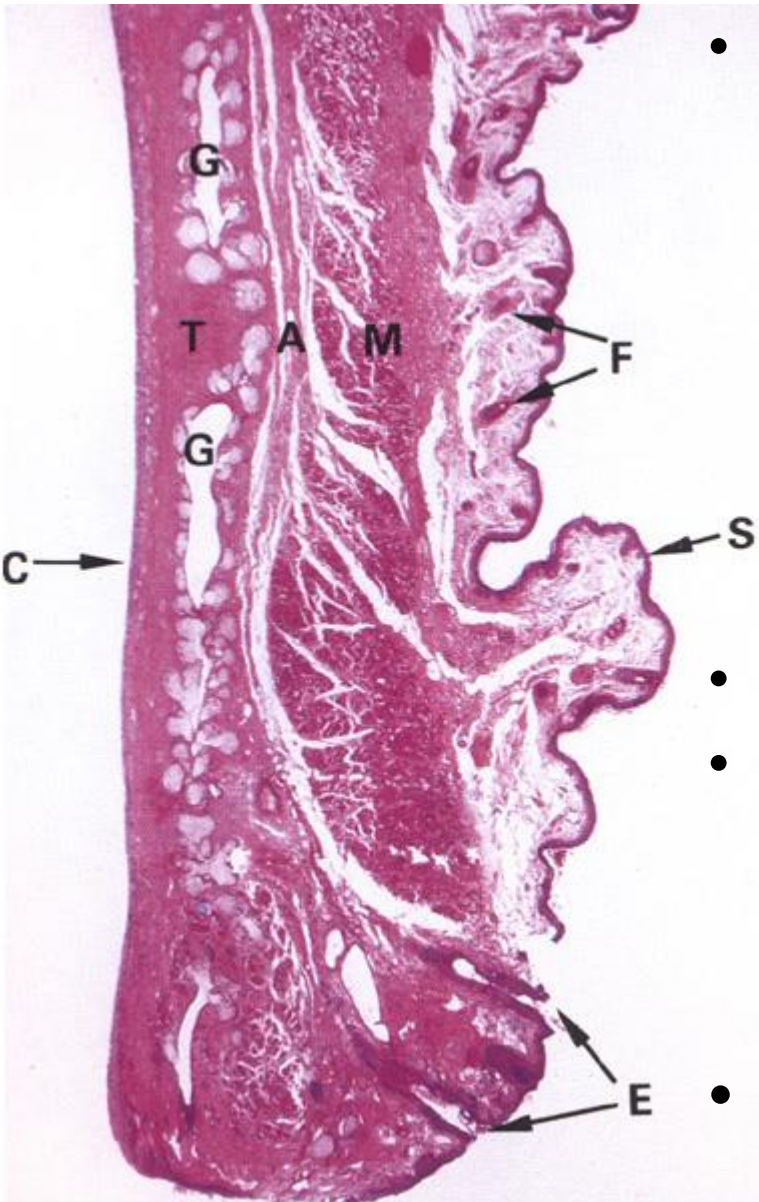

Víčka = *Palpebrae*

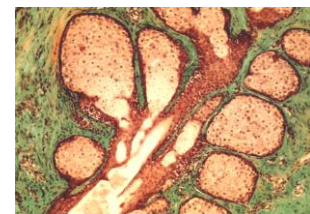
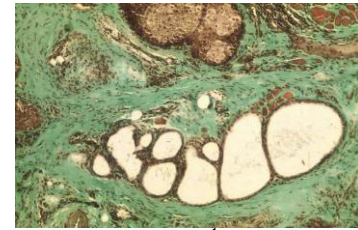
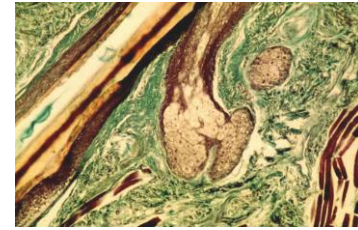

- palpebra superior + inferior
- tarsus superior (10 mm) + inferior (5 mm)
- lig. palpebrale med. (2 pruhy) + lat.
- angulus oculi med.+ lat.
- m. tarsalis sup.(Mülleri) + inf. – *hladké svaly*
- pars palpebralis m. orbicularis oculi – n. VII
- m. levator palpebrae superioris – n. III
- řasy = cilia

Víčka = *Palpebrae*

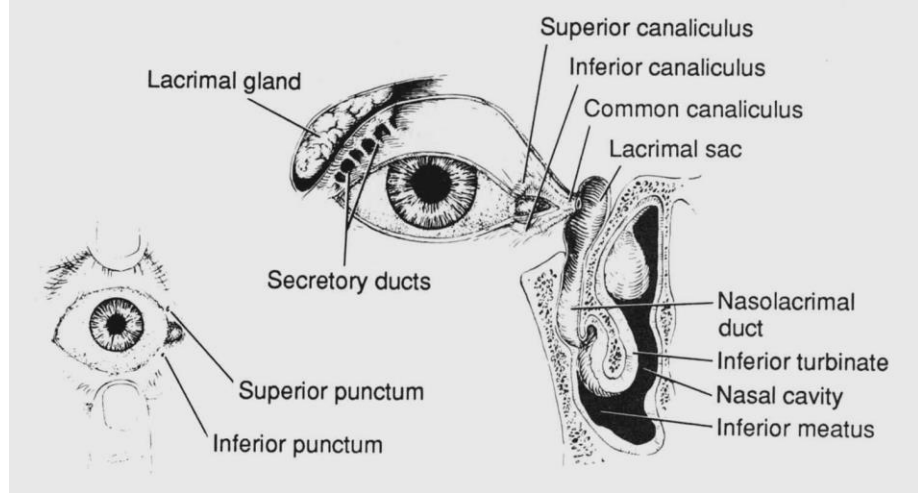
- vnější kožní část
  - vícevrstevný dlaždicový epitel rohovějící
  - chybí tuk
  - gll. sebaceae *Zeissi*
    - mazové žlázy – *hordeolum*
  - řasy (cilia) + gll. ciliares *Molli*
    - apokrinní žlázy
- m. orbicularis oculi (p. palpebralis)
- víčková (tarzální) ploténka = tarsus
  - fibroelastická
  - gll. tarsales *Meibomi* (20-30)
    - mazové žlázy – *chalazion*
- vnitřní spojivková část
  - přechod epitelů – žlábek

Slzné ústrojí

= Apparatus lacrimalis

- glandula lacrimalis
  - 12–15 samostatných vývodu
- glandulae lacrimales accessoriae *Krausei*
- rivus lacrimalis
- lacus, papilla, caruncula lacrimalis
- punctum, canaliculus lacrimalis sup.+inf. → communis
- saccus lacrimalis → ductus nasolacrimalis (obsahuje plica lacrimalis *Hasneri*) → meatus nasi inf.
- v odvodních slzných cestách více droboučkových řas

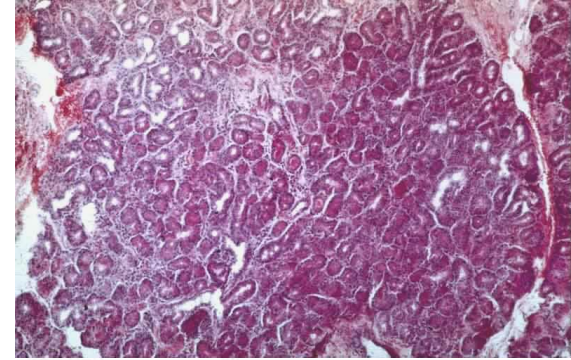

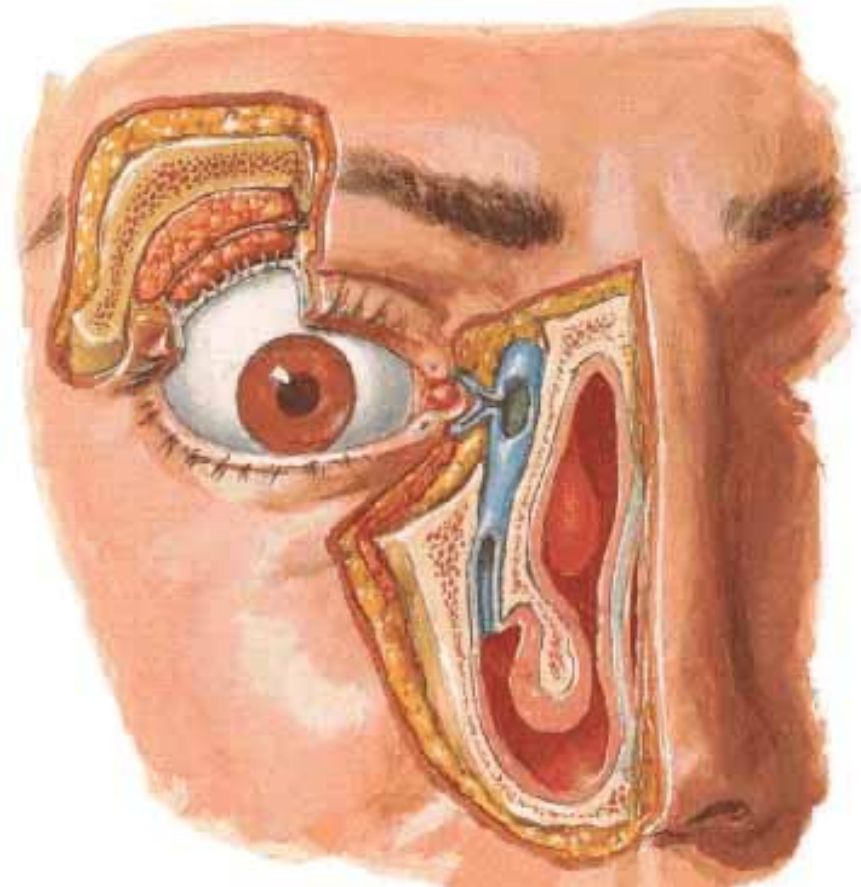
Glandula lacrimalis

- tuboacinózní serózní žlázy s myoepitelovými buňkami

Lacrimal Apparatus in Situ

**Lacrimal Apparatus
Dissection**

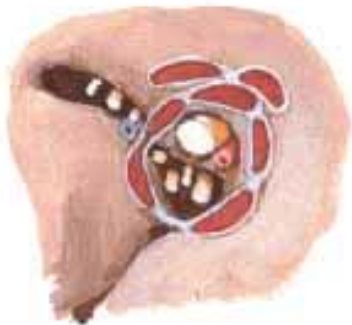
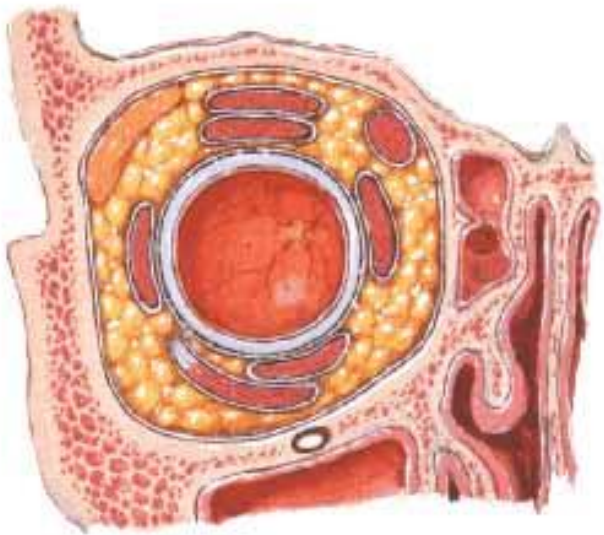
Svalové ústrojí

- mm. **recti** bulbi: sup., inf., med., lat. (VI.)
- mm. **obliqui** bulbi: inf., sup.(IV.)
  - /fovea trochlearis, spina trochlearis, trochlea, vagina m.o.b.s./
- m. levator palpebrae sup. (pars spf.+prof.)
- n. III – ostatních 5 svalů
- hladké svaly: m. orbitalis *Mülleri*, m. tarsalis sup. *Mülleri* + inf.

Svalové ústrojí

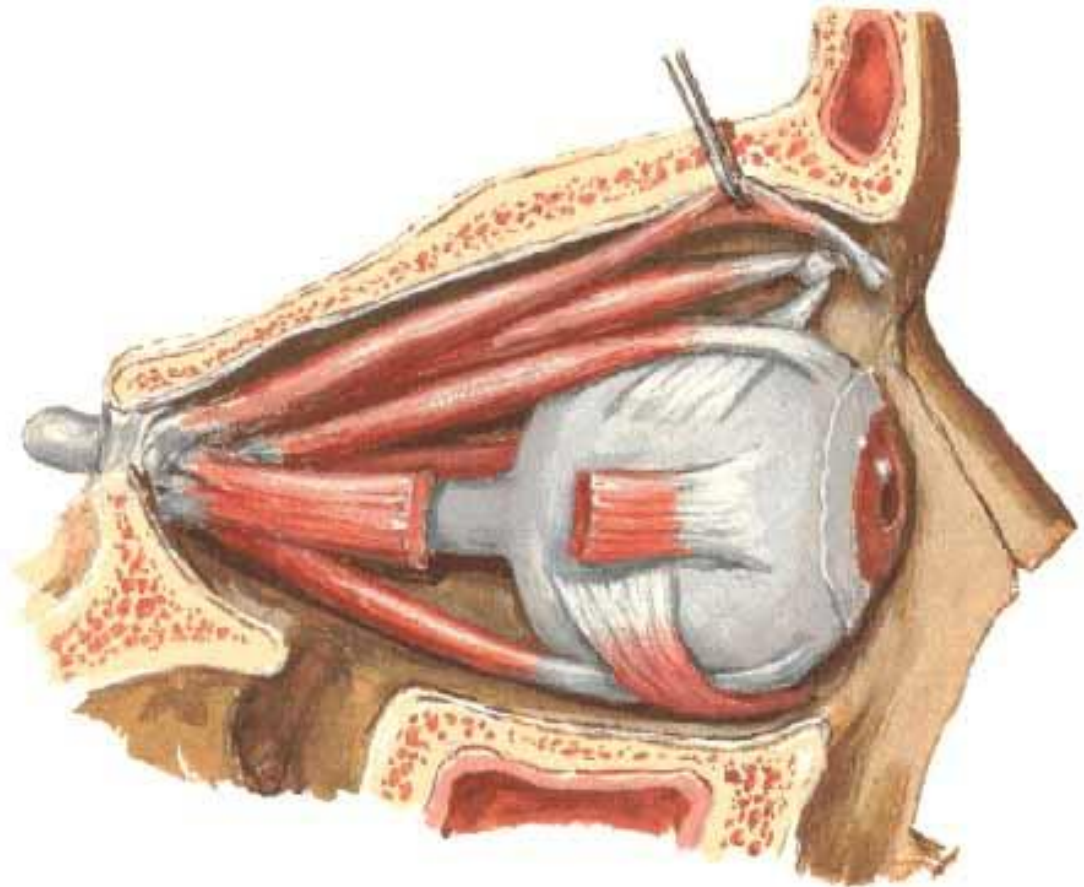
Fascia of Orbit and Eyeball

Frontal Section and Entering Structures

Extrinsic Eye Muscles

Right Lateral View

Pohyby oční koule I.

pohyby kolem os = dukce

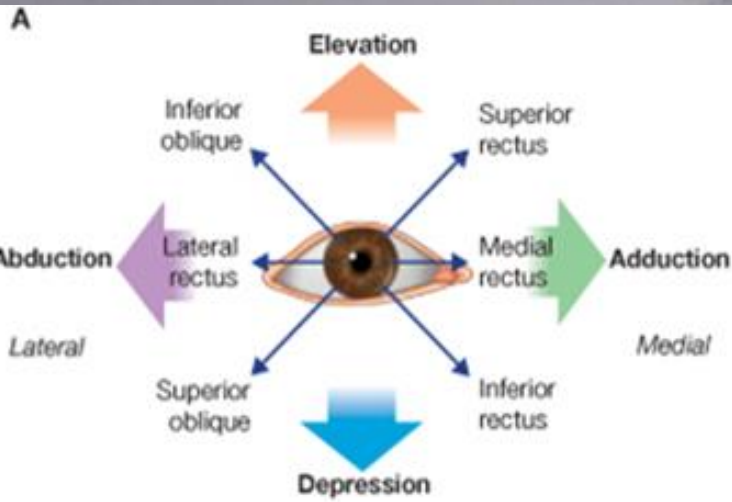
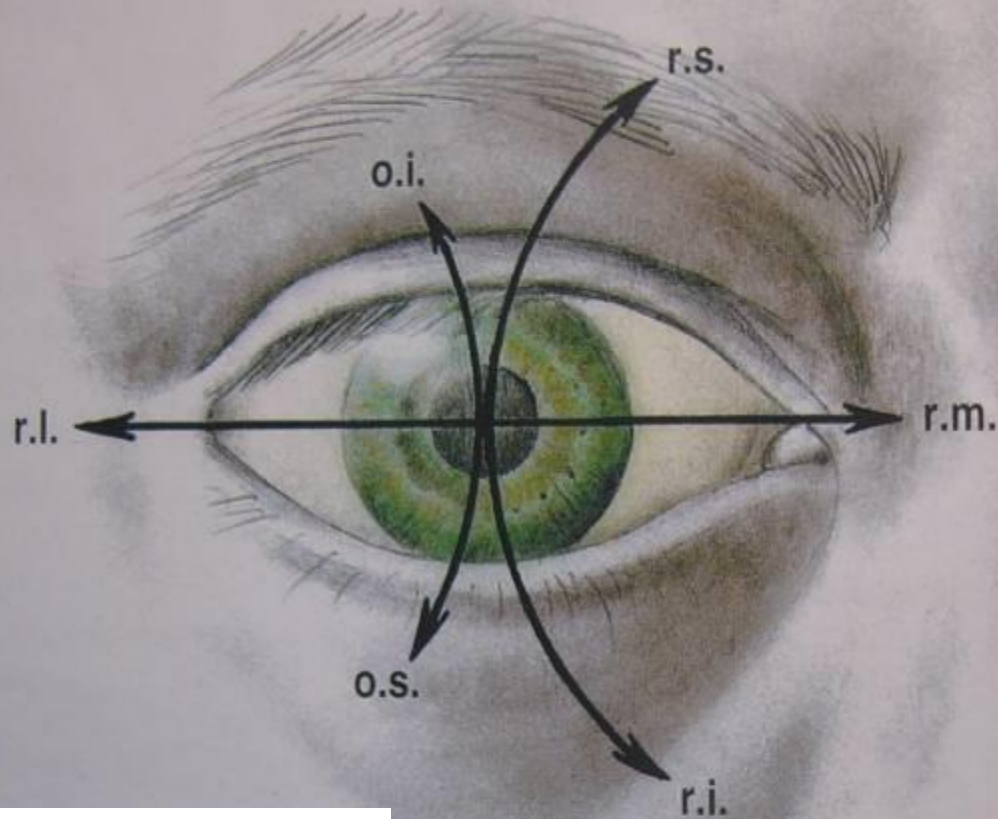
- kolem vertikální osy
  - **addukce** (dovnitř)
  - **abdukce** (ven)
- kolem horizontální osy
  - **elevace** (sursumdukce; supradukce): vzhůru
  - **deprese** (deorsumdukce; infradukce): dolů
- kolem sagitální (předo-zadní) osy:
  - **intorze** (incyklodukce): překlopení dovnitř
  - **extorze** (excyklodukce): překlopení ven

Pohyby oční koule II.

pohyby párové (současně oběma očima)

- stejnosměrné spřažené párové pohyby = **verze (konjugované pohyby)**
- protisměrné nespřažené párové pohyby = **vergence (nekonjugované pohyby)**
  - **konvergence** = souměrné sbíhání os obou koulí
  - **divergence** = rozbíhání os obou koulí
- *strabismus = heterotropie* = šilhání (squint)
  - jedno oko je trvale stočeno ven nebo dovnitř

Pohyby oční koule

Strabismus concomitans

- esotropie (s. convergens)

- exotropie (s. divergens)

- hypertropie (s. sursumvergens)

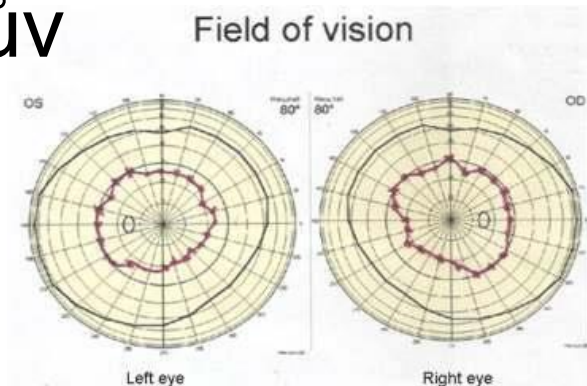
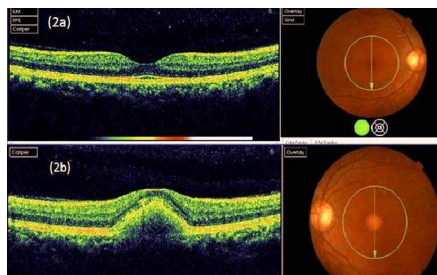
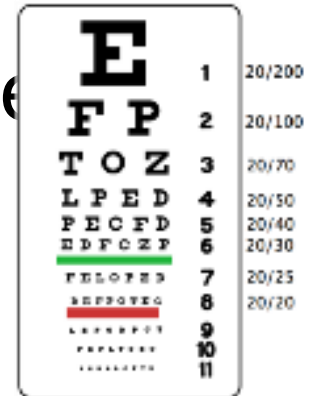
- hypotropie (s. deosumvergens)

Vyšetření

- štěrbinová lampa
- vyšetření očního pozadí – otok discus/papilla n. optici = zvýšený intrakraniální tlak
- perimetrie = vyšetření šíře zorného pole
- optometrie = vyšetření kvality zraku
- optotypy – Snellenův
- OCT

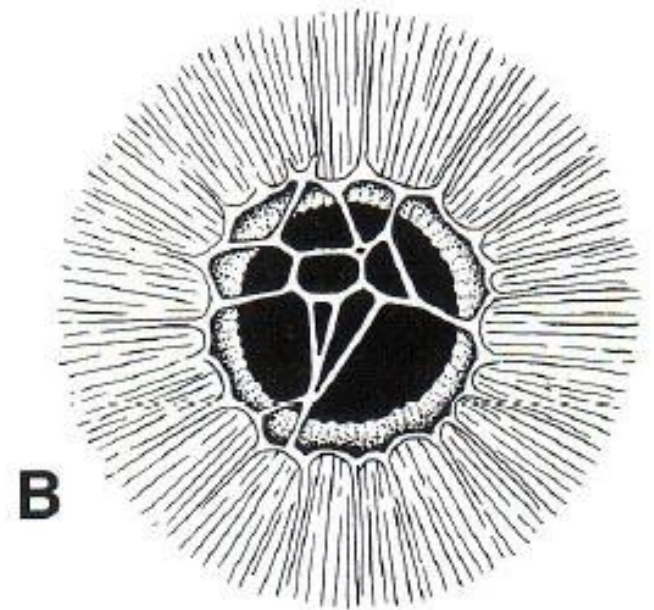
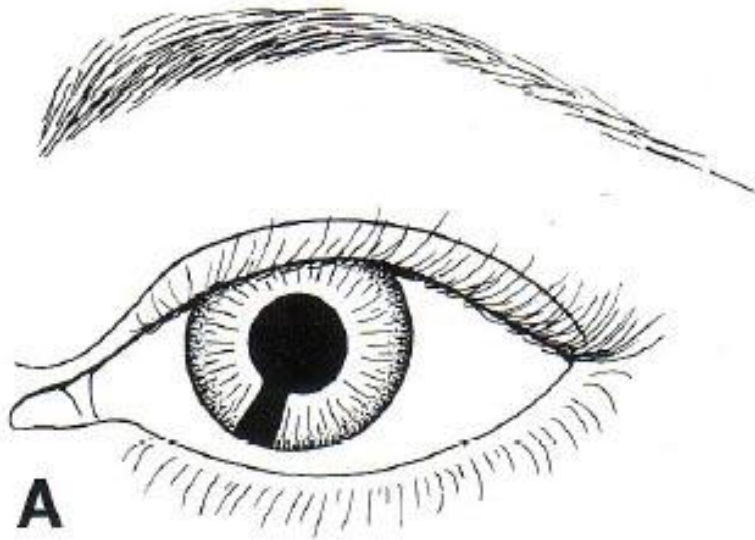

Příznaky a vady

- epiphora (nadměrné slzení)
- myopie – hypermetropie (krátko – dalekozrakost)
- hypermetrie (přestřelování – porucha mozečku!)
- presbyopie (vetchozrakost)
- hemeralopie (šeroslepost)
- amblyopie (tupozrakost) – *funkční porucha (např. při šilhání)*
- daltonismus (barvoslepost)

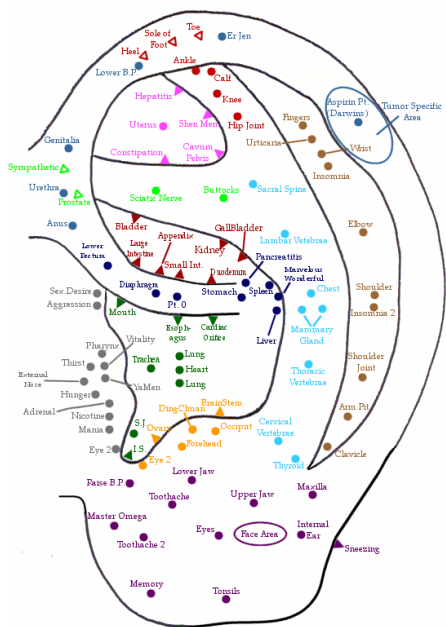
Vývojové vady

- coloboma retinae a coloboma iridis
- membrana pupillaris persistens

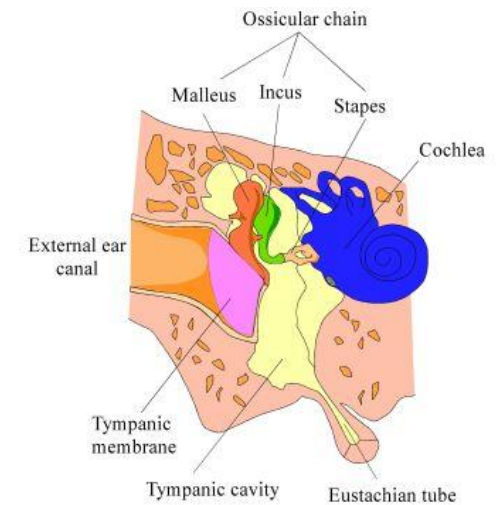

Figure 17.9. A. Coloboma iris. B. Persistence of the iridopupillary membrane.

Sluchové a rovnovážné ústrojí

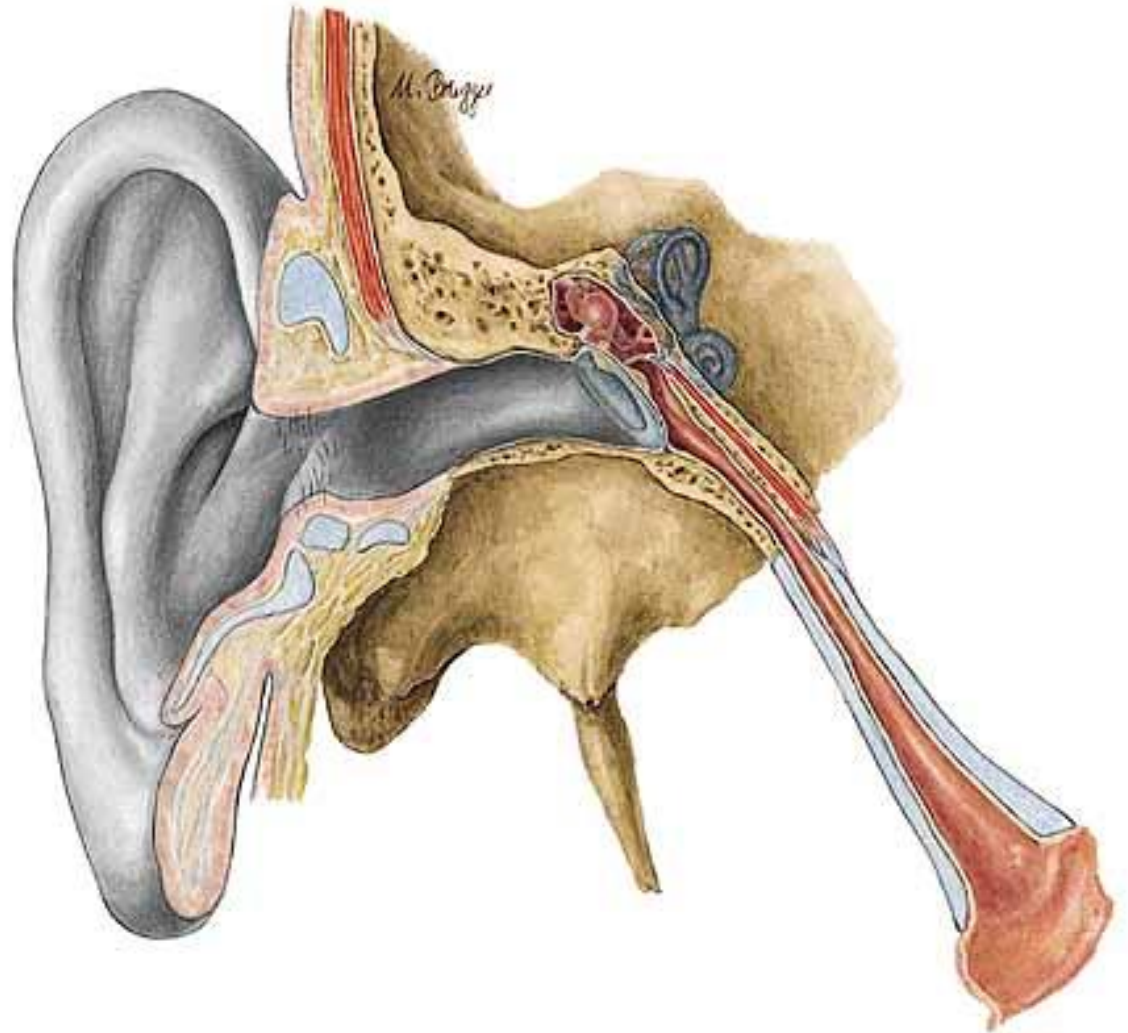

Auris, is = Us, otos

Sluchové a rovnovážné ústrojí

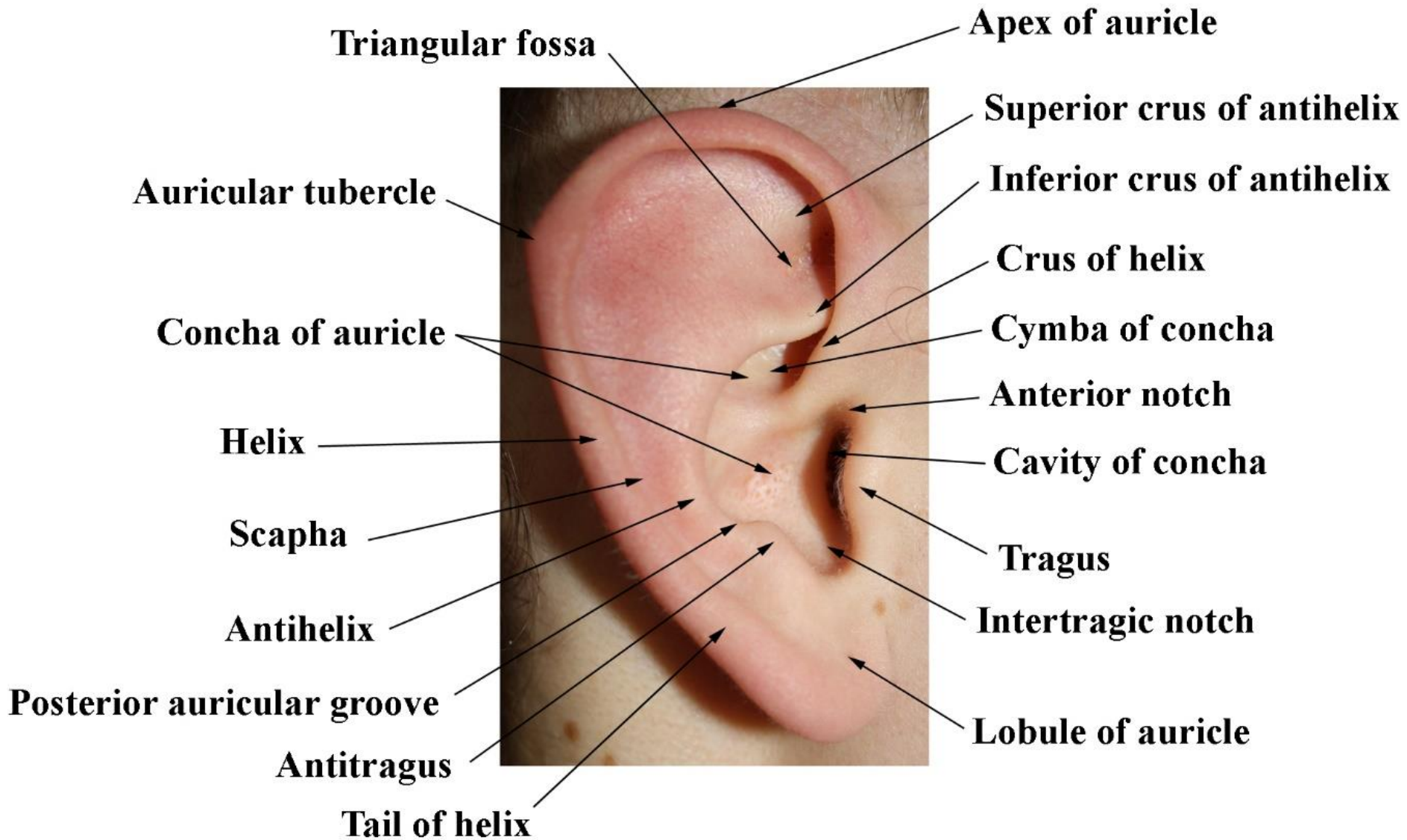
- Vnější ucho
(*Auris externa*)
  - Střední ucho
(*Auris media*)
  - Vnitřní ucho
(*Auris interna*)
- = Organum
vestibulo-
cochleare

Vnější ucho (*Auris externa*)

- **Boltec** (*Auricula, Pinna*)
– elastická chrupavka
- **Vnější zvukovod**
(*Meatus acusticus externus*)
- **Bubínek**
(*Membrana tympanica, Myrinx*)

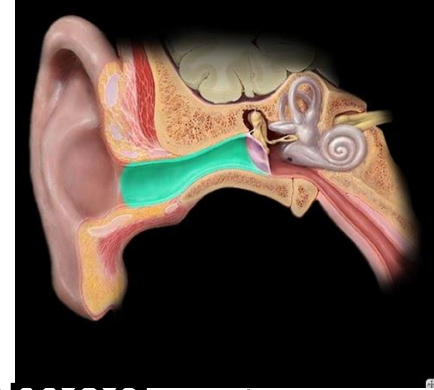

Boltec

- 3 vazy (lig. auriculare ant., sup., post.)
- 3 vnější svaly a 6 vlastních (rudimentárních) svalů – n. facialis
- elastická chrupavka
- kůže: vzadu volnější, vpředu pevně k perichondriu – *při úderu othematom*

Vnější zvukovod (*Meatus acusticus externus*)

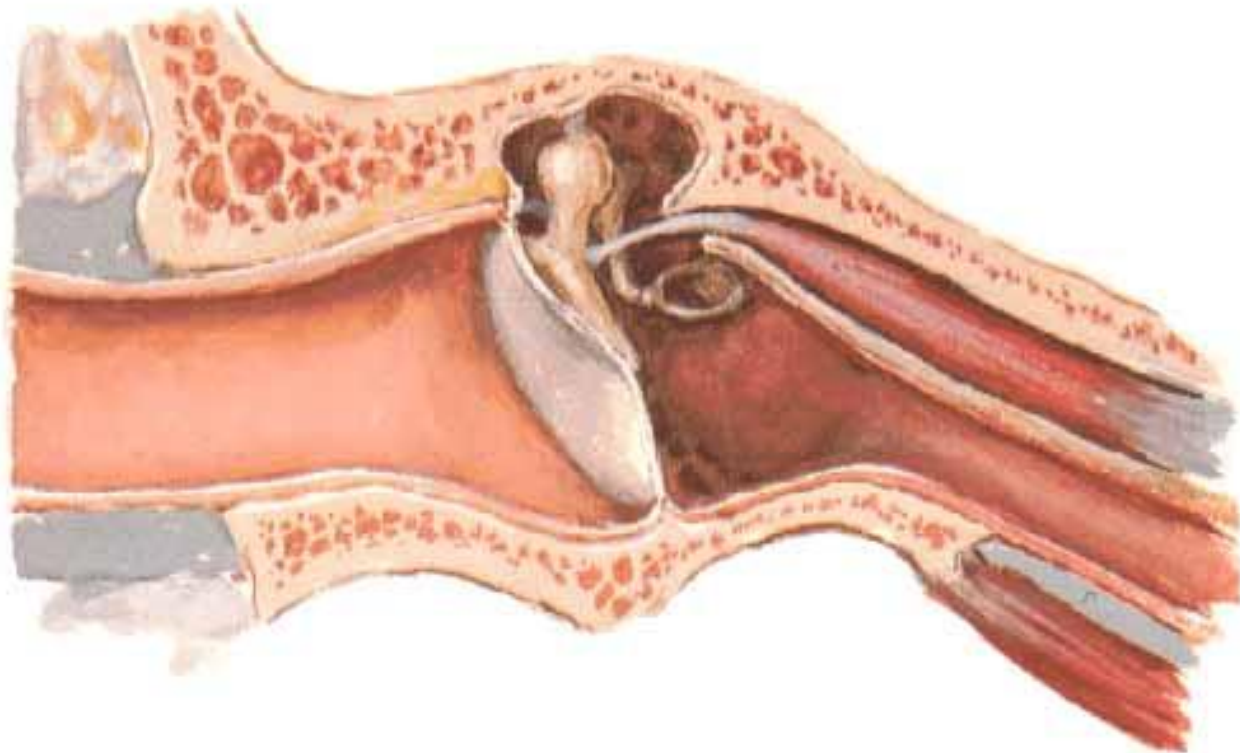
- porus acusticus externus → šikmo ventromed. → med. → opět šikmo ventromed. (celkově se sbíhá vpřed 160° a svažuje se konvexně), délka si 22 mm
- vnější 2/3 – elastická chrupavka
- přechod – nejužší místo – *cizí tělesa !!!*
- vnitřní 1/3 – kostěná
- glandulae ceruminosae + sebaceae → ušní maz (*cerumen*) – *ochrana*
- tragi (*po 30. roce*)
- kůže přirostlá k perichondriu – *malý zánět bolestivý !!!*
- přední stěna: vztah ke gl. parotidea a art. temporomandibularis
- inervace: r. auricularis n. X (*nebezpečí dráždění !!!*)

Bubínek

(Membrana tympanica, Myrinx)

External Ear and Tympanic Cavity
Coronal Oblique Section

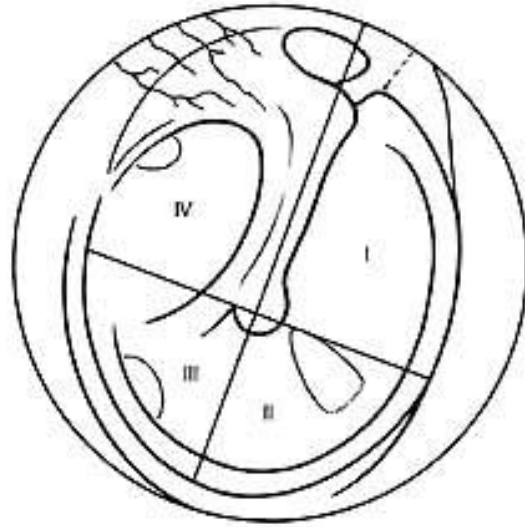

Bubínek – *stavba*

- 9x10 mm, tloušťka 0,1 mm, plocha 55 mm²
- vnější povrch: ztenčená pokožka (*ektoderm*)
- vrstva tuhého kolagenního vaziva (*mezenchym*)
- vnitřní povrch: jednovrstevný kubický epitel (*endoderm*)

Bubínek

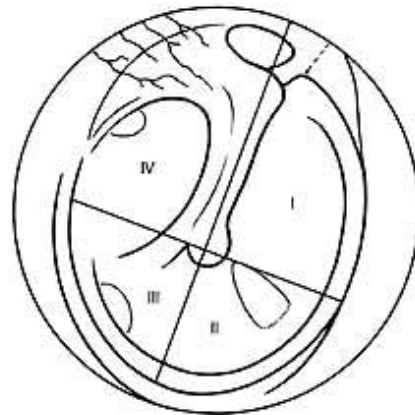
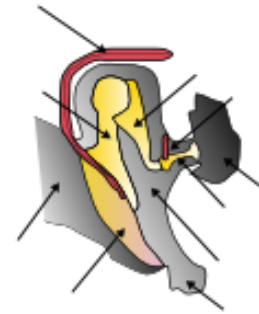
Otoskopie

- umbo m.t.
- stria mallearis
- prominetia mallearis
- plica mallearis ant. + post.
- světelný reflex – trigonum *Wildei*
(= cone of light, light reflex, Politzer's luminous cone)

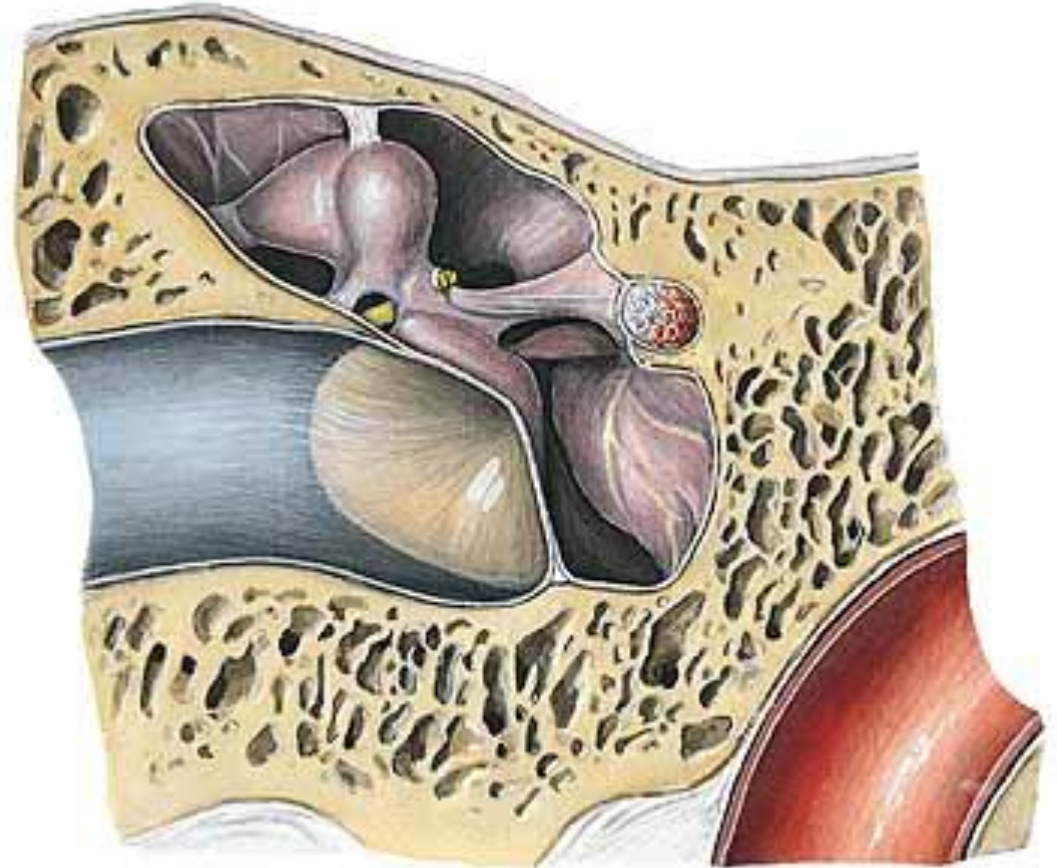
Bubínek – otoskopie

- Bezoldova trias: prominentia + stria + reflex
- pars flaccida *Shrapnelli* (5 mm²)
- pars tensa
- deklinace bubínku (50° sagitálně)
- inklinace bubínku (45° transverzálně)
- paracentéza: dolní zadní kvadrant

Střední ucho (*Auris media*)

- středoušní dutina
- středoušní kůstky (*ossicula auditus*)
- středoušní klouby (*articulationes ossiculorum auditus*)
- středoušní svaly (*musculi ossiculorum auditus*)
- sluchová trubice (*tuba auditiva Eustachii*)

Bubínková dutina paries labyrinthicus

- **promontorium**

= první závit hlemýžďe

- sulcus promontorii
(plexus tympanicus)

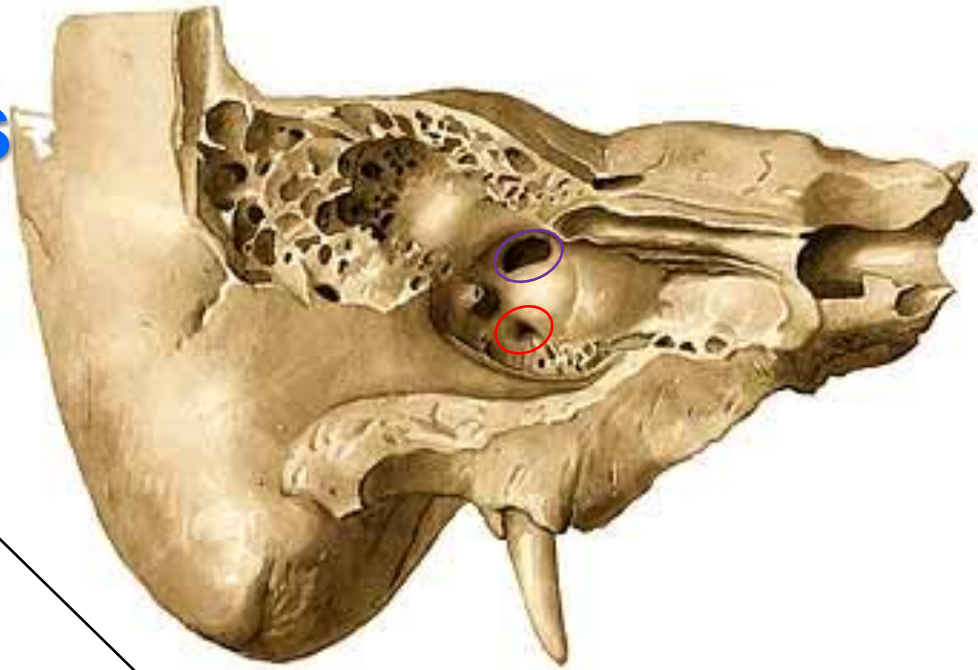
- **fenestra vestibuli**

(f. ovalis = oválné okénko)

- báze třmínku +
membrana stapedia

- **fenestra cochlae** (f.
rotunda = okrouhlé okénko)

- membrana tympani
secundaria

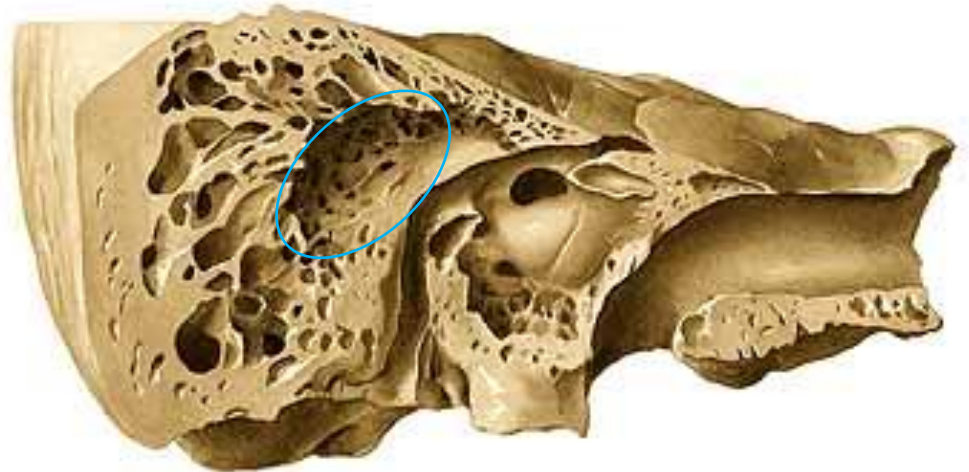
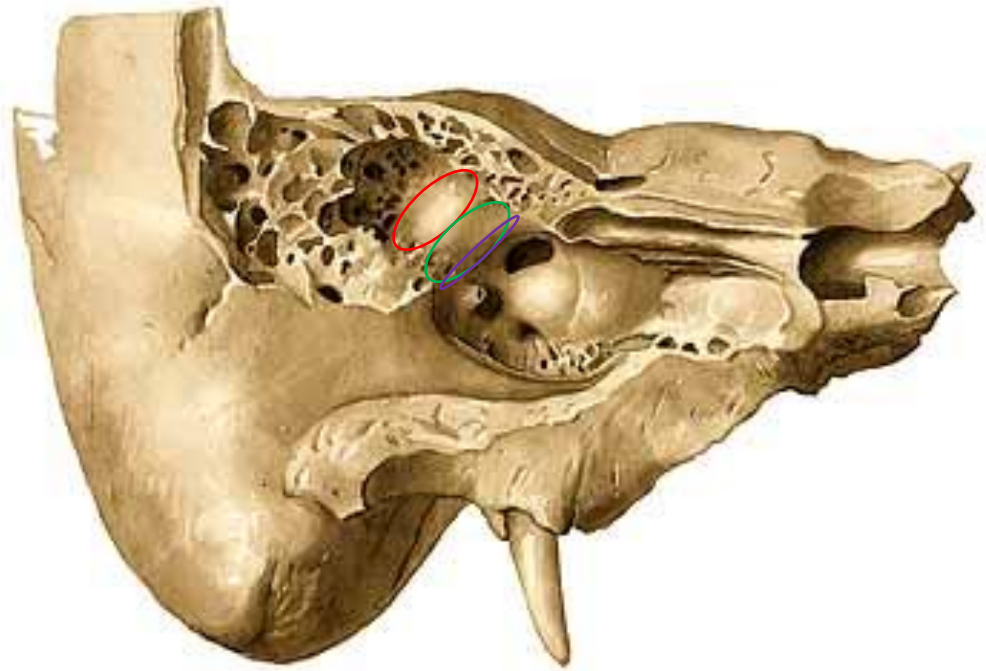

Bubínková dutina paries mastoideus

- **aditus antri
mastoidei**

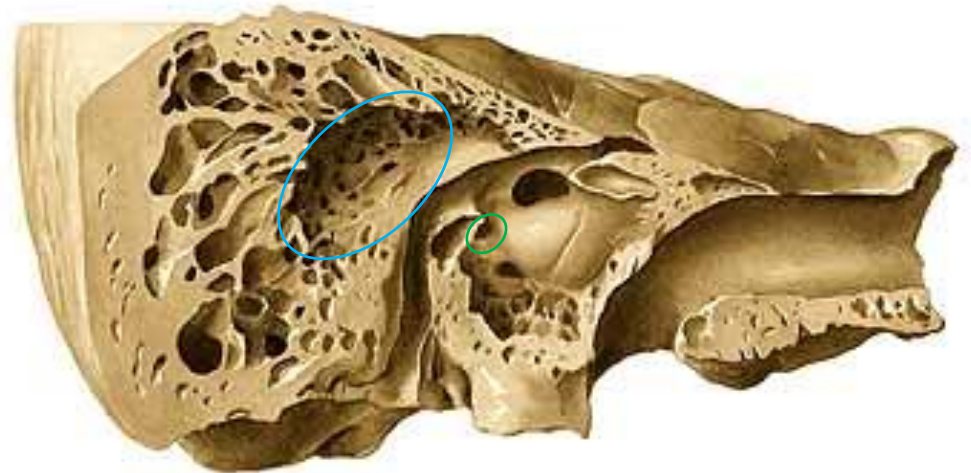
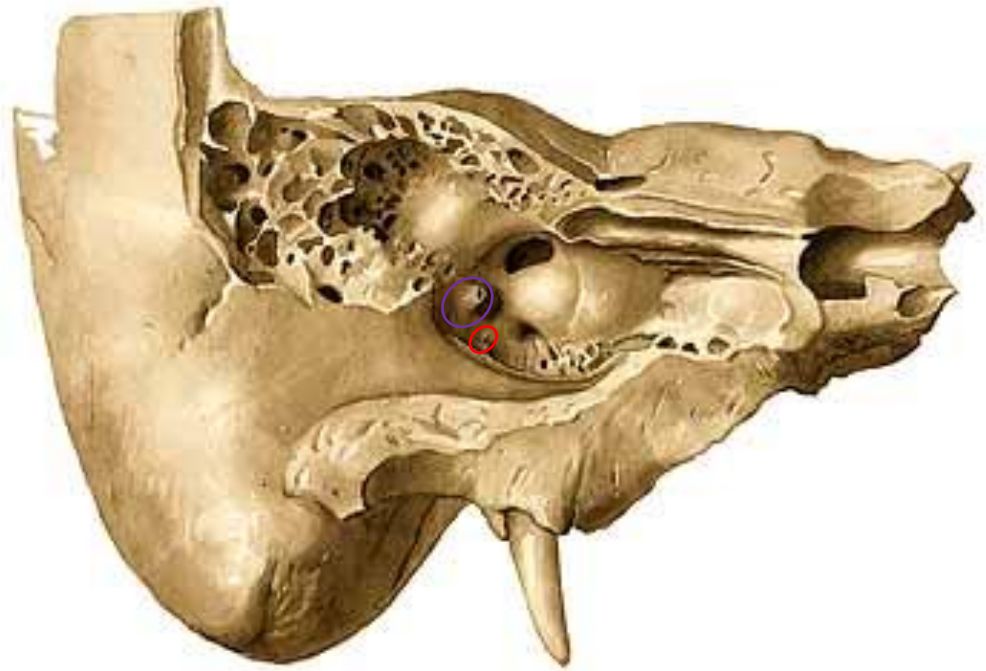
= vstup do **antrum
mastoideum** + cellulae
mastoideae

- **prominentia
canalis
semicircularis
lateralis**
- **prominentia
canalis nervi
facialis**

Bubínková dutina paries mastoideus

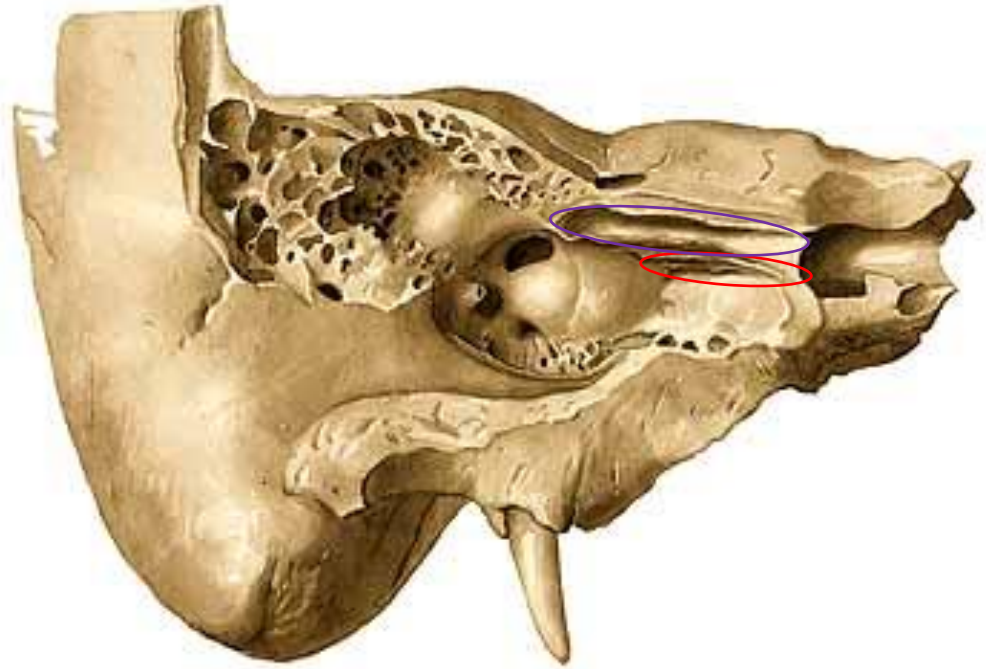
- eminentia pyramidalis
- eminentia chordae tympani
  - apertura tympanica canaliculi chordae tympani posterioris

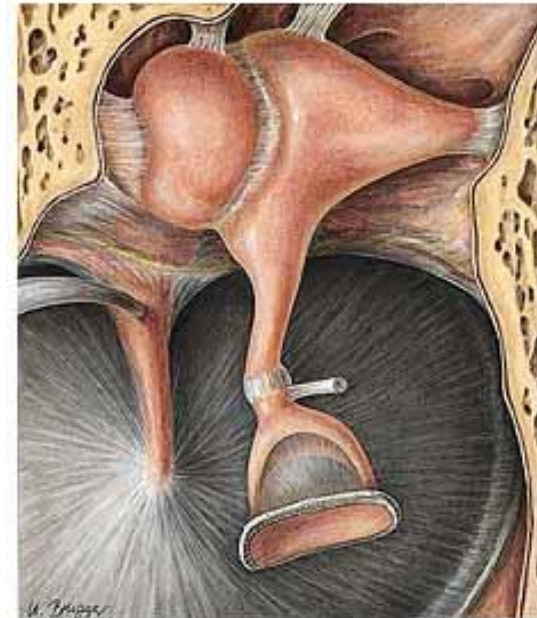
Bubínková dutina paries caroticus

- apertura tympanica
canalis nervi petrosi
minoris
- **canalis
musculotubarius**
  - semicanalis m.
tensoris tympani
  - processus
cochleariformis
  - **semicanalis tubae
auditivae**

Středoušní kůstky a klouby (*Ossicula et Articulationes aditus*)

- kladívko (*malleus, hammer*)
  - kovadlinka (*incus, anvil*)
  - třmínek (*stapes, stirrup*)
- 2 vazivová spojení
- syndesmosis tympanomallearis
  - art. incudomallearis (sedlový)
  - art. incudostapedialia (kulový)
  - syndesmosis tympanostapedialis
  - **otosclerosis – zkošťatění**

Středoušní svaly

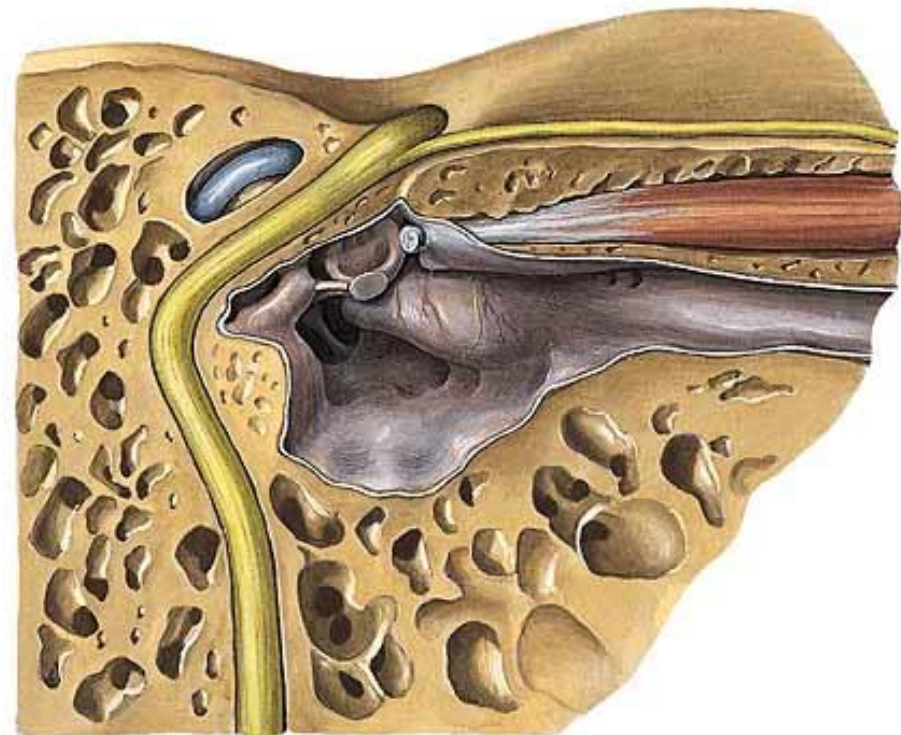
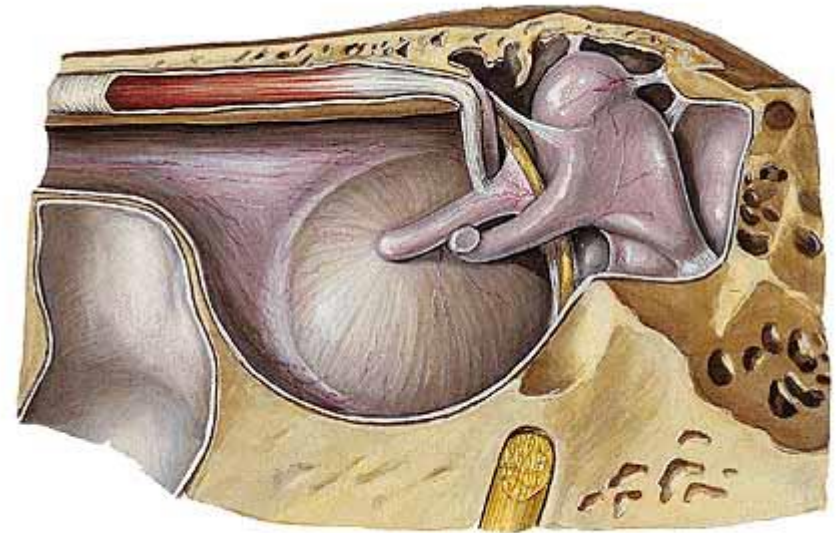
- **m. tensor tympani**
  - semicanalis m.t.t.
  - processus cochleariformis
  - manubrium mallei

inervace: n.V3

- **m. stapedius**
  - eminentia pyramidalis
  - collum stapedis

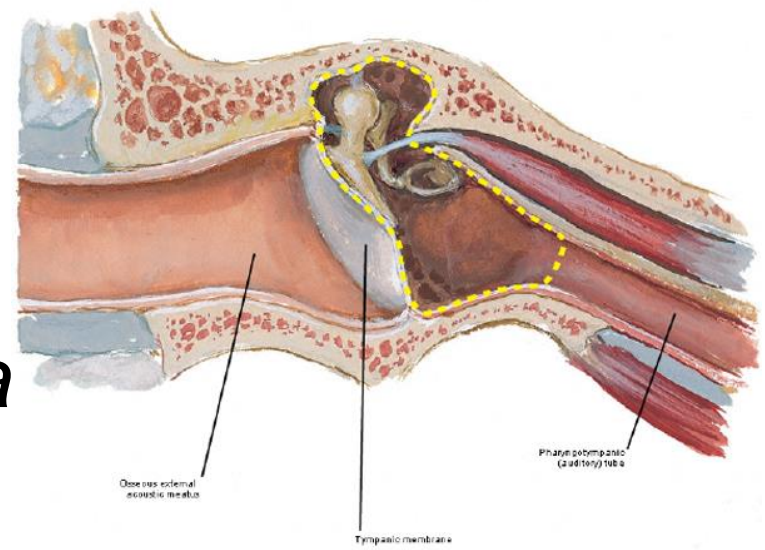
inervace: n.VII

n. stapedius z pars mastoid
canalis nervi facialis

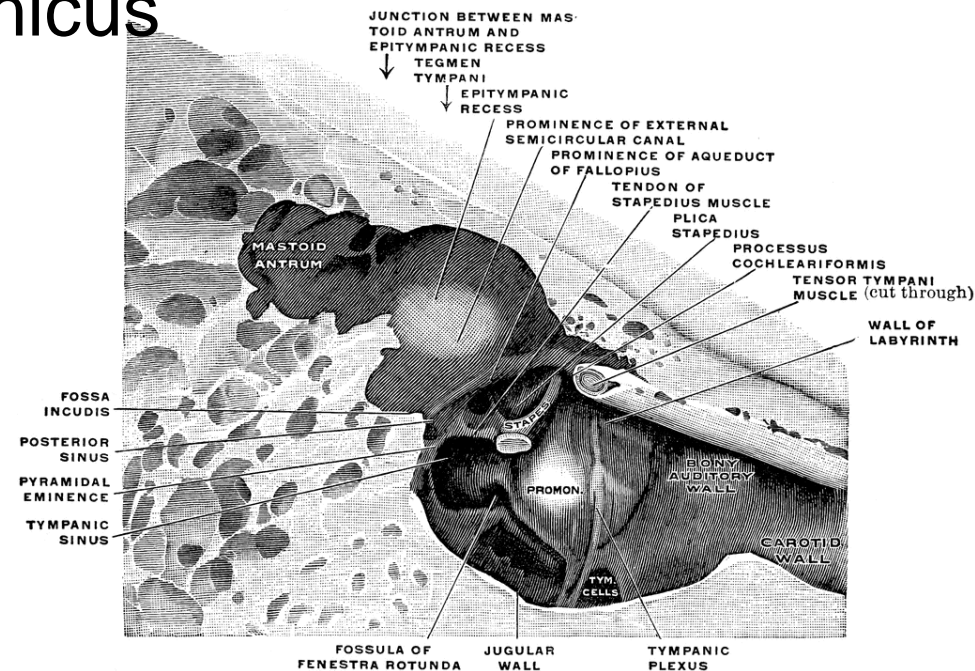

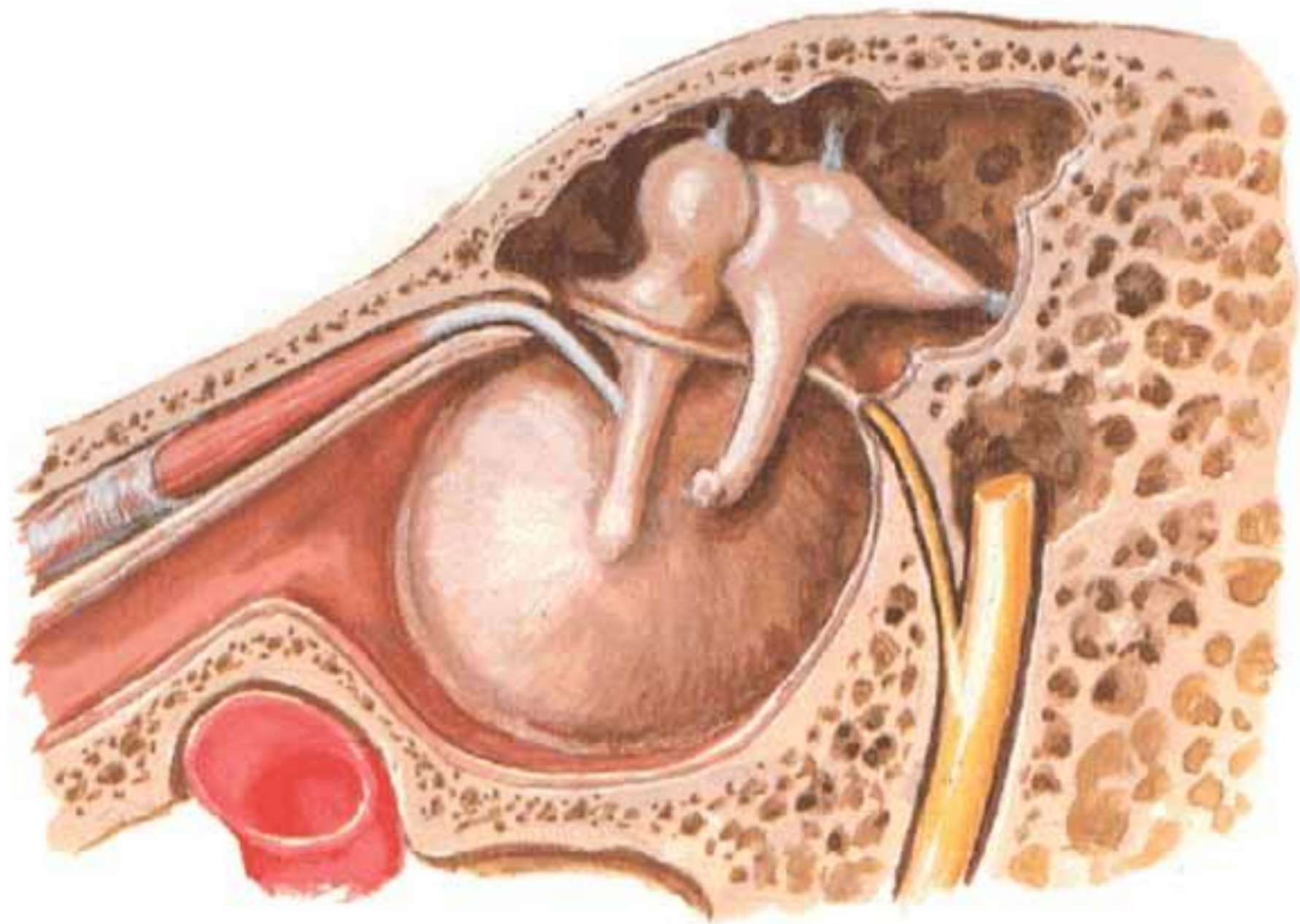
Středoušní dutina

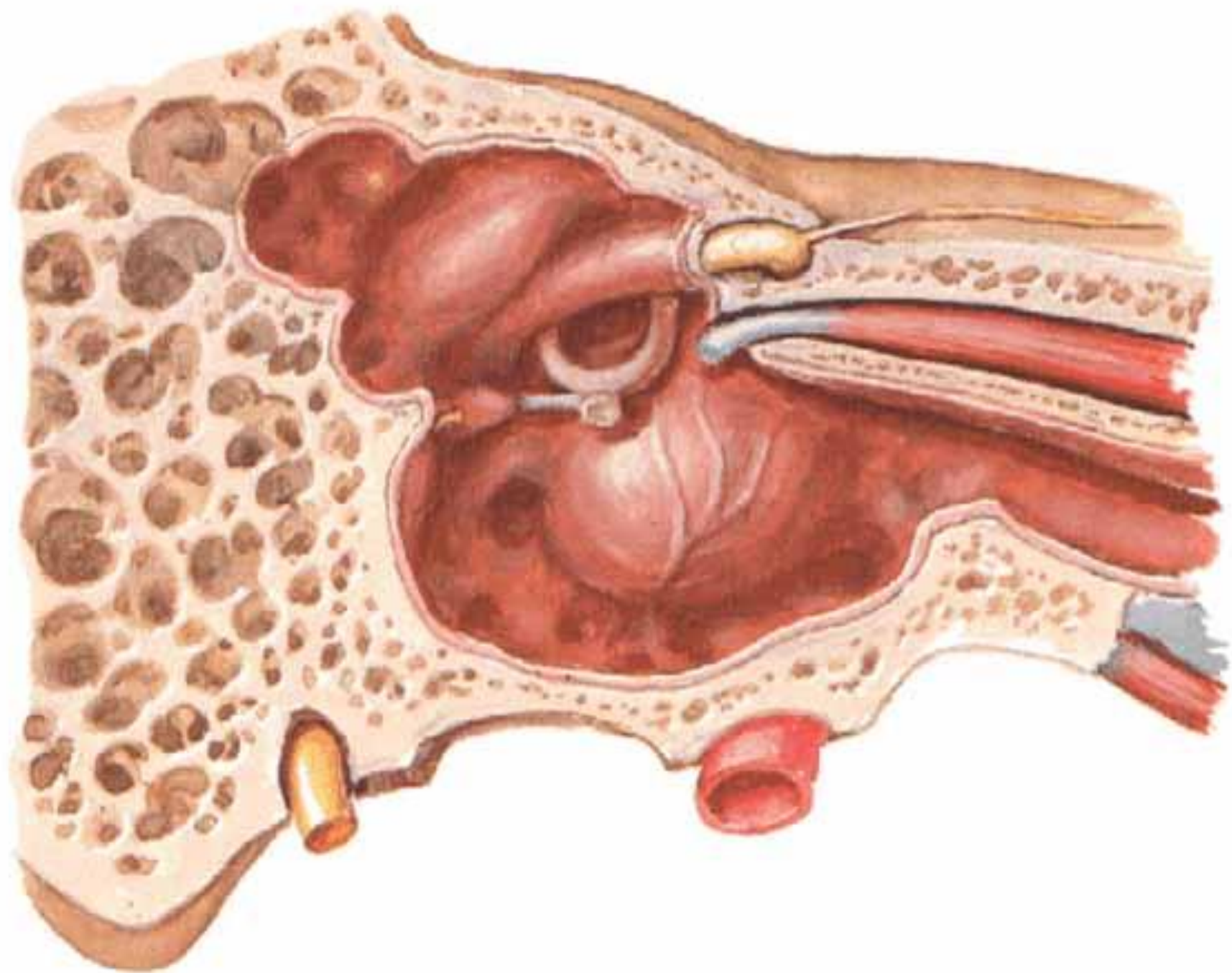
- bubínková dutina (*cavitas tympani propria*)
  - recessus epitympanicus
  - recessus hypotympanicus

- další výběžky:
  - antrum mastoideum
  - cellulae mastoideae
  - celullae tympanicae
  - cellulae accessoriae
  - protypanum (*tuba auditiva Eustachii*)

Bubínková dutina

- tvar přesýpacích hodin – 2 mm u bubínku (mesotympanum)
- recessus epitympanicus (= **atticus**, epitympanum, epitympanon) – 6 mm
- recessus hypotympanicus (hypotympanum) – 4 mm
- plica chordae tympani, incudialis, stapedialis
- sliznice: jednovrstevný kubický epitel (různá výška)
- *žádné pohárkové buňky a žlázy*
  - *jen u ostium pharyngeum tubae auditivae*

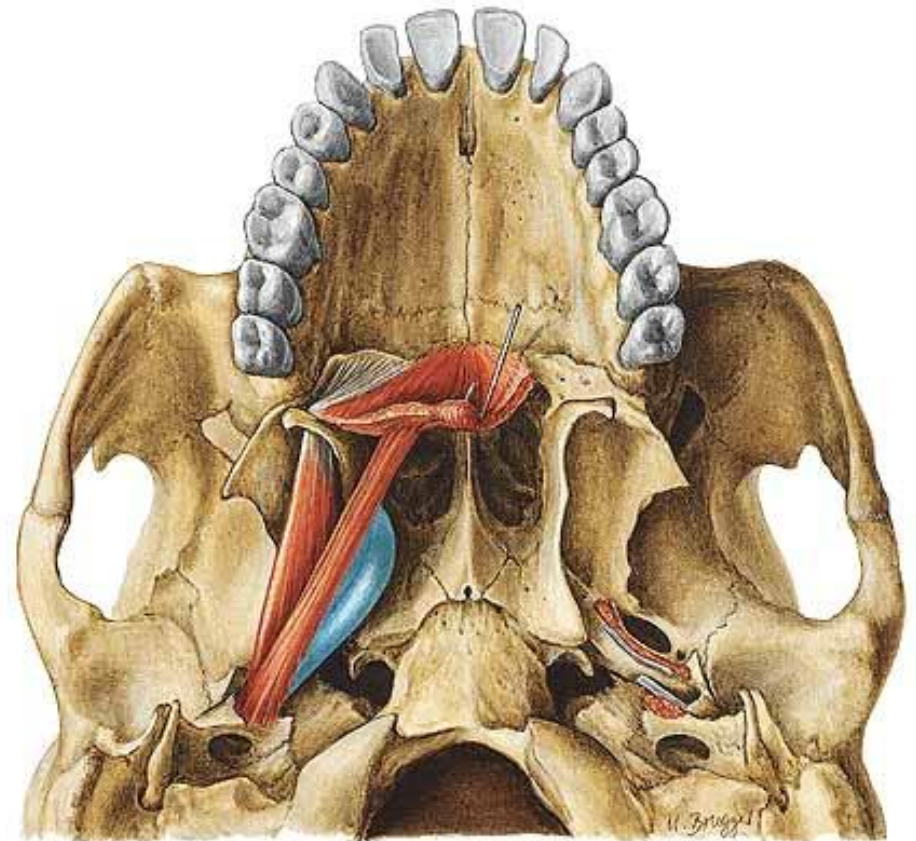
Sluchová trubice (*Tuba auditiva*)

Tuba auditoria, tuba pharyngotympanica, salpinx, tuba Eustachii

- vyrovnává tlak v hltanu a středouší
- kostěná část – zúžení – chrupavčitá část
- šířka 2 mm, délka 40 mm
- přechod víceřadého cylindrického epitelu v jednovrstevný cylindrický
- glandulae tubariae a pohárkové buňky – v *chrupavčité části*
- u dětí **vodorovnější, kratší a širší**
- *katetrizace skrz nosní dutinu*
- *při zbytnění mandle poruch ventilace (zejména u dětí) → zánět středouší*

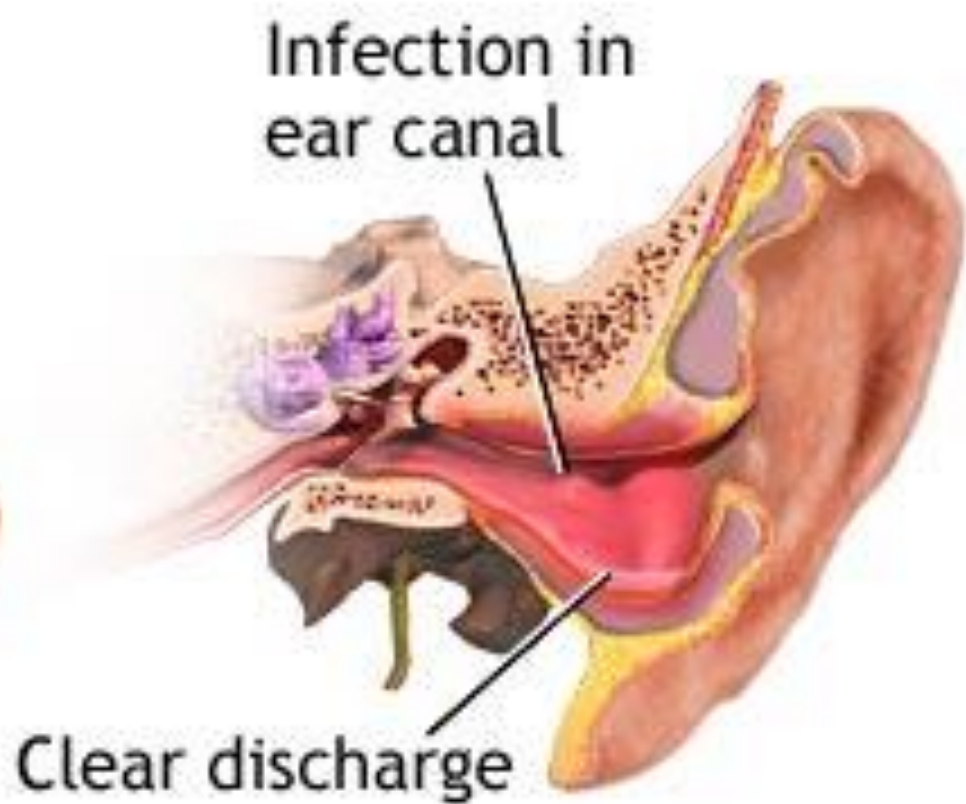

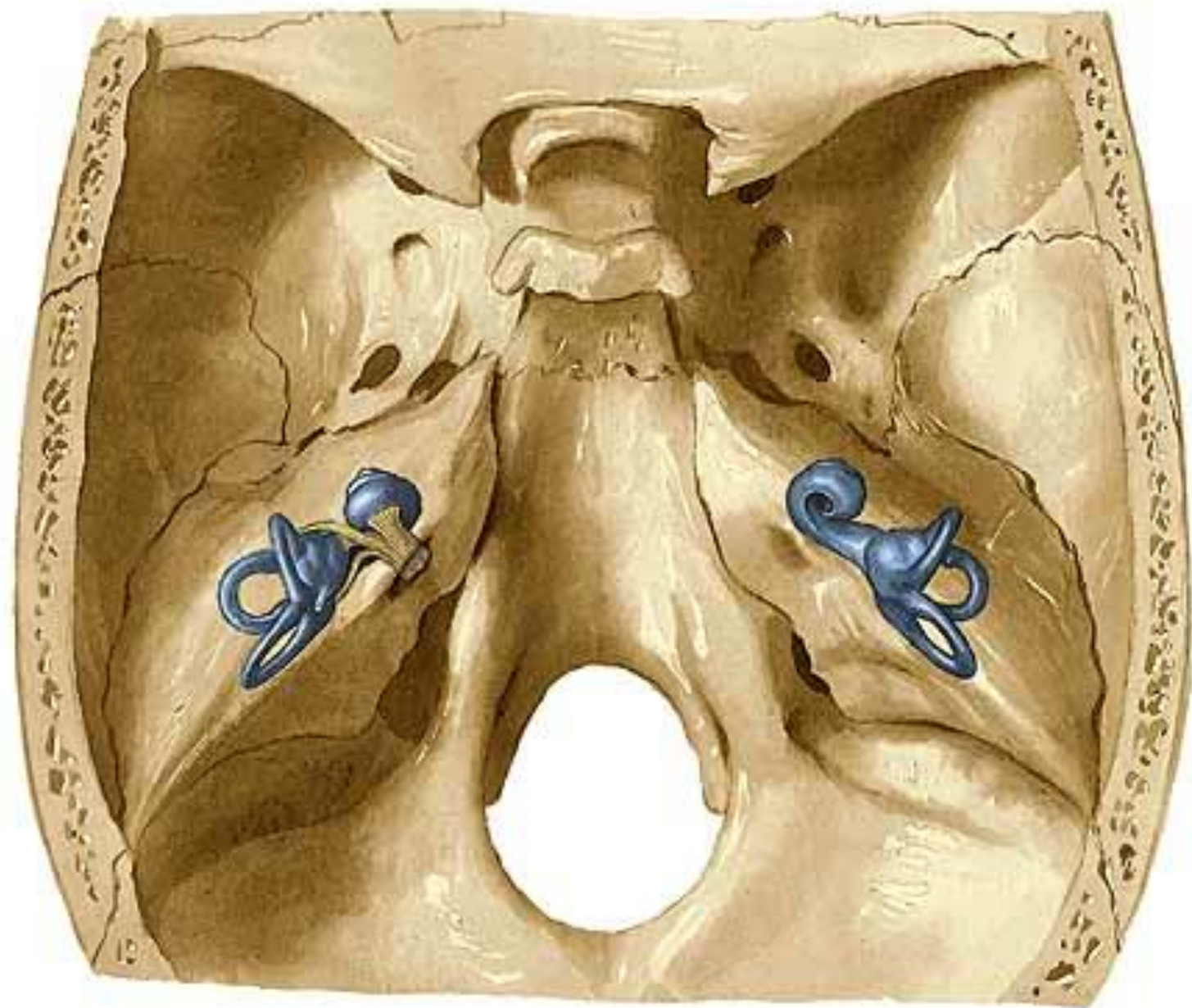
Sluchová trubice (*Tuba auditiva*)

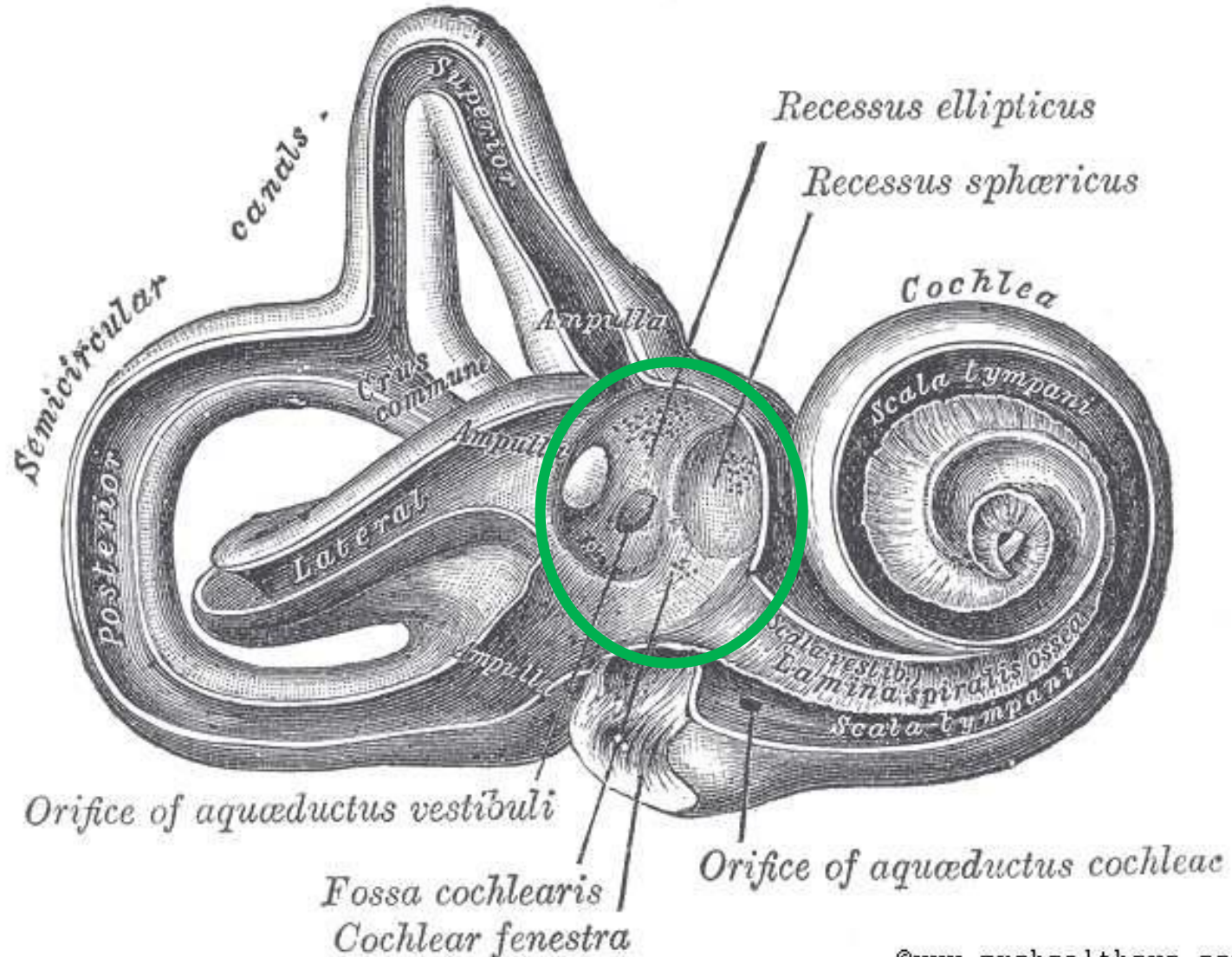
Vnitřní ucho (*Auris interna*)

- organum vestibulocochleare
- kostěný labyrint (*labyrinhtus osseus*)
  - předsíň (*vestibulum*)
  - polokruhové kanálky (*canales semicirculares*)
  - hlemýžď (*cochlea*)
  - vnitřní zvukovod = sluchovod (*meatus acusticus internus*)
  - spatium perilymphaticum
- blanitý labyrint (*labyrinthus membranaceus*)
  - labyrinthus vestibularis
  - labyrinthus cochlearis
  - spatium endolymphaticum

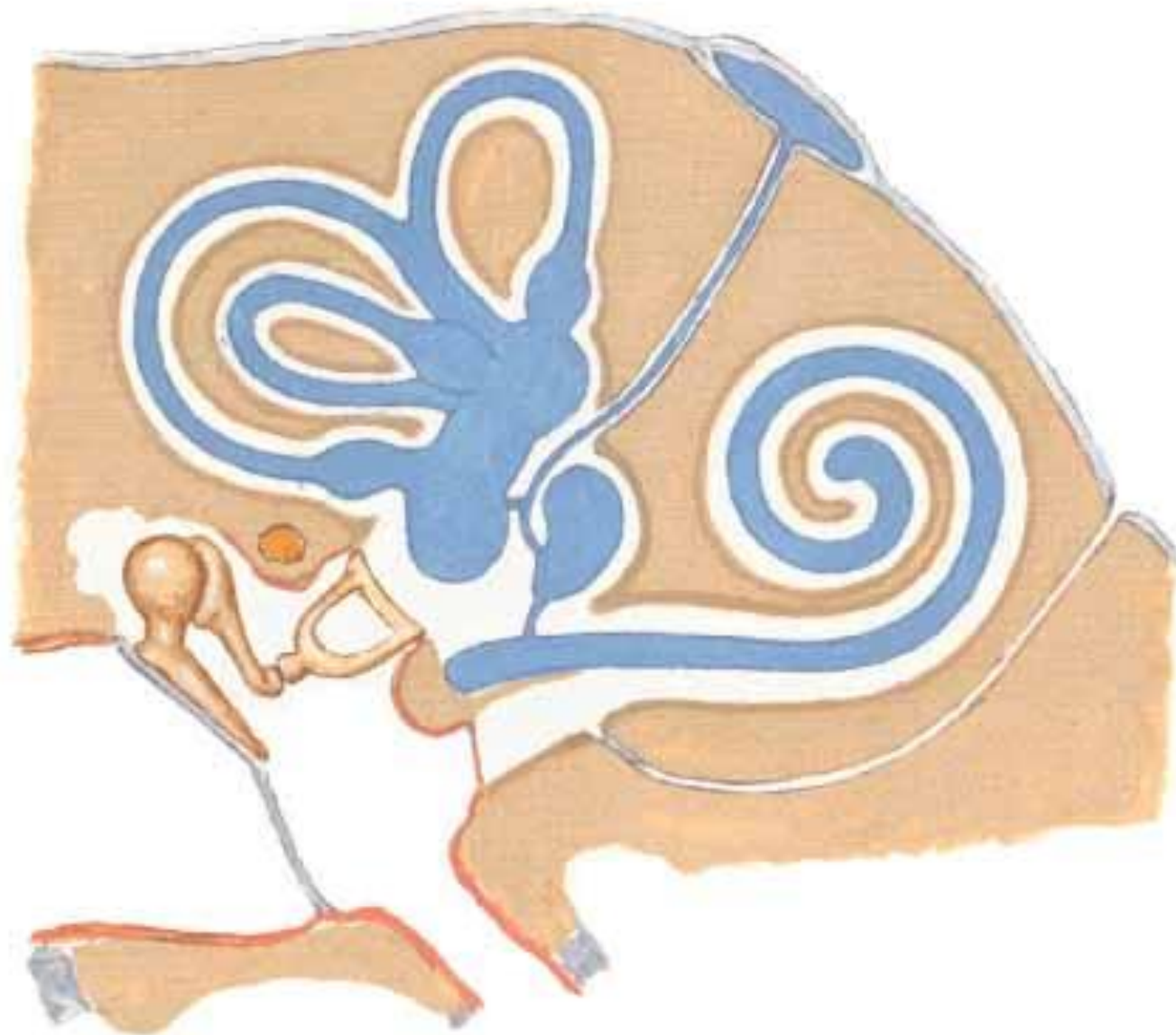

Kostěný labyrint (*labyrinthus osseus*) předsíň (*vestibulum*)

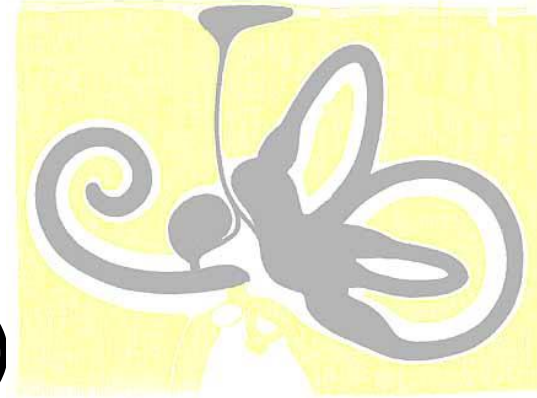

Bony and Membranous Labyrinths

Schema

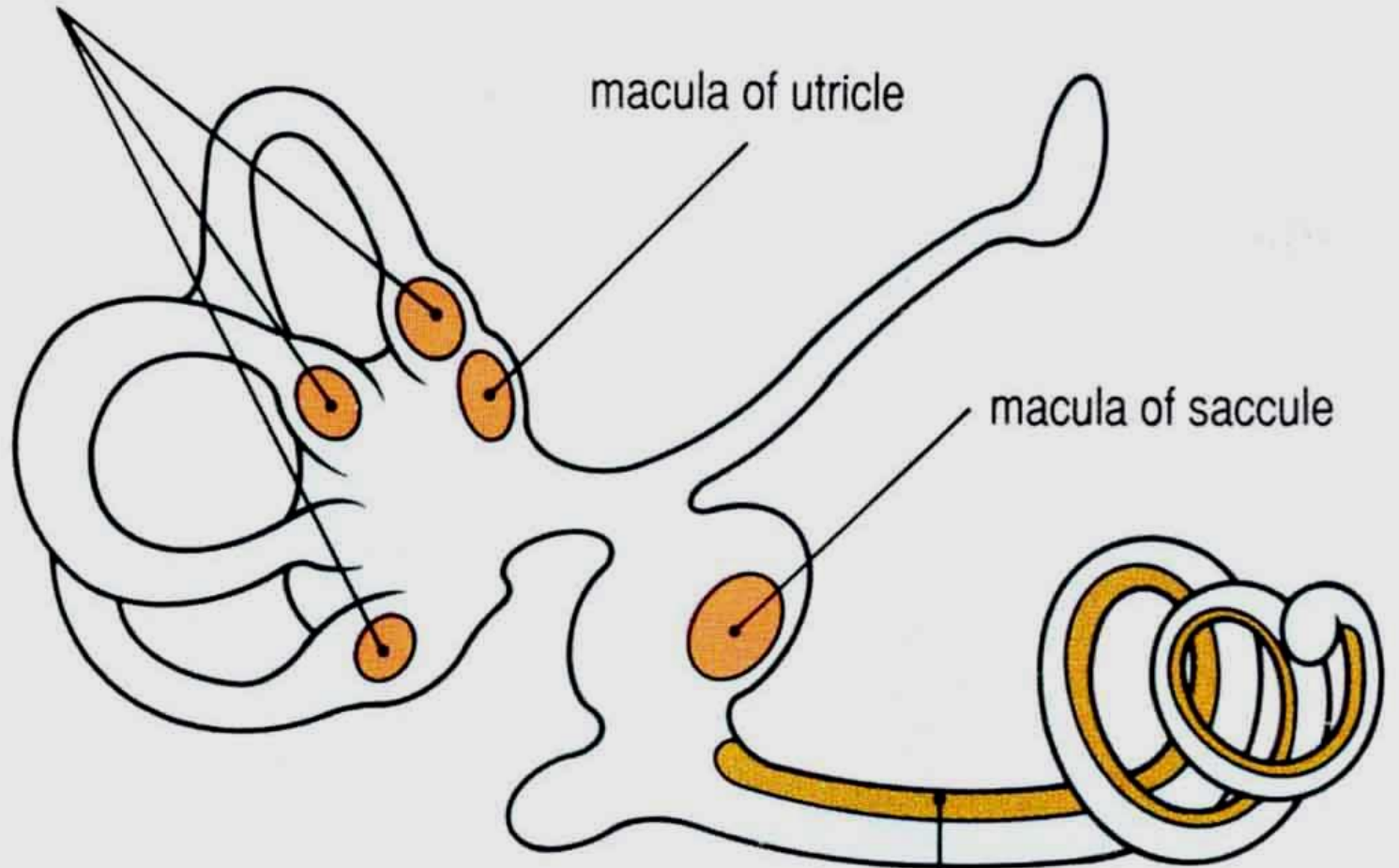

Blanitý labyrint (*Labyrinthus membranaceus*) Rovnovážné bludiště (*Labyrinthus vestibularis*)

- **utriculus** (váček; elipsovité váče
- **sacculus** (sáček; kulovitý váček)
- **ductus semicirculares** (ampullae, crura)
- ductus utriculosaccularis, reuniens
- macula utriculi, sacculi
  - membrana statoconiorum (statoconium, striola)
- crista ampullaris (sulcus, cupula)

ampullae of semicircular
canals

macula of utricle

macula of saccule

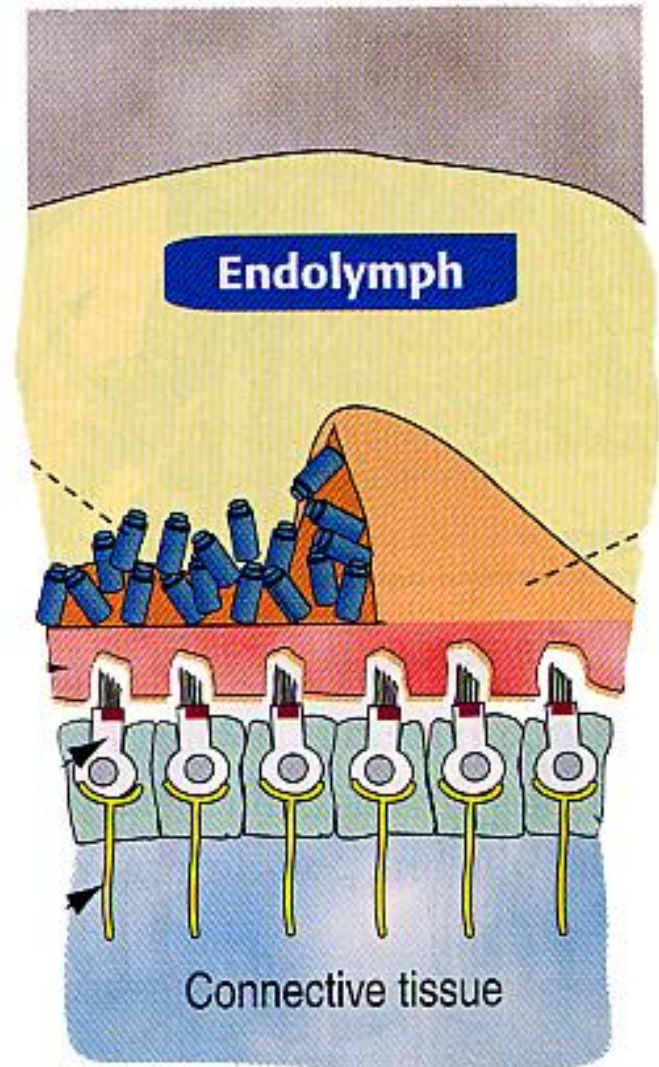
organ of Corti
of cochlea

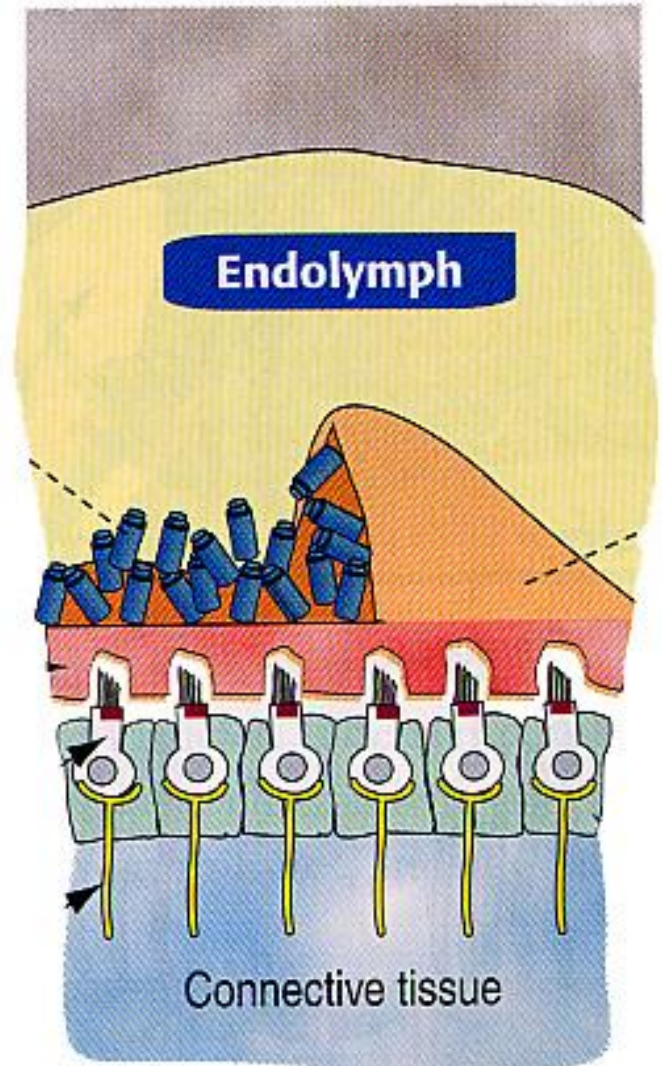
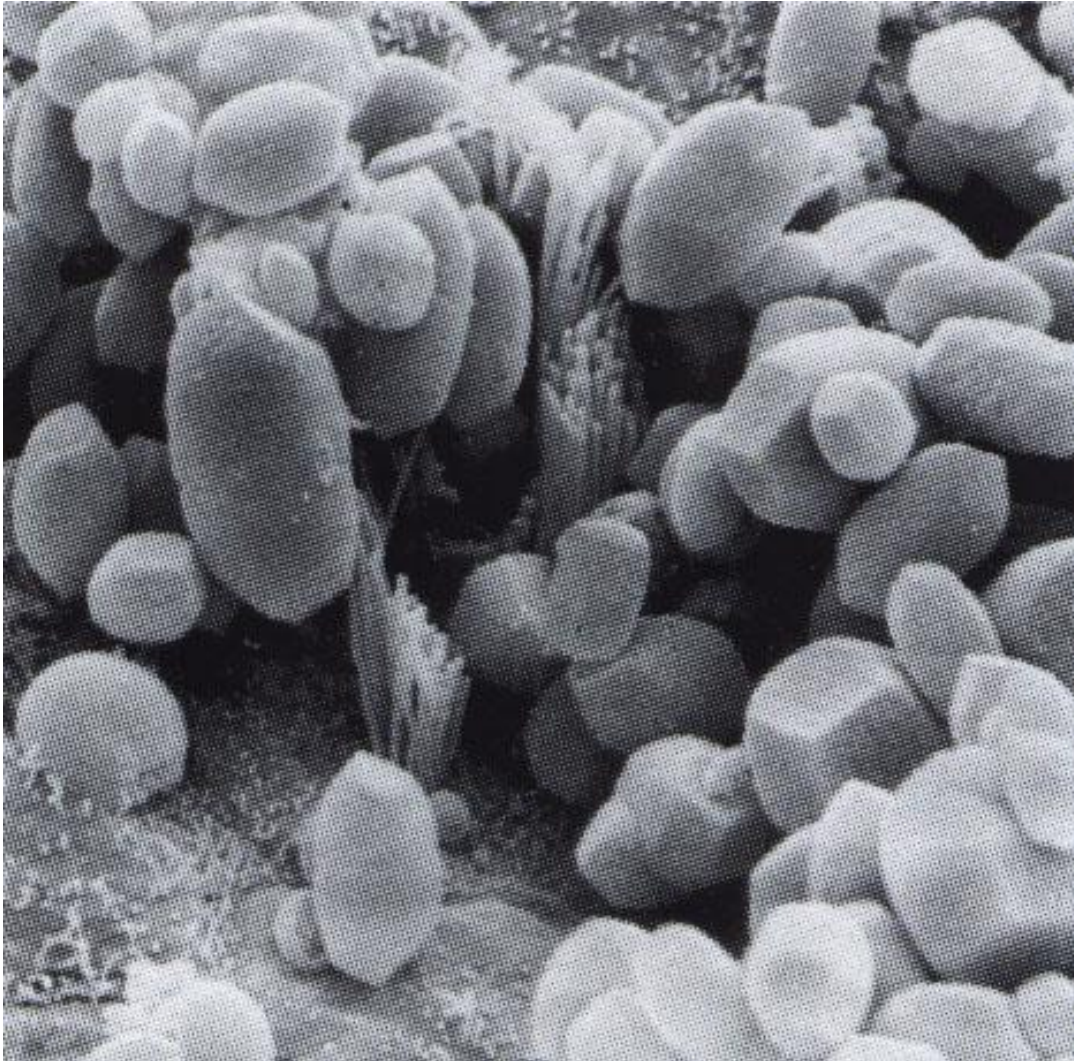
Otolitické orgány

saculus et utriculus

- makula
- vláskové buňky
- podpůrné buňky
- gelová vrstva
- **otoconia** – krystaly CaCO_3
  - *otolithy* – termín pro krystaly u plazů

Otolitické orgány *saculus et utriculus*

Kostěný labyrint (*Labyrinthus osseus*)

Polokruhové kanálky (*Canales semicirculares*)

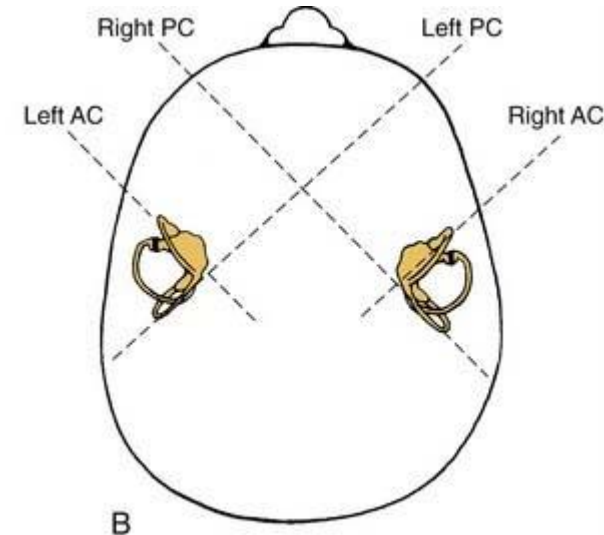
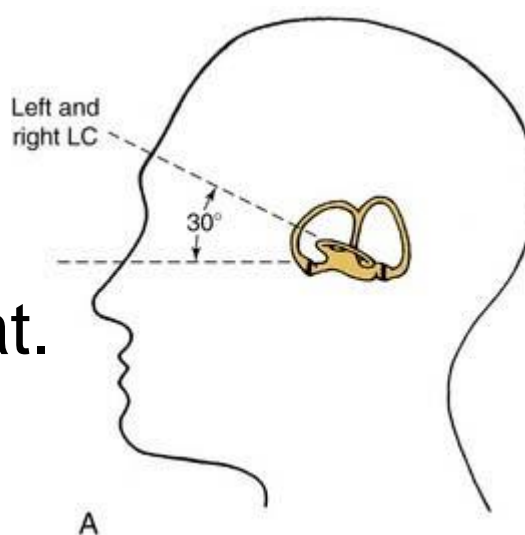
- canalis semicircularis **anterior** (kolmý na dlouhou osu pyramidy) – eminentia arcuata
- canalis semicircularis **posterior** (souběžný)
- canalis semicircularis **lateralis** (vodorovný) – prominentia c.s.l.

ampulla ossea (3)

crus commune –
c.s.ant. + post.

crus simplex – c.s. lat.

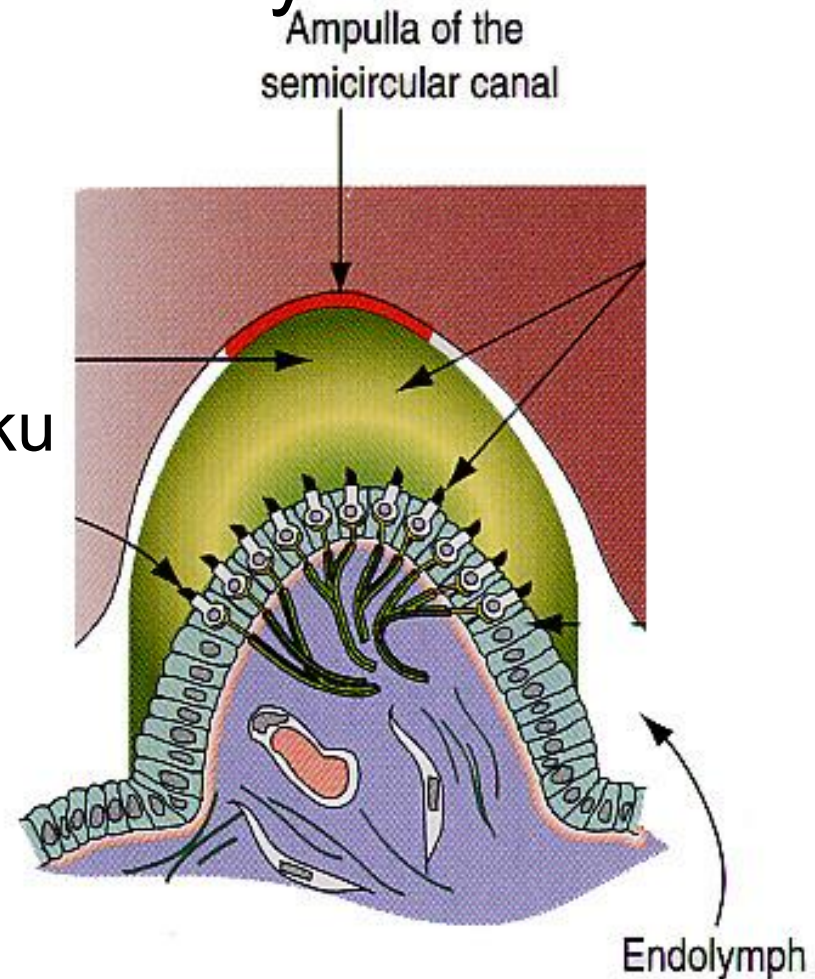
Polokruhové kanálky a chodbičky

- blanité **chodbičky** uvnitř kostěných **kanálků**

- receptory v ampulách

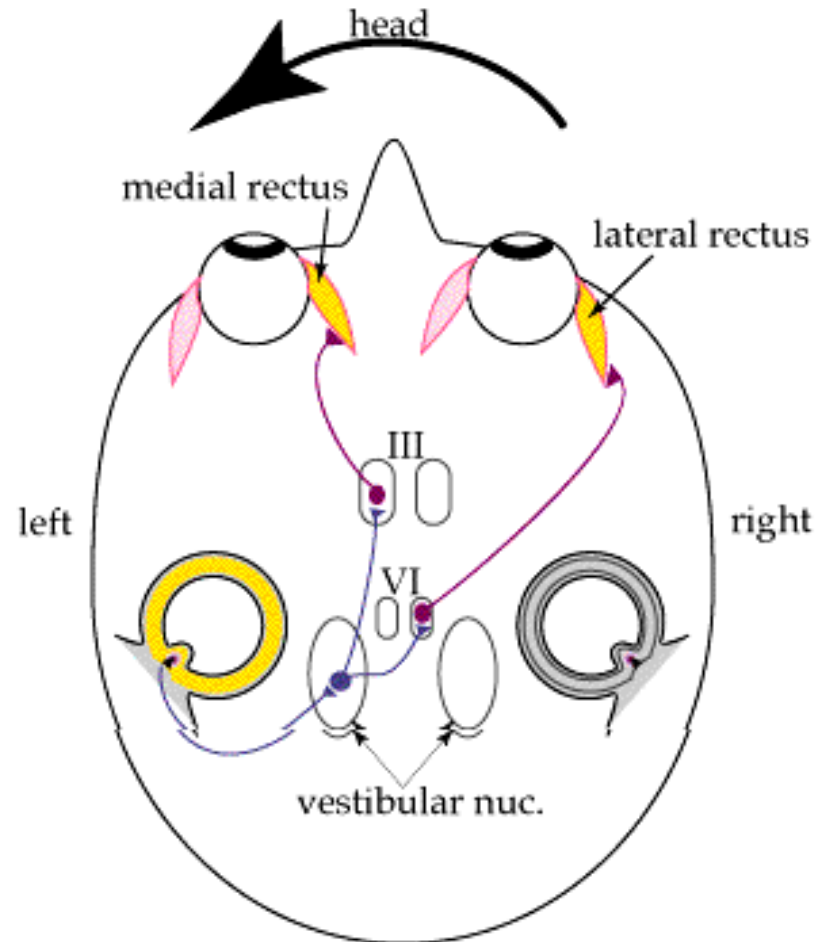
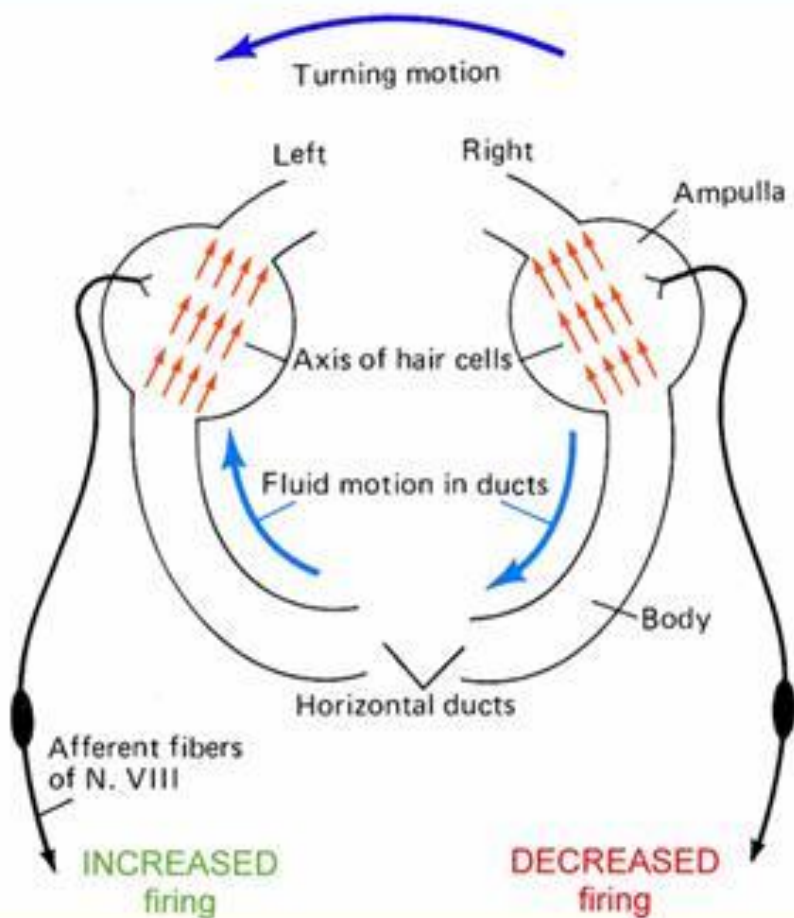
- **cristae ampullares**

- hřeben kolmo na osu kanálku
- cupula (gelová hmota)
- vláskové buňky
- podpůrné buňky

Pohyby hlavy a krku

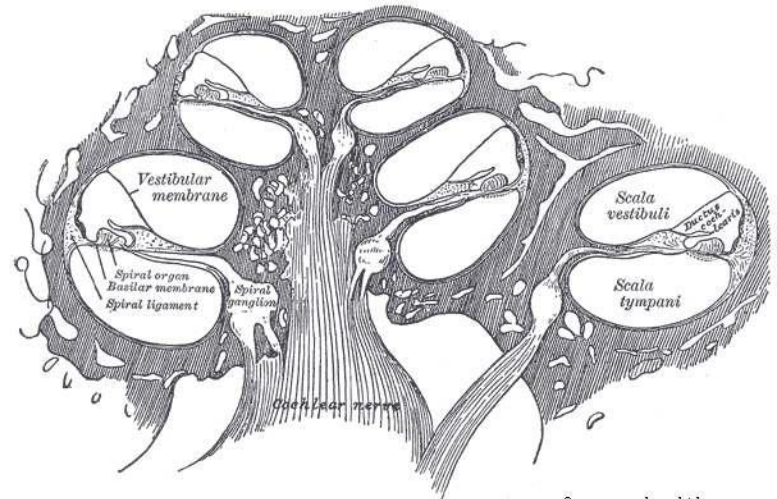
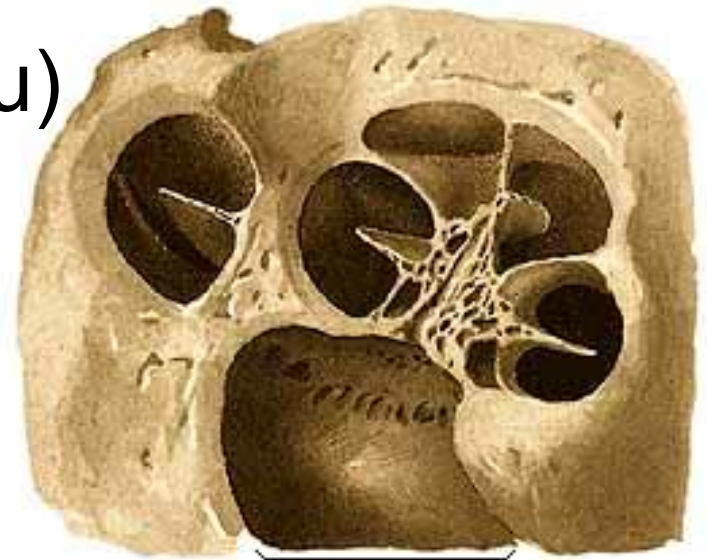
Vestibulookulární reflex

Kostěný labyrint (*Labyrinthus osseus*)

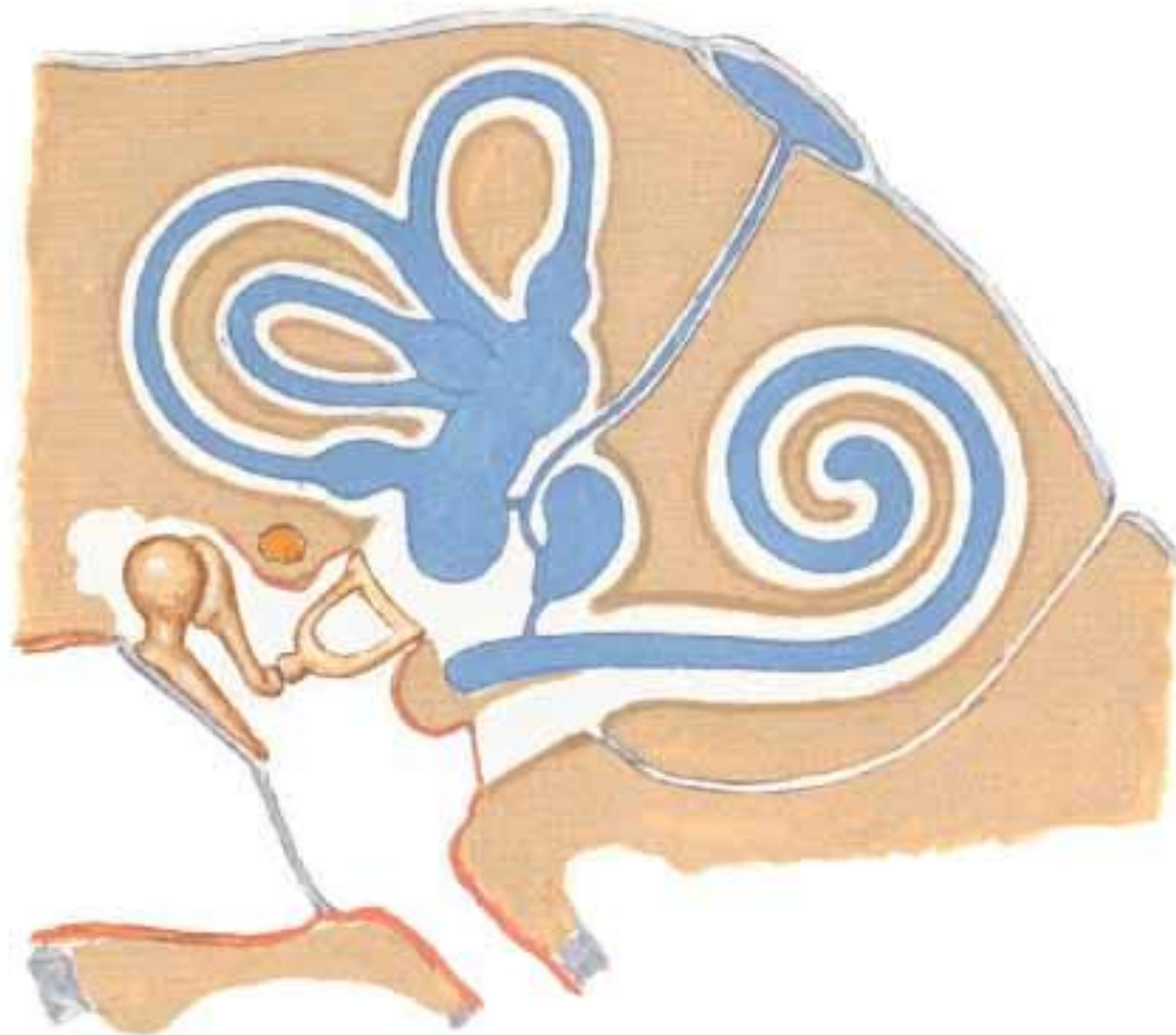
Hlemýžď (Cochlea)

- cupula, basis (2 a $\frac{3}{4}$ závitů)
- délka 34 mm
- scala vestibuli → helicotrema → scala tympani
- canalis spiralis cochleae
- lamina spiralis ossea
- modiolus (vřeténko)
- canalis spiralis – *ganglion cochleare*

Bony and Membranous Labyrinths

Schema

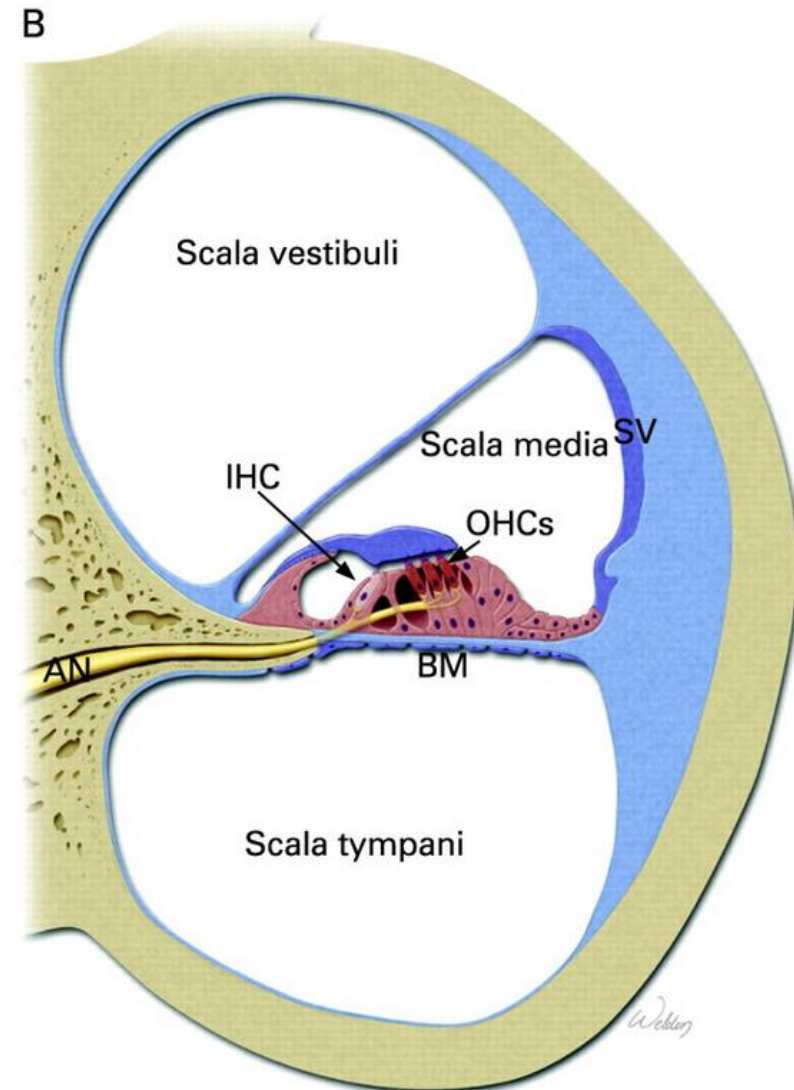

Blanitý labyrint (labyrinthus membranaceus)

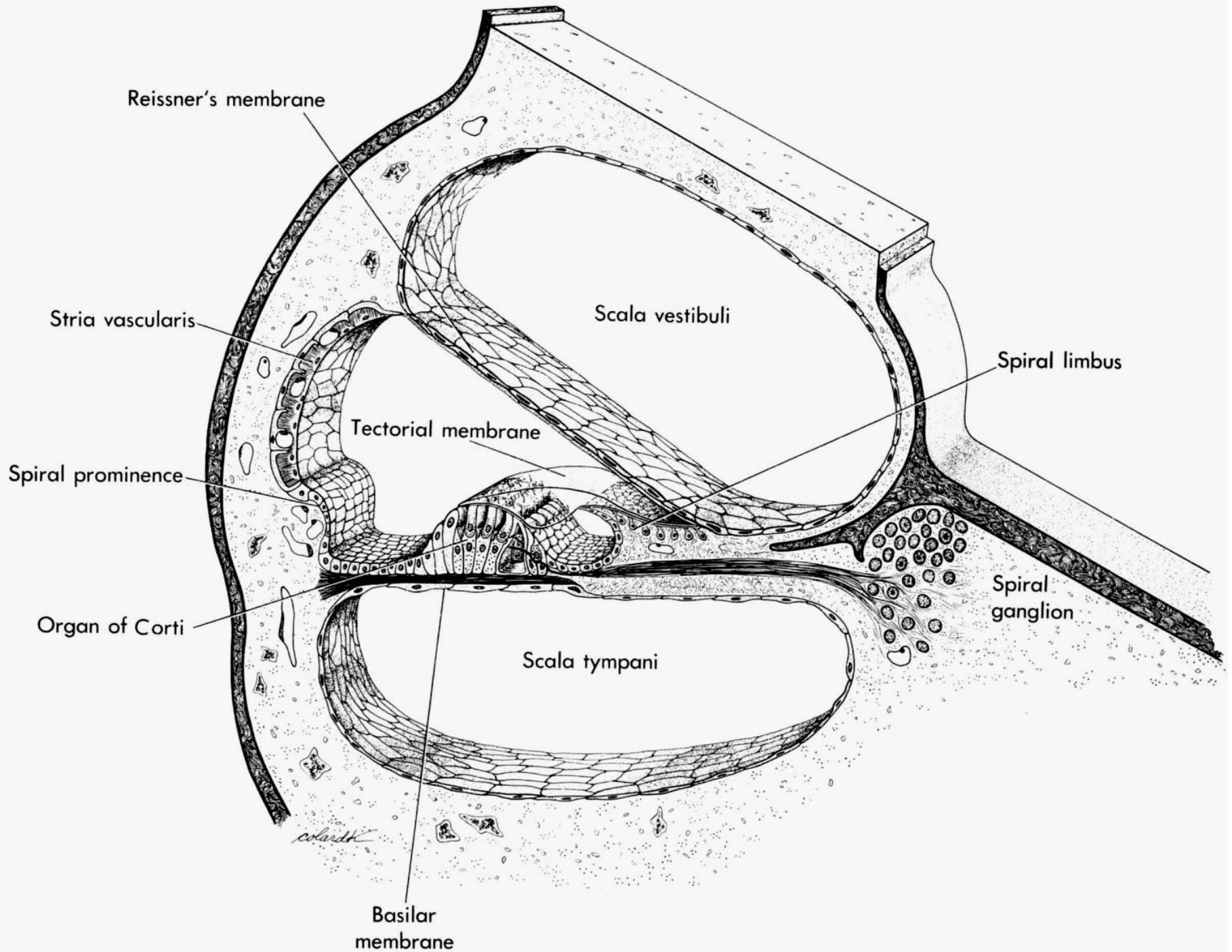
Labyrinthus cochlearis

scala media = ductus cochlearis

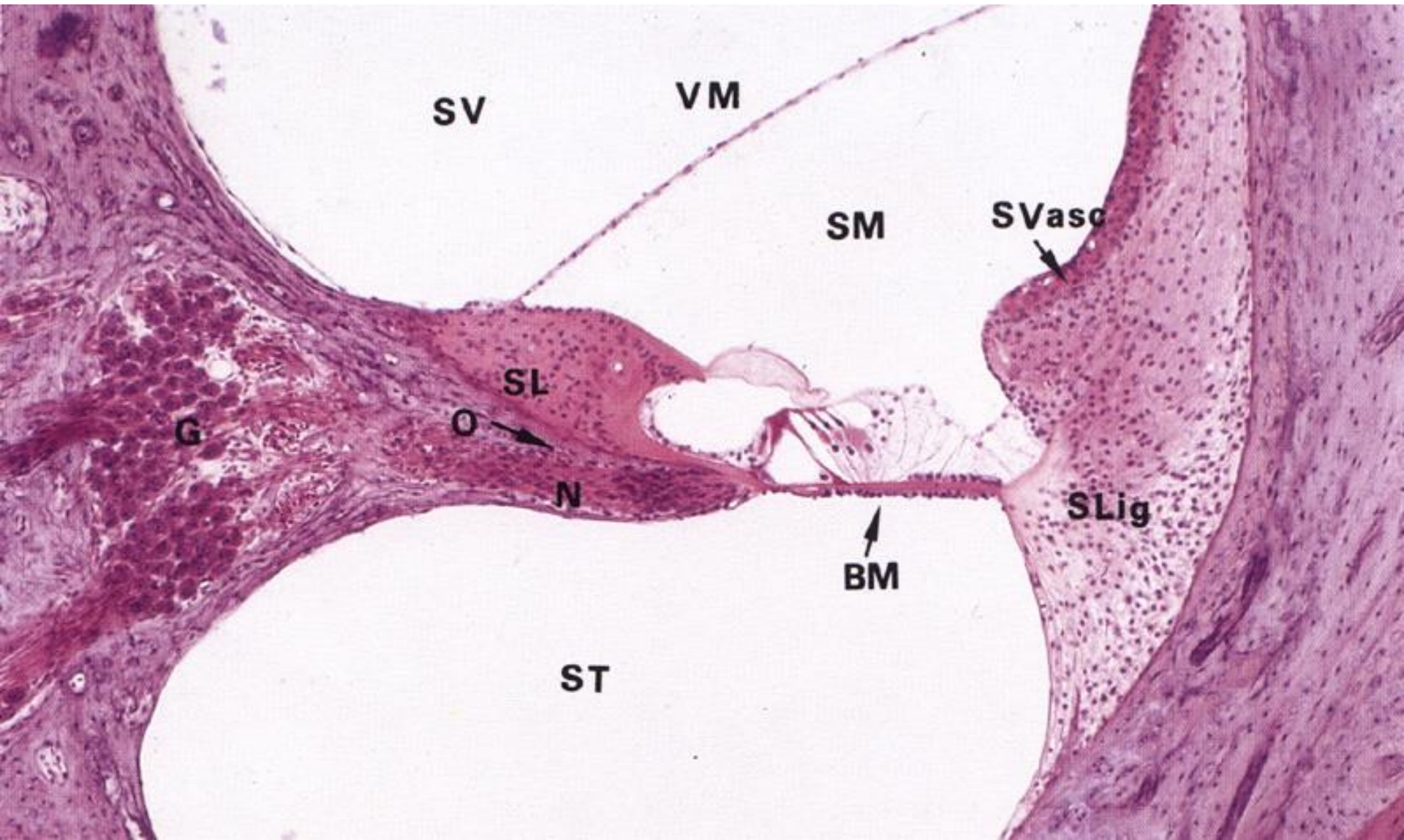
- paries vestibularis: **membrana vestibularis *Reissneri***
- paries externus: **stria vascularis**
- paries tympanicus (= membrana spiralis): **lamina basilaris**
- **membrana tectoria**
- **organum spirale *Corti***

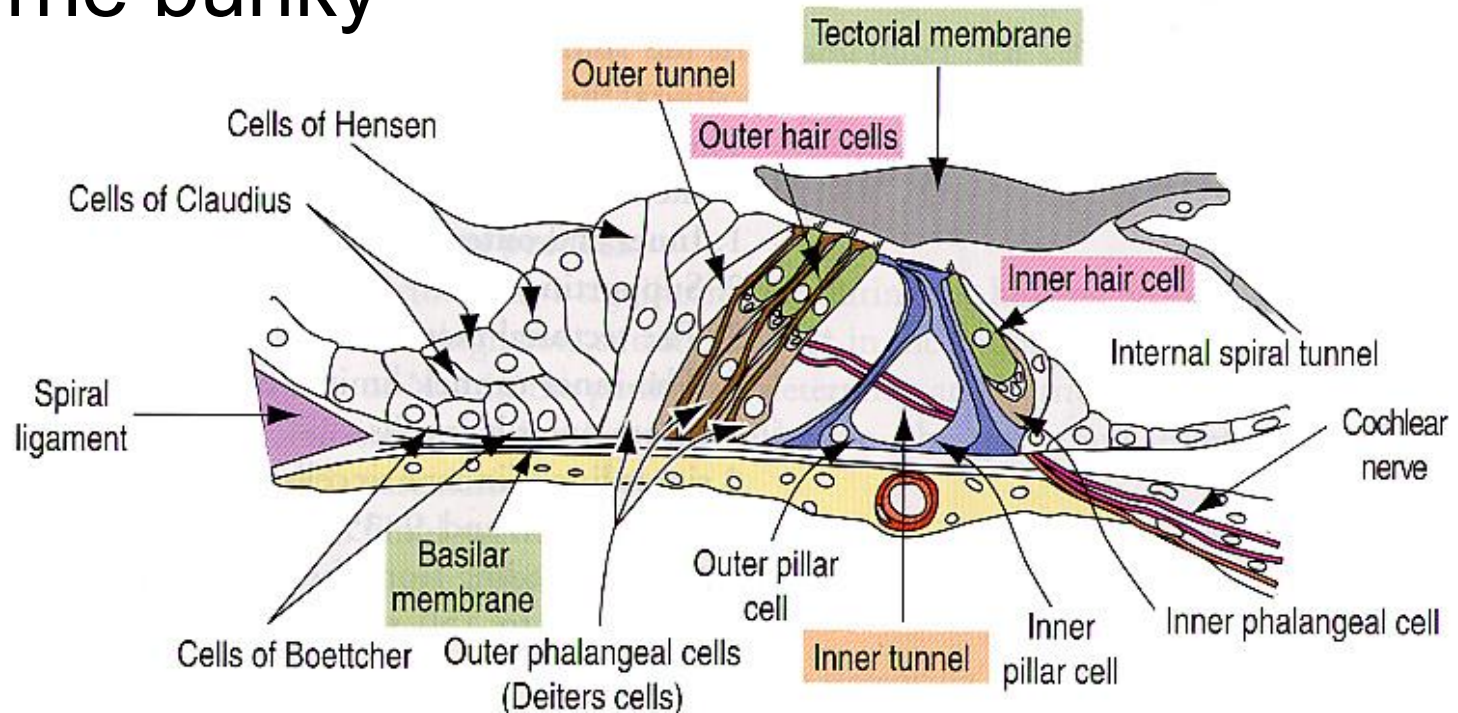

Blanitý hlemýžď (*Scala media*)

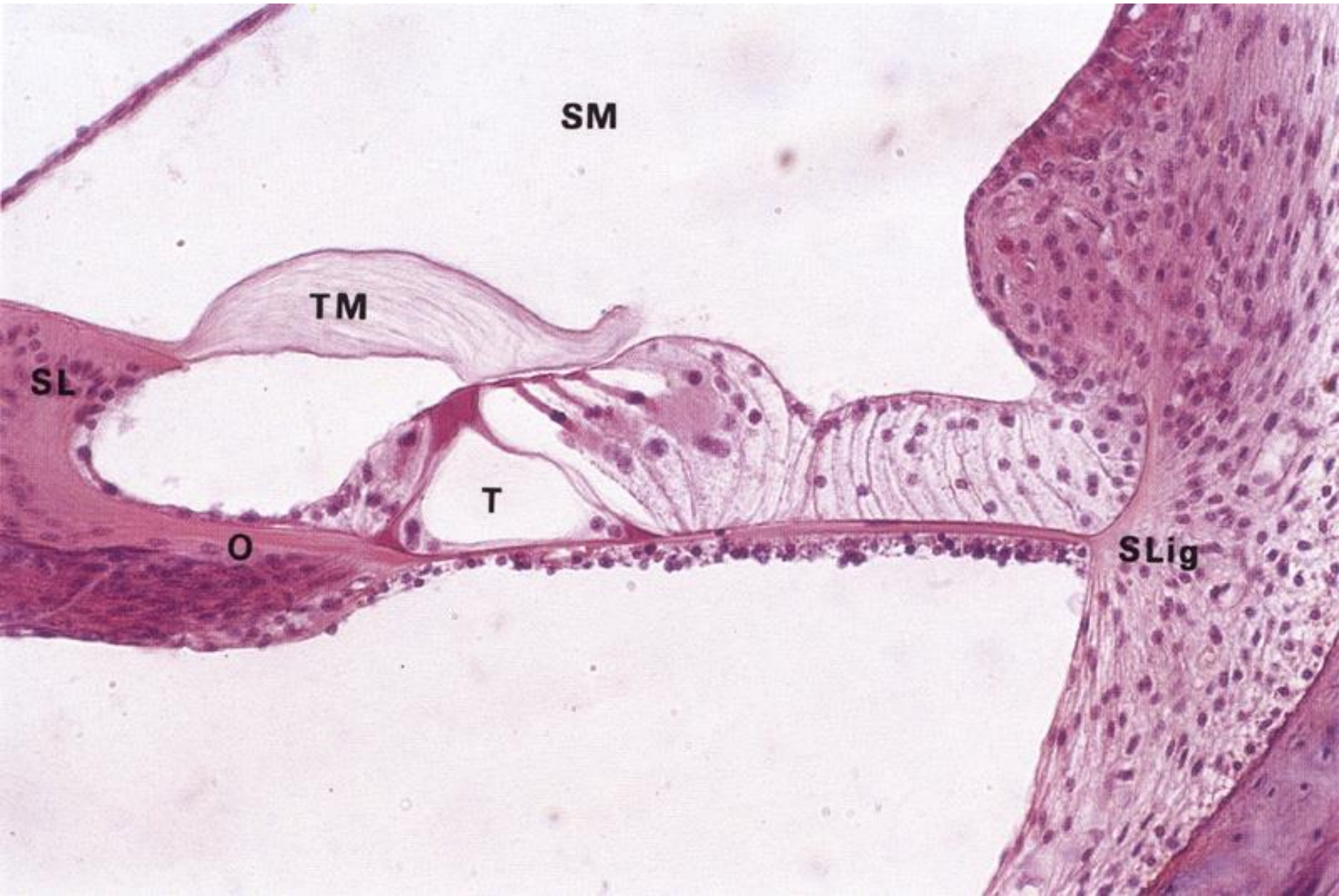

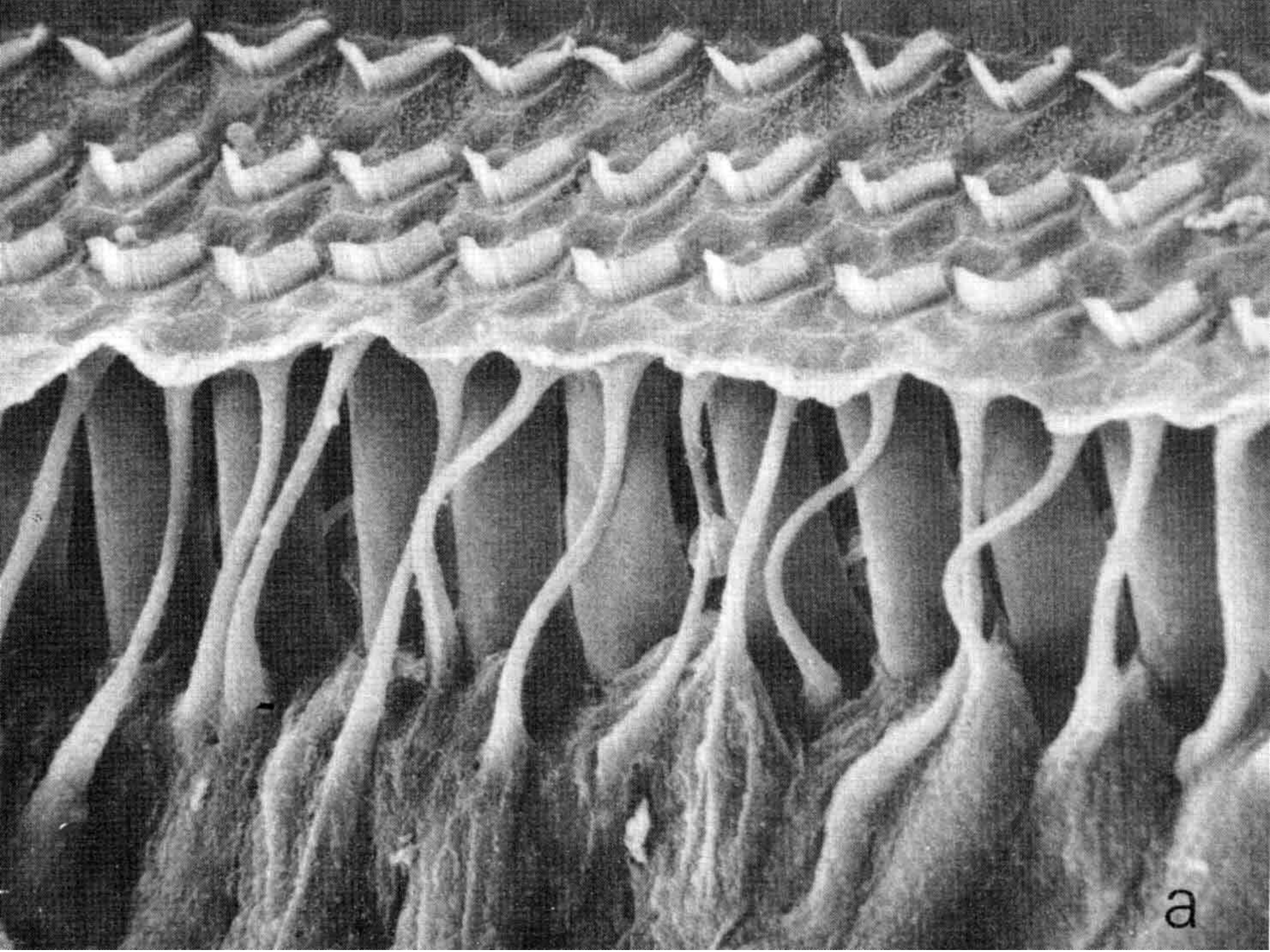
Cortiho orgán (Organum spirale)

- vláskové buňky
  - vnější (3-4 řady) a vnitřní (1 řada)
  - na povrchu vlásky (stereocílie)
    - vrcholy zabořeny do membrana tectoria
- podpůrné buňky

Cortiho orgán (Organum spirale)

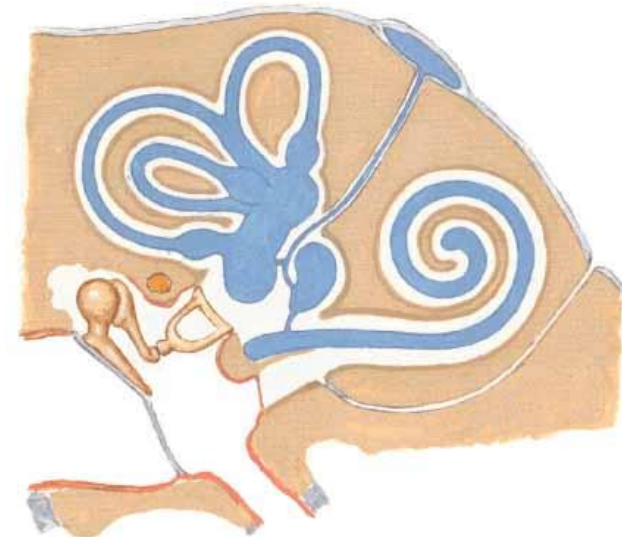
a

Endolymfa a perilymfa

- Endolymfa: podobná nitrobuněčné tekutině
stria vascularis → scala media → ductus
reuiens → sacculus → ductus
utriculosaccularis ductus endolymphaticus
→ saccus endolymphaticus (
také se tvoří v makulách

- Perilymfa: podobná MMM
canalicus cochleae propojen s
subarachnoidovým prostorem

Bony and Membranous Labyrinths
Schema

Vnitřní ucho – *nervy*

Nervus vestibularis –

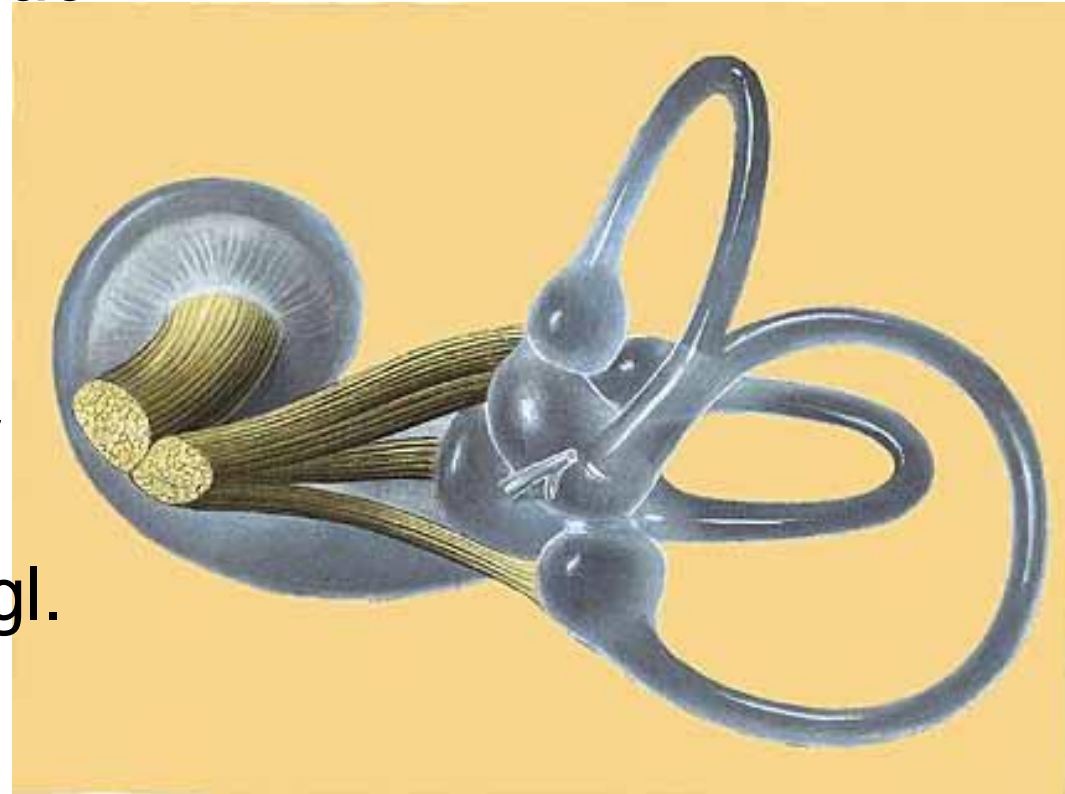
ggl. vestibulare *Scarpae*

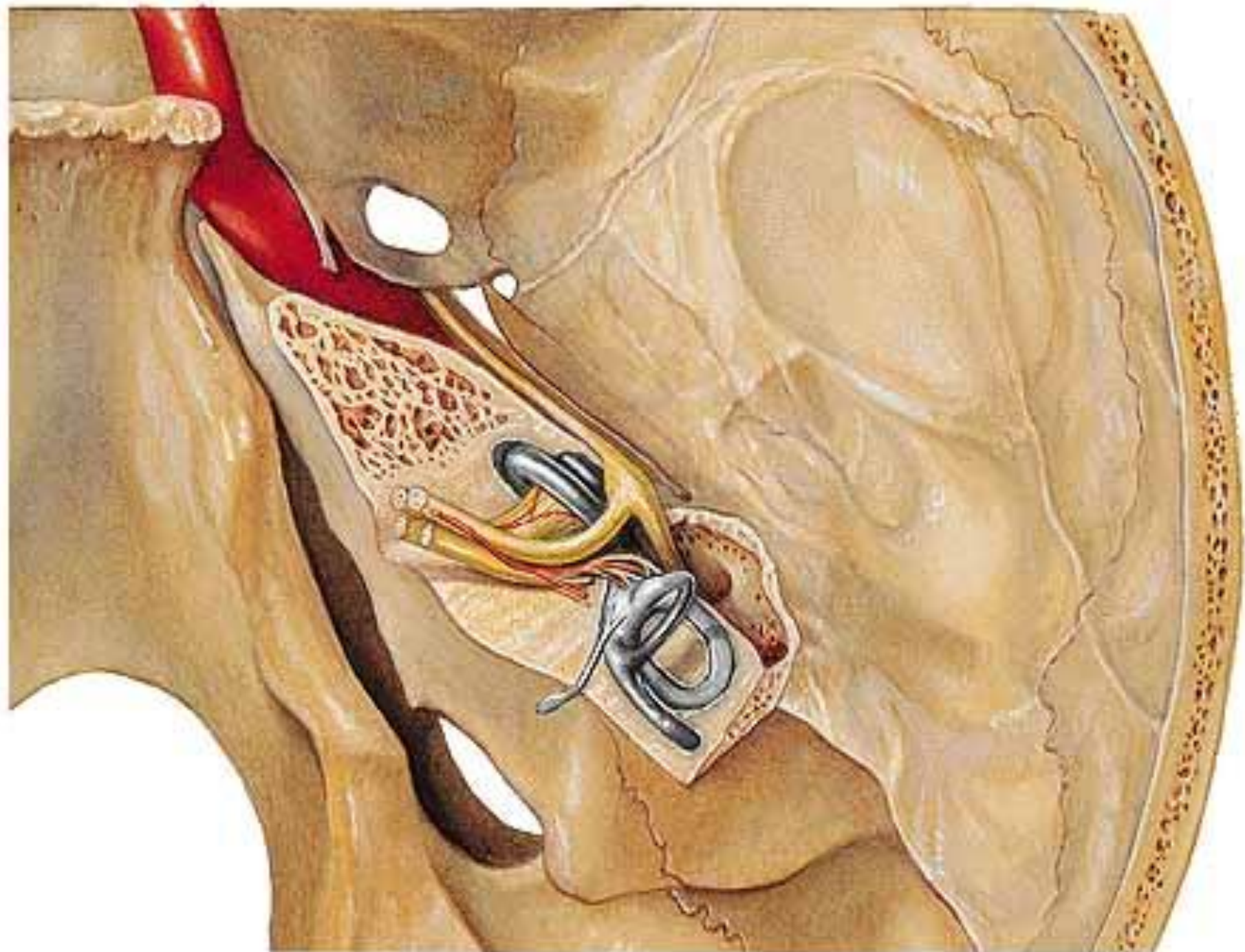
- pars superior
  - n. utriculoampullaris
- pars inferior
  - n. saccularis
  - n. ampullaris posterior

Nervus cochlearis – ggl.

cochleare *Corti*

bipolární neurony

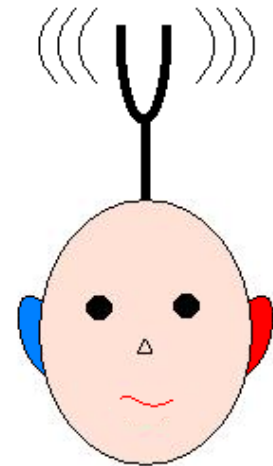

VIII. - Nervus vestibulocochlearis

vyšetření

- ladičkové zkoušky (Rinné, Weber, Schwabach)
- vyšetření nystagmu (9 směrů dle Heringa)
- Romberg – stojí a zavře oči
- Hautant – v sedě předpaží a zavře oči
- Unterberger – zavře oči a pochoduje 30 s na místě

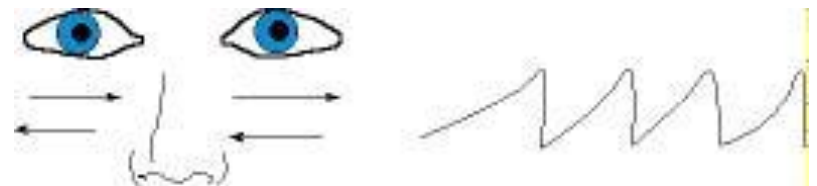
 Orella dolenta
 Orella sana

VIII. - Nervus vestibulocochlearis

dráždění / obrna

- porucha slyšení (= hypacusis → anacusis)
  - hluchota (= surditas)
- ušní šelesty (= tinnitus) – hučení, pískání, zvonění...
- závratě (= vertigo)
- vůlí neovlivnitelné pohyby očí (= nystagmus)
  - pomalá složka – silnější strana přetlačuje slabší
  - rychlá složka – kompenzační pohyb zpět – podle ní se popisuje směr nystagmu

- poruchy stoje a chůze (= ataxie)

Vyšetření

- otoskopie, otomikroskopie – bubínek
– paracentéza, gromety
- ladičkové zkoušky
- vestibulookulární reflex – nystagmus
- vestibulospinální reflexy (*Rombergův, Unterbergerův test*)
- rtg (*projekce Stenversova – meatus acusticus internus, Schüllerova – proc. mastoideus*), CT, angiografie
- audiometrie
- BER/BERA (ERA, AEP, ABR)
- otoakustické emise (*z vnějších vláskových buněk*)
- nystagmus – ENG (PENG), kalorický test

Příznaky a choroby

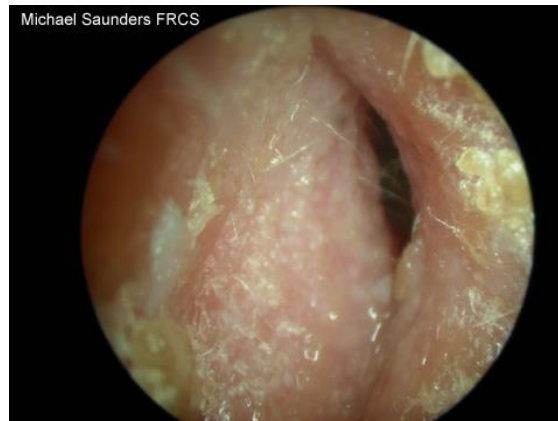
- bolest ucha = otalgie
- závrať = vertigo
- hučení / pískání = tinnitus
- nystagmus = rychlé souhyby očí
- nedoslýchavost - hypacusis
- hluchota = surditas
- morbus Menière – iontové dysbalance
- ateroskleróza na a. lybyrinthi
- meningitis – *nejčastější příčina získané hluchoty*
- *léčba: vazodilatancia*

Kazuistika 1

- muž, 28 let
  - vrátil se z dovolené z Egypta
  - otalgie 3 dny
  - bolest i na pohmat
-
- objektivní vyšetření: palpačně citlivý tragus
  - otoskopicky: prosáklý zarudlý zvukovod s bělavým detritem buněk

Kazuistika 1 - diagnóza

- otitis externa
- choroba letních měsíců a koupání
- *komplikace*: zejména u DM
→ perichondritis až destrukce spánkové kosti

Kazuistika 2

- žena, 3 roky
- v noci palčivá bolest pravého ucha, pláče, není k utišení, má 2 dny rýmu
- v čekárně zvrací
- teplota 38,3°C

- otoskopicky: bubínek rudý, setřelý, vyklenutý vzad

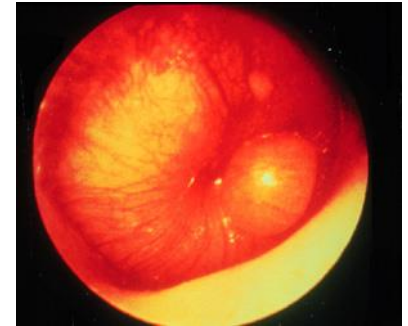
Kazuistika 2 - diagnóza

- otitis media acuta l. dx.

léčba: paracentesis

komplikace: perforace bubínku

- mastoiditis → trombóza sinus sigmoideus
- labyrinthitis
- (chronická otitis media)

grometa

Kazuistika 3

- žena, 34 let
- tlak v levém uchu, náhlá nedoslýchavost, hučivý tinnitus, rotační závrať, zvracení
- závrať vymizela, ostatní přetrvává
- objektivní vyšetření: harmonické vestibulární jevy (= projevy převahy jednoho labyrintu)
- audiometrie: percepční nedoslýchavost apikokochleárně
- léčba: vazodilatace

Kazuistika 3 - diagnóza

- Menièrova choroba
  - hydrops labyrintu
- za měsíc se pacientka vrací se stejnými potížemi
- dif. dg.: oběhové poruchy, ateroskleróza, roztroušená skleróza, neurinom akustiku

Ostatní smysly

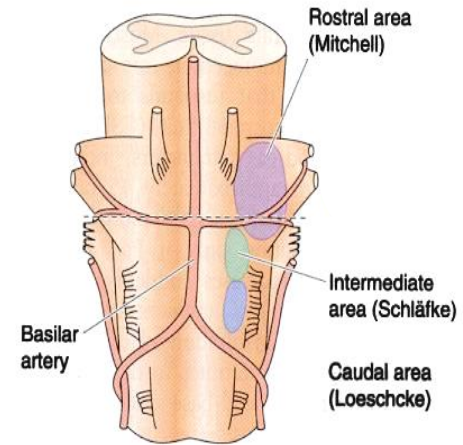
David Kachlík

Baroreceptory

- obvykle rozvětvená, hrbolatá, stočená a propletená myelinizovaná nervová zakončení n. IX a n. X.
- v srdci umístěny subendokardově a jsou nemyelinizovaná
- **vysokotlaké baroreceptory**
  - začátek vnitřní krkavice (*sinus caroticus*)
  - v odstupu podklíčkové tepny (*glomus subclavium*)
  - oblouk aorty (*glomera supracardiaca*)
  - stěna levé komory
- **nízkotlaké baroreceptory**
  - stěna dutých a plicních žil při ústí do srdce
  - stěna srdečních síní
  - stěna a rozvidlení plicnice (*glomus supracardiacum*)

Chemoreceptory

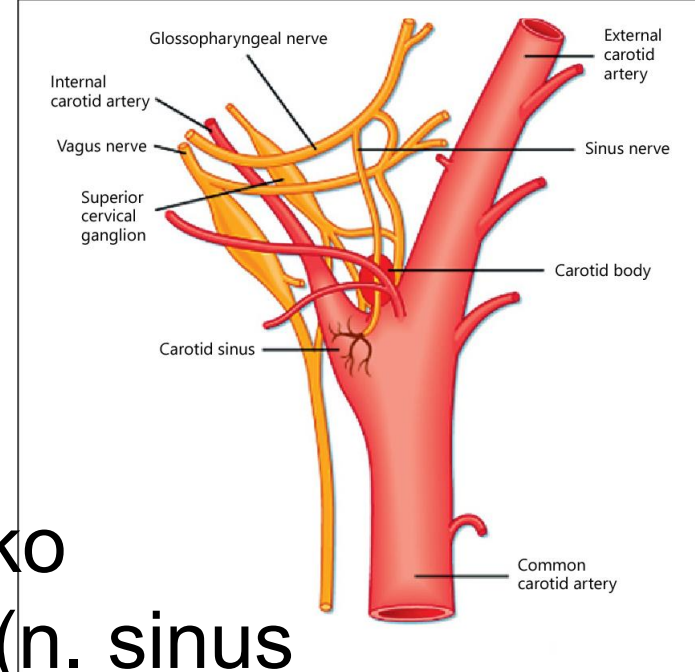
CHEMOSENSITIVE REGIONS

- **periferní**
  - glomus caroticum
  - glomus subclavium
  - glomera supracardiaca (aortica) = aortální tělíska
    - při tepnách 4. a 6. žaberního oblouku
    - mohou sloužit rovněž jako baroreceptory, tedy obdobně jako sinus caroticus
  - macula densa distálního kanálku nefronu – množství iontů v moči
- **centrální**
  - area postrema
    - cirkumventrikulární orgán
    - citlivá k rozličným toxinům přicházejícím z krve a prostřednictvím změněných ependymových buněk ke změnám pH mozkomíšního moku
  - další při dýchacích centrech
  - **chemorecepční zóny** pro vnímání různých látek
    - hladina glukózy a tuků (centrum hladu a sytosti v hypotalamu)
    - hladiny hormonů – hypotalamus (estrogeny, gestageny, hormony štítné žlázy, mineralokortikoidy a glukokortikoidy) – zpětnovazebná regulace
      - účinek hormonální antikoncepce

Glomus caroticum

- tepenný chemoreceptor
- rozvidlení společné krkavice
- je oválné, červenohnědé tělísko
- viscerosenzitivní vlákna n. IX (n. sinus carotici)
- visceromotorická vlákna (z n. X a truncus sympathicus)
- podnětem je zejména hypoxie (nižší parciální tlak kyslíku), méně hyperkapnie a snížené pH
- odpovědí je reflexní zvýšená dechová frekvence a objem na základě podráždění dýchacích center retikulární formace mozku kmene

Organum gustatorium

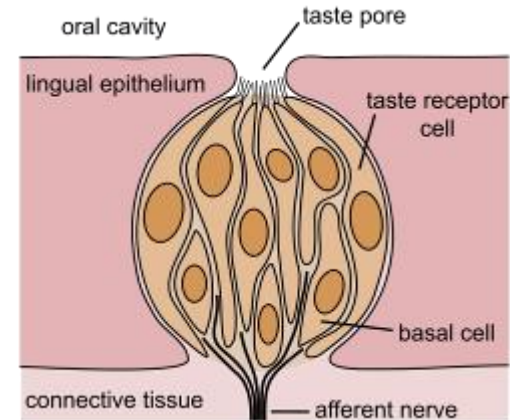
Chuťové ústrojí

- sekundární receptory
- ve sliznici 8-12 hrazených papil jazyka
  - seřazených do tvaru písmene V těsně před sulcus terminalis linguae
- rovněž ve sliznici houbových a listových papil.
- i ve sliznici měkkého patra, patrových oblouků, zadní stěny hltanu, plicae glossoepiglotticae a hrtanové příklopky
- jako chuťové receptory fungují i volná nervová zakončení

Organum gustatorium

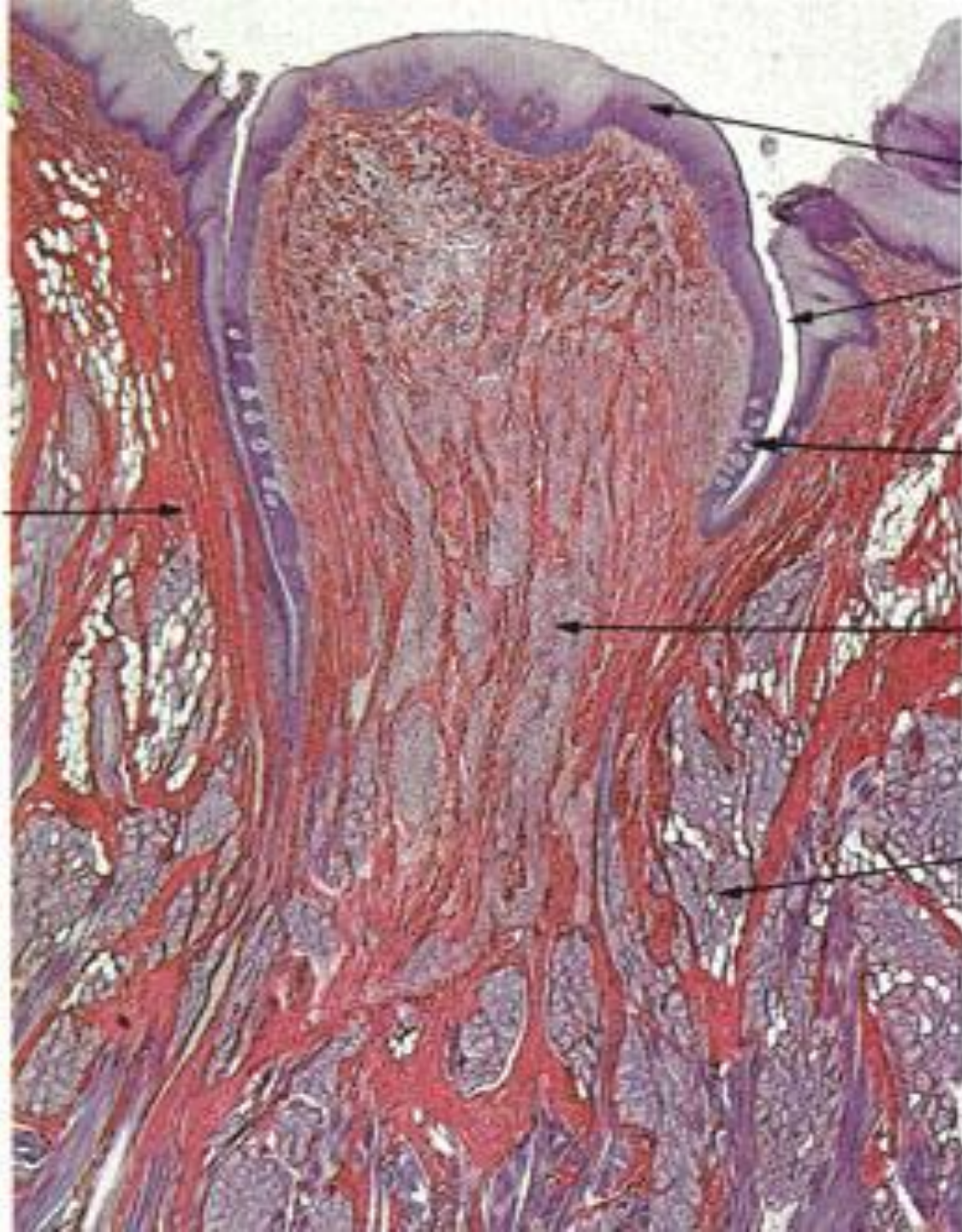
Chuťové ústrojí

- hrazená papila (*papilla vallata*)
  - 1-2 mm široká
  - **vallum papillae** – vnější val
  - **sulcus papillae** – kruhová brázda kolem papily, jejíž stěny obsahují chuťové pohárky
  - do jejího dna ústí slinné žlázy
- chuťový pohárek (*gemma gustatoria, caliculus gustatorius*)
  - 50-150 buněk (70 x 40 μm)
  - 5000 pohárků na jazyku (250 v hrazené papillae)
- chuťový pór (*porus gustatorius*)
  - povrchová jamka a přístup do pohárku

Connective tissue

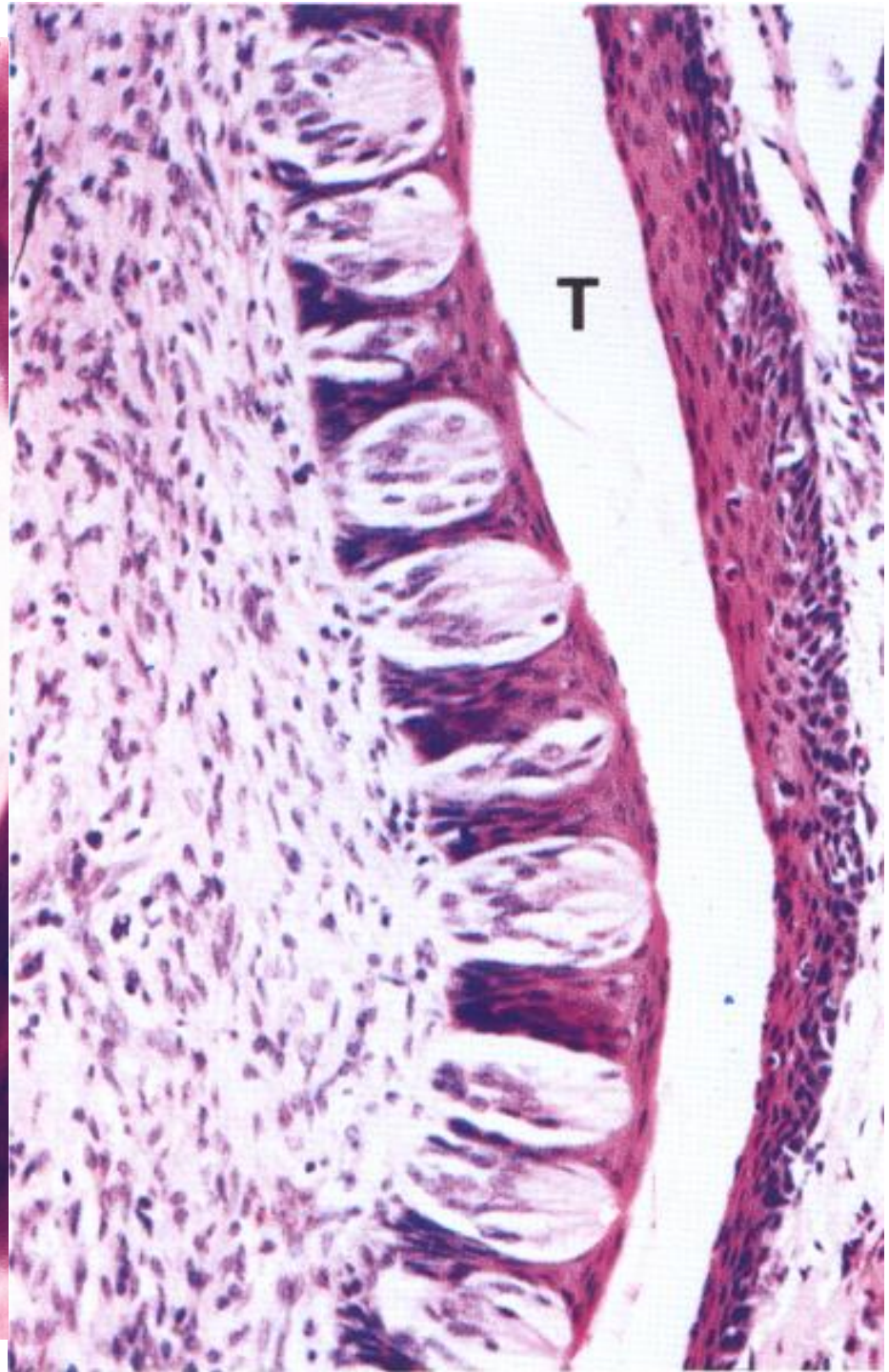
Stratified squamous epithelium non-keratinized

Trench

Taste buds

Nerve fibers

Serous glands of von Ebner

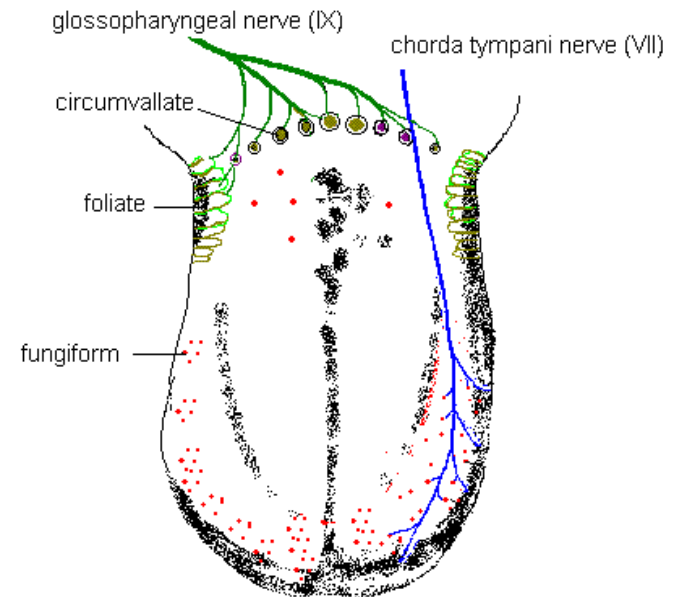

Glandulae gustatoriae von Ebneri

- přídatné chuťové zařízení v jazyce
- drobné serózní slinné žlázy přidružené ke hrozeným papilám
- výměšek obsahuje enzymy napomáhající úvodnímu štěpení látek (lingvální lipáza, kyselá fosfatáza, nespecifická esteráza a slinná amyláza)
- v buňkách sekreční granula s peroxidázou, která snižuje počet bakterií brázdách okolo papil a brání tak infekci – vývody ústí do den brázd kolem hrozených papil
- sliny rozpouštějí chutí vnímané látky a vymývají chuťové pohárky

Chuť = *Gustus*

- základní chutě
  - sladká, slaná, hořká, kyselá, umami (glutamát sodný)
  - další (tuk)
- každý pohárek vnímá všechny chutě
  - nachází se na **hrozených**, listovitých a houbovitých papilách

Smell / Olfaction (*Olfactus*)

řecky: osmé = pach

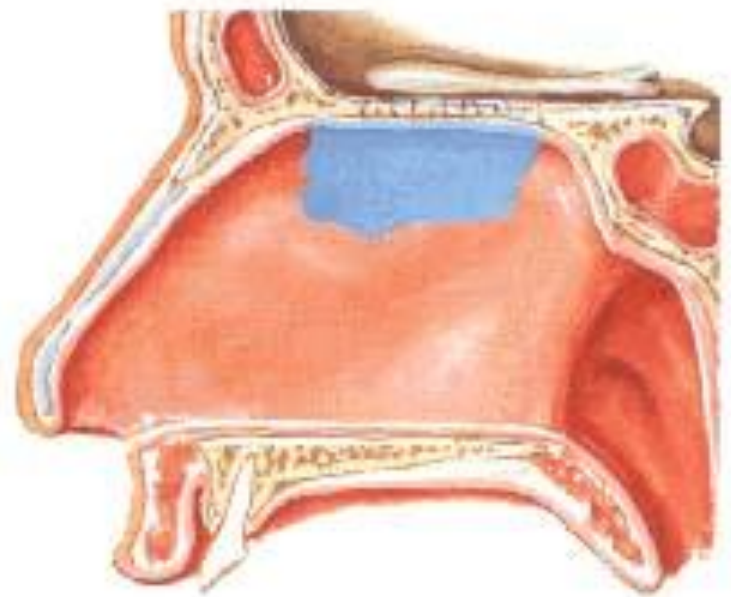
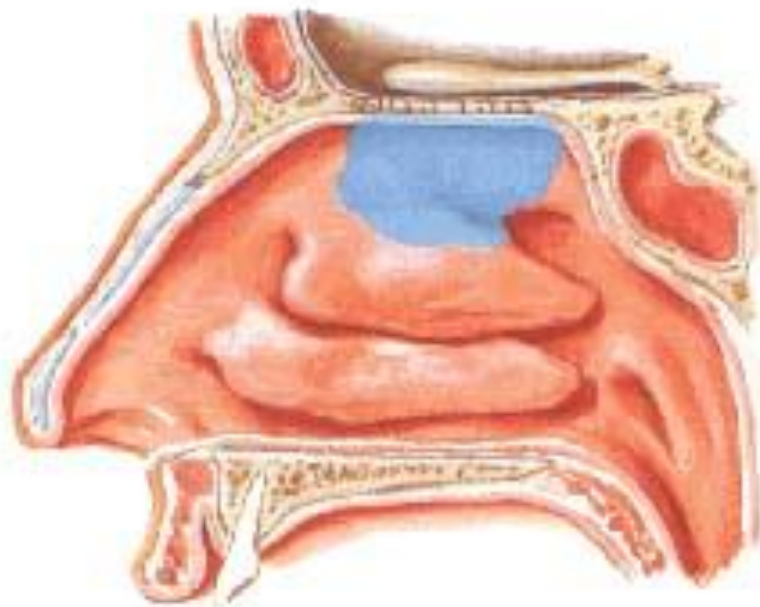
Čichové ústrojí

Organum olfactorium

- čichová sliznice v nosní dutině
  - strop, horní skořepa a stěny ve výši horní skořepy
- 3-5 cm² v jedné polovině nosní dutiny
- čich = *olfactus*
- vnímání chemických látek (odoranty) rozpuštěných ve vzduchu či vodě, obvykle ve velmi nízkých koncentracích = **pach/vůně**
- primární receptor
- čichový epitel
- čichová dráha (n.I)

Nerves of Nasal Cavity

Distribution of Olfactory Mucosa

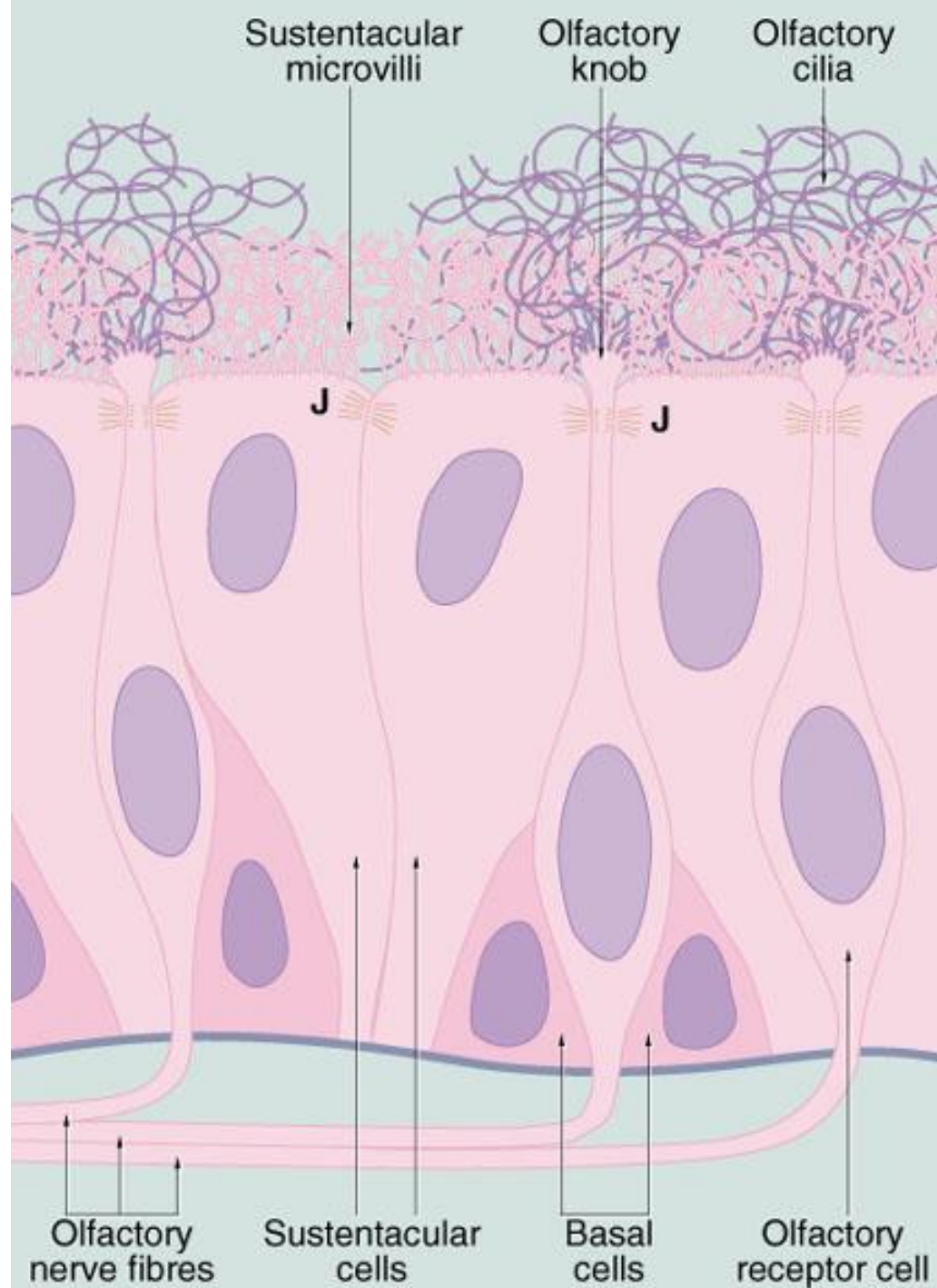

Čichový epitel = *Epithelium olfactorium*

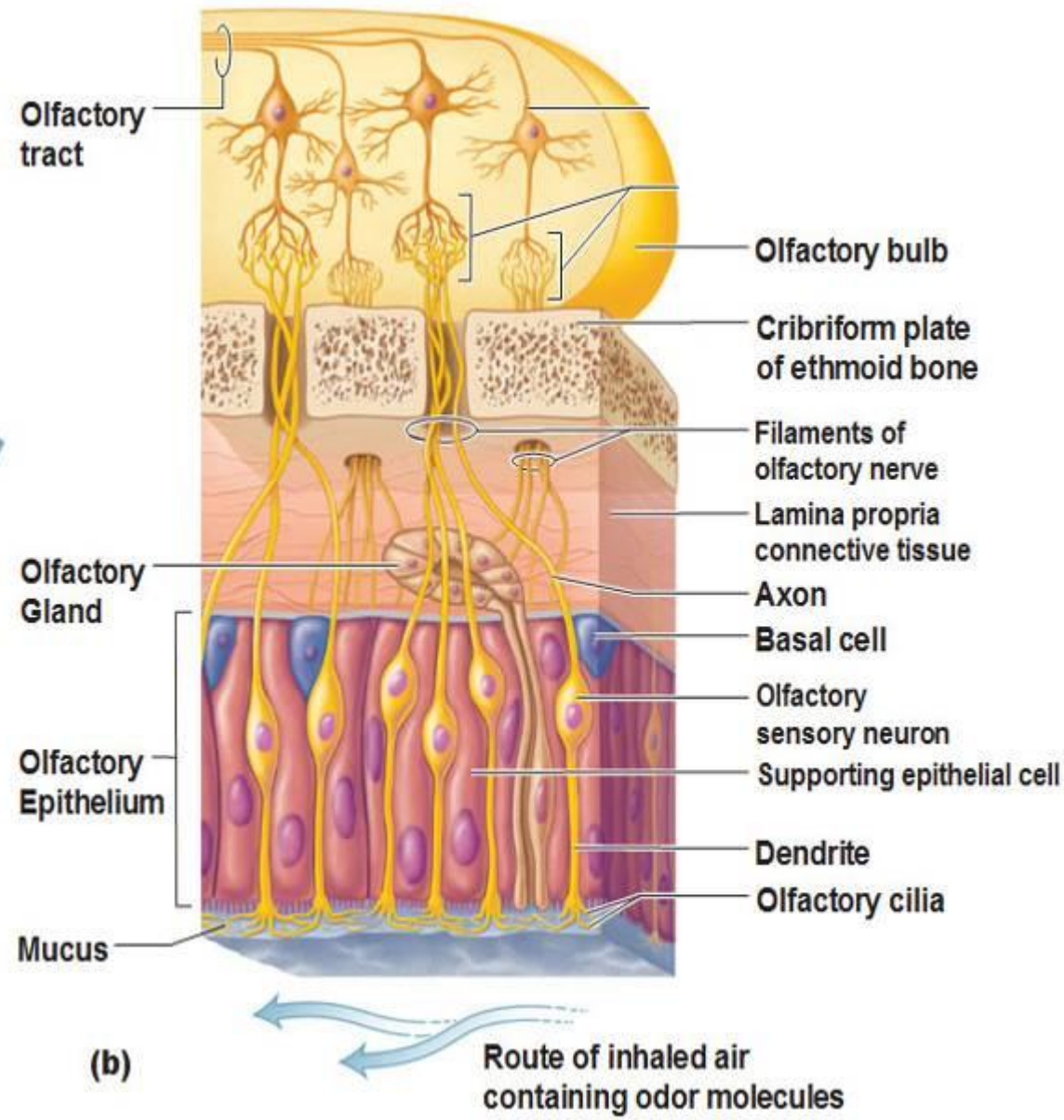
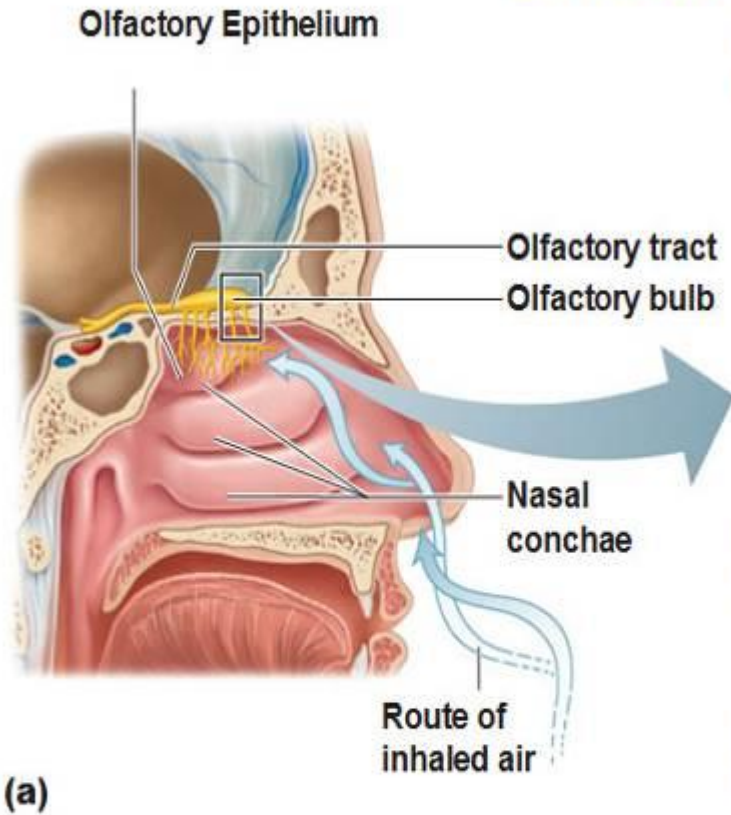
specializovaný víceřadý cylindrický epitel (100 µm vysoký) s pozměněnými řasinkami

- **čichové buňky** (*epitheliocyti neurosensorii olfactorii*)
  - bipolární neurony, životnost 30-60 dnů
  - jedná se o poměrně rychle se dělící neurony (hlavní výjimka v nervové tkáni)
- **čichové žlázy** (*glandulae olfactoriae Bowmani*)
  - serózní výměšek → koncentruje a rozpouští čichem vnímané látky a následně je odplavuje
  - sekret obsahuje odoranty-vážící protein (odorant-binding protein, OBP) s vysokou afinitou k široké škále molekul odorantů, a dále lysozym, laktoferrin a imunoglobulin A

Smell

Hmat (*Tactus*)

Hmat = *Tactus*

hmat (*tactus*) = dotyk + tah + tlak + diskriminace + vibrace + teplo/chlad

bolest (*dolor*) = nocicepce

- somatosenzitivní zakončení v kůži
  - obecně všechna vnímají všechny modality (záleží na intenzitě podnětu)
- somatosenzitivní zakončení v kloubech, šlachách, svalech, fasciích
- viscerosenzitivní zakončení v orgánech („vnitřní hmat“)
  - Headovy zóny

Kožní receptory

- volná nervová zakončení
  - termoreceptory, mechanoreceptory, jednodruhové i vícedruhové (unimodální i polymodální) nociceptory
- nervová zakončení spojená s pokožkovými strukturami
  - ve škáře spojená se strukturami odvozenými z pokožky
  - nervová zakončení spojená s chlupovou pochvou – **kopinatá tělíska**
  - nervová zakončení spojená s pokožkovou buňkou – **Merkelovy terče**
- opouzdřená nervová zakončení (tělíska)
  - skupina tělísek rozličné velikosti, tvaru a rozložení
  - vždy obsahuje dendrit obalený nevzrušivými buňkami
  - Vaterova-Paciniho tělíska, šlachová a svalová vřeténka, Ruffiniho tělíska, Meissnerova tělíska...

Sensory Mechanoreceptors

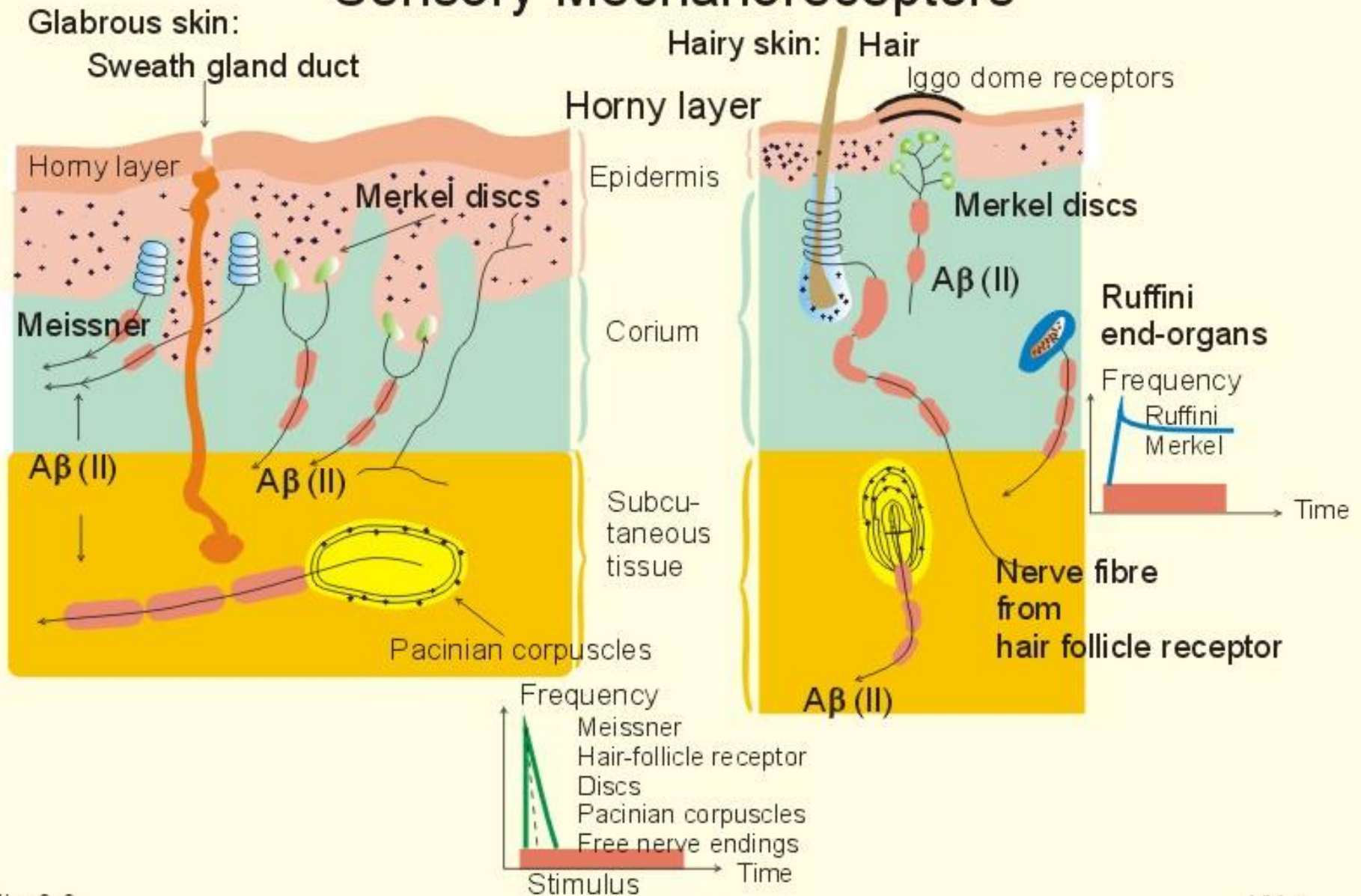
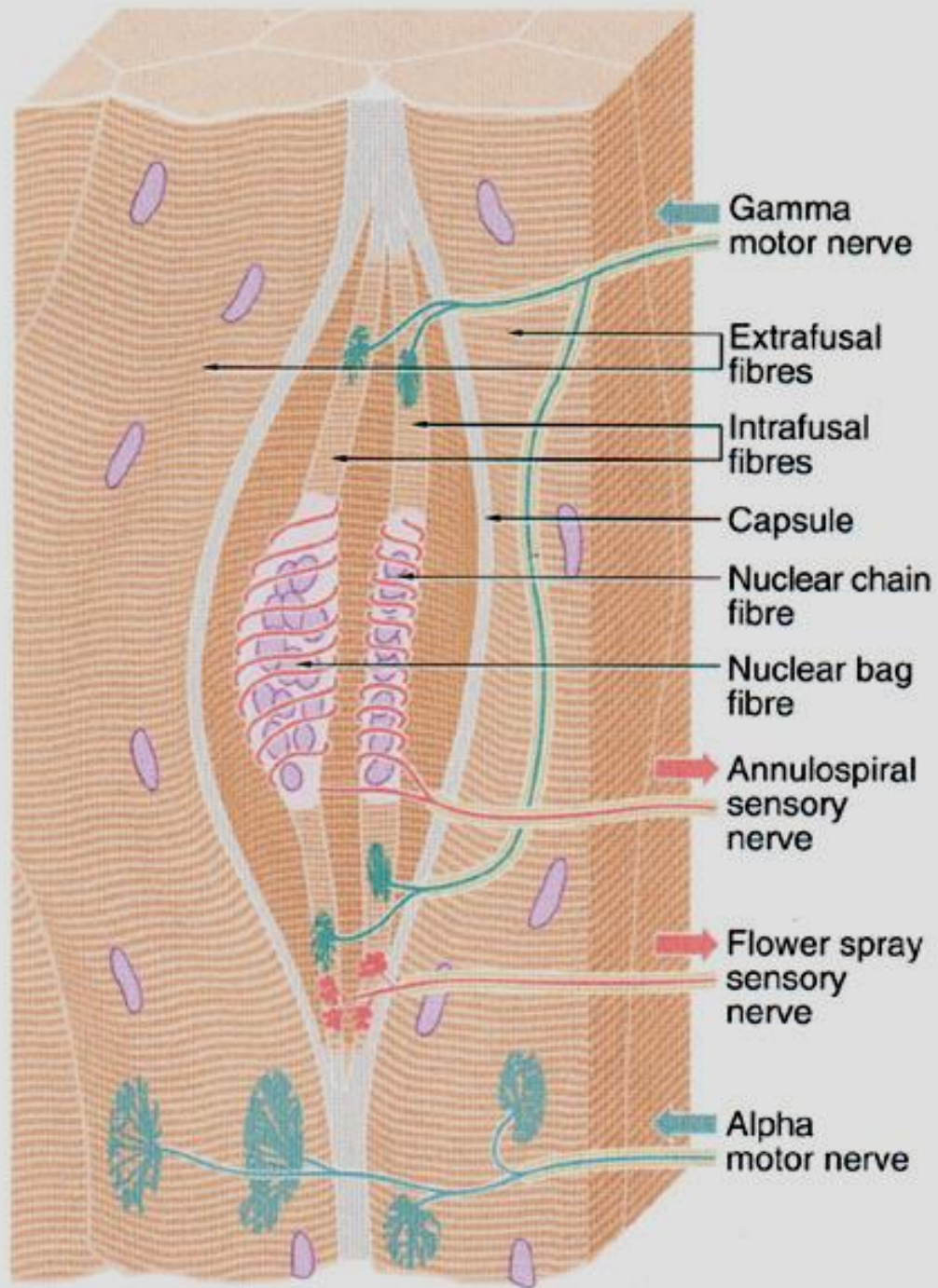

Fig. 3-3

Nervosvalové vřeténko

Fusus neuromuscularis

- příčně pruhované svaly
  - málo v očních svalech, žádné v jazyce
- 0,8 – 5 mm
- pouzdro (*capsula*) – vřetenovitý vazivový obal
- intrafuzální svalová vlákna (*myofibrae infrafusales*)
  - liší se od obvyklých (extrafuzálních) svalových vláken kratší délkou a tenčí zónou myofibril kolem jádra
- anulospirální (primární) zakončení
- keříčkové (sekundární) zakončení
- nervosvalová ploténka
  - zakončení motorických nervů (gama-motoneuronů a kolaterál alfa-motoneuronů)

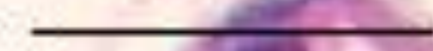
Nervosvalové vřeténko – funkce

- podává informace o napětí extrafuzálních vláken v klidu i při stahu či uvolnění
- vnímá izometrické kontrakce (změny napětí bez protažení)
- citlivost je řízena gama-motoneurony, které volí předpětí intrafuzálních vláken
- lze nastavit citlivost, s níž se svalová vřeténka uplatňují jako dostředivá složka motorických reflexů a ovlivňují tak i svalový tonus
- sleduje svalové podmínky a posílá tyto informace do CNS ke srovnání mezi zamýšlenými a skutečnými pohyby

Arteriole

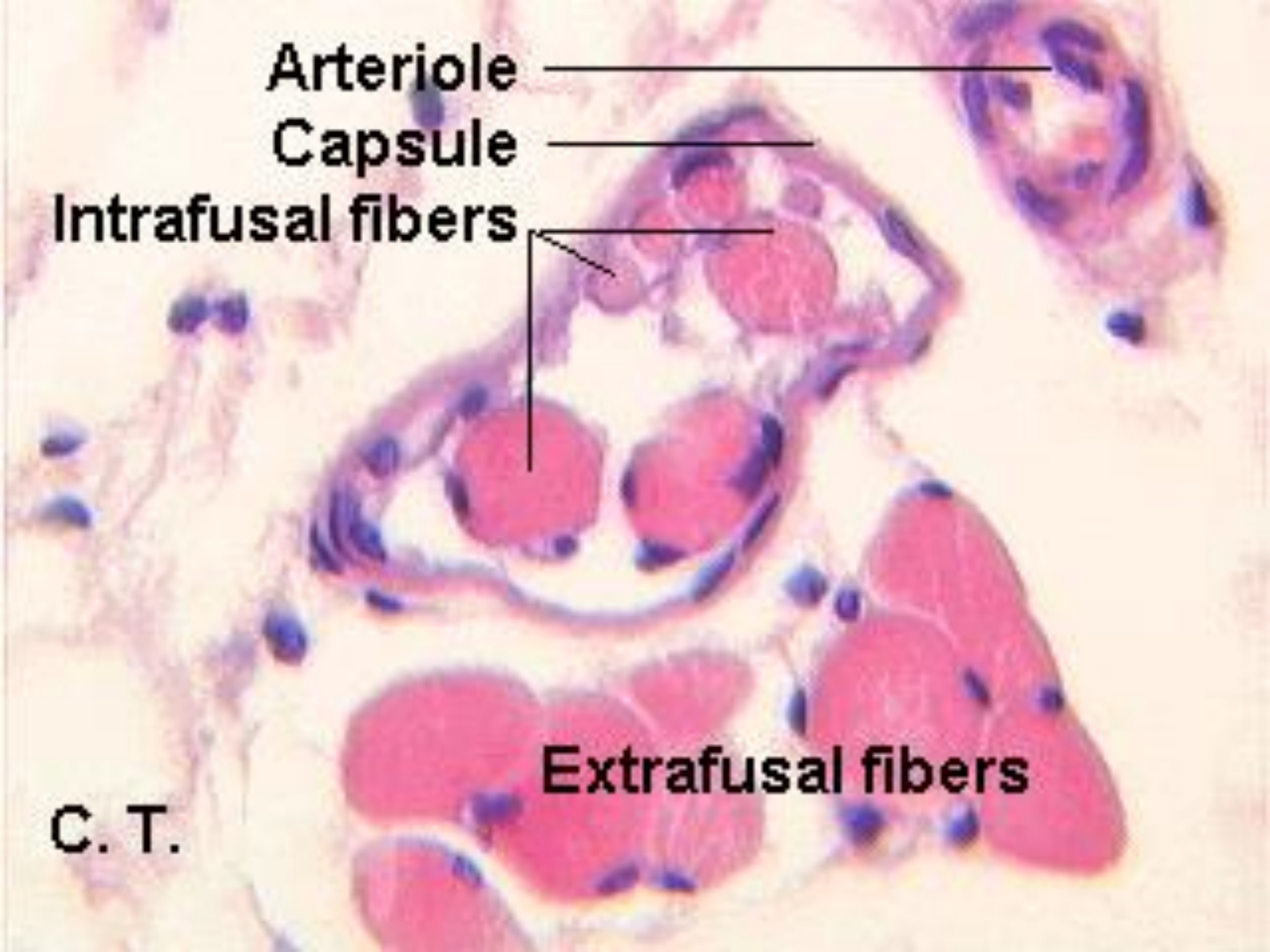
Capsule

Intrafusal fibers

Extrafusal fibers

C. T.

Šlachové (Golgiho) vřeténko

Organum sensorium tendinis

- malé svazky šlachových vláken (*fasciculi intrafusales*) obalené tenkým pouzdrém
- přes 50 vřetének u každého šlachosvalového spojení
- 1 vřeténko je ve vztahu ke skupině až 20 svalových vláken, upínajících se do šlachového svazku obemykajícího vřeténko
- velikost 500 x 100 μm , pomalá adaptace
- podává propriocepční informace o napětí svalů a šlach, čímž doplňuje polohocit ze svalů a z kloubních pouzder

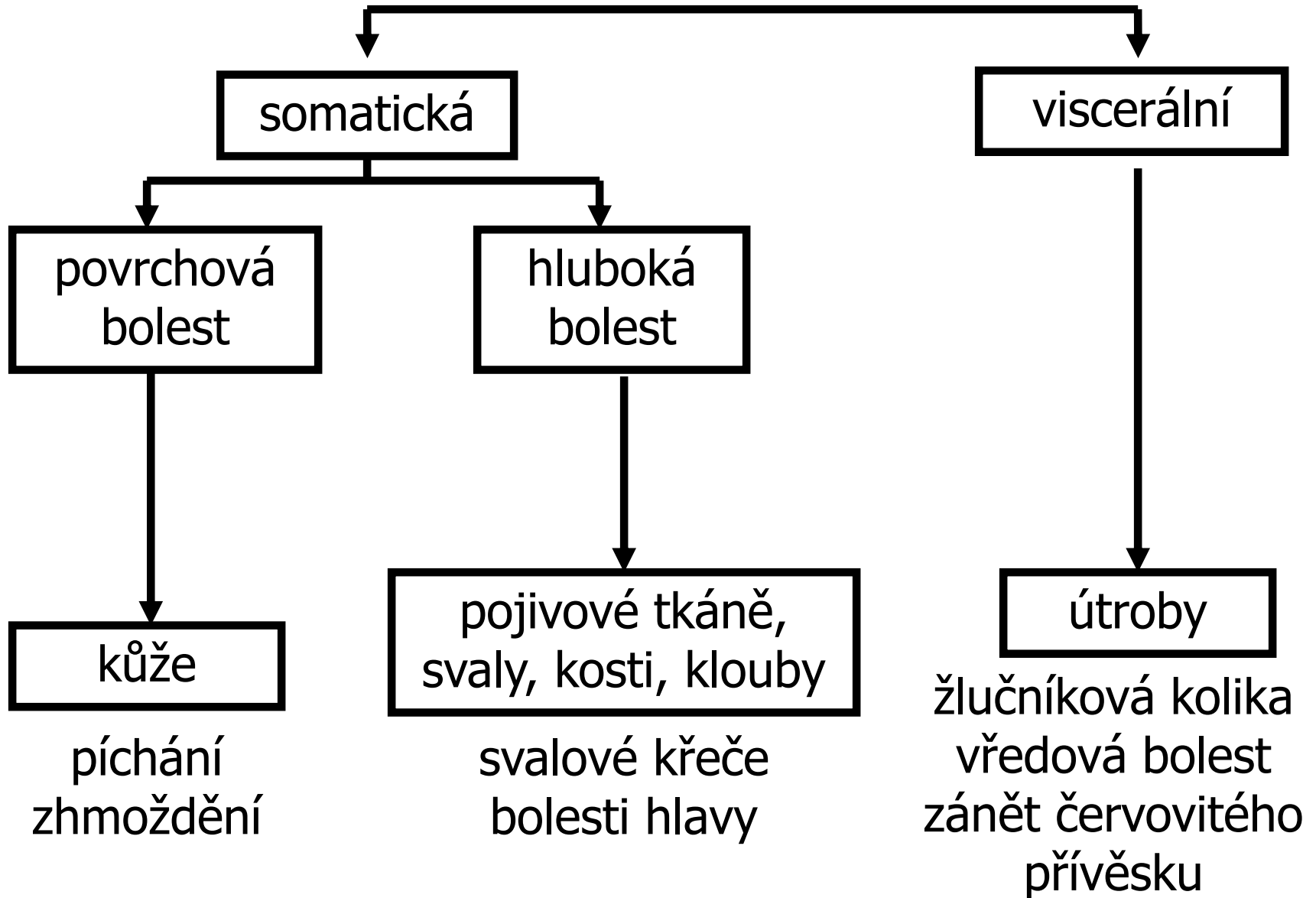
Bolest (*Dolor*)

Definice bolesti

„Nepříjemný smyslový a emoční zážitek spojený se skutečným nebo potenciálním poškozením tkáně nebo popisovaný výrazy pro takovéto poškození. Bolest je vždy subjektivní.“

- nezávislá entita = samostatný nocicepční systém
- neplatí vždy vztah
intenzita podnětu = intenzitě vjemu

BOLEST

Nociceptory = Nocisenzory

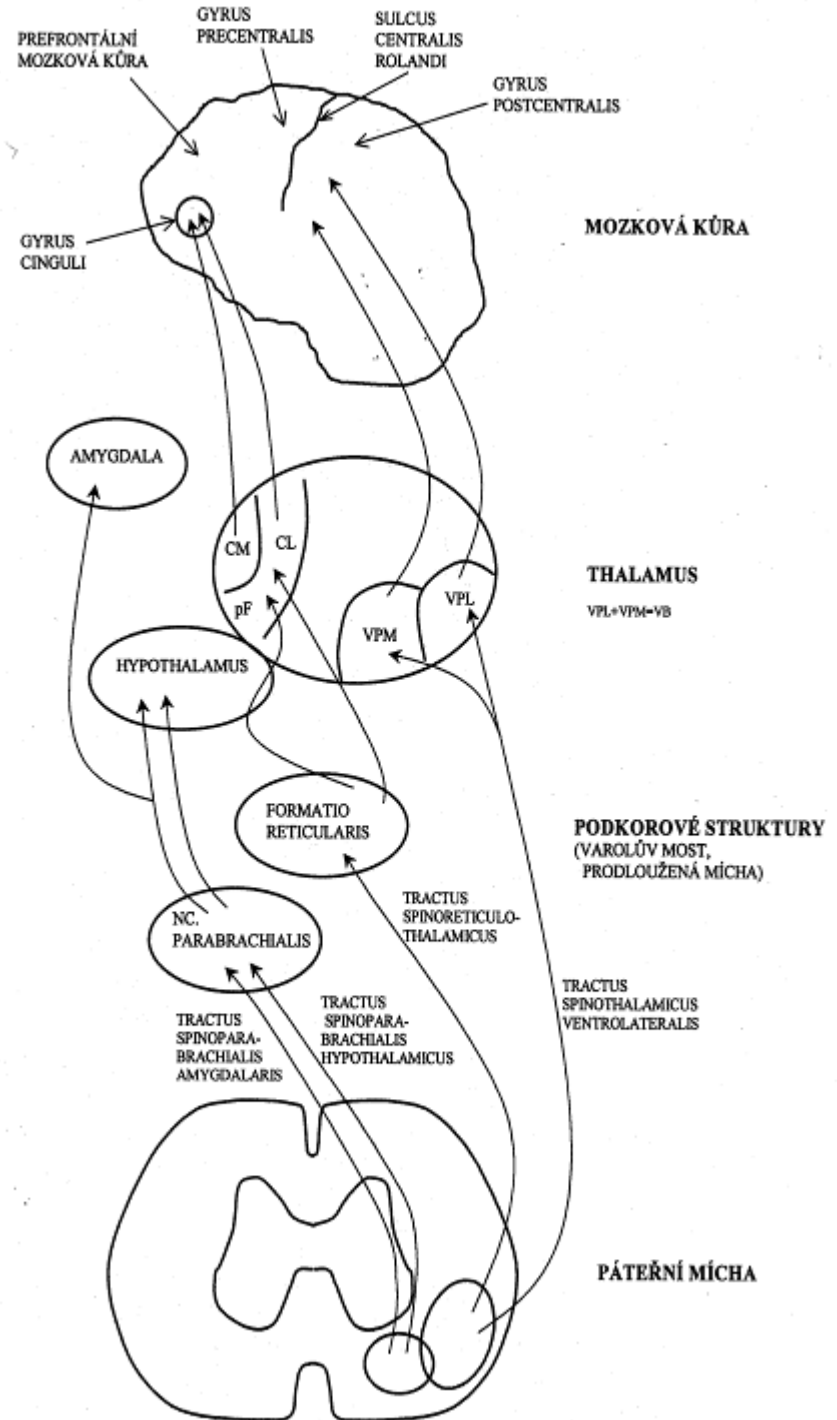
- neadaptují se
- kůže, sliznice vnitřních orgánů, kosterní svaly, kloubní pouzdra, okostice, adventicie malých cév, mízní cévy, endoneurium, cns (zadní míšní rohy, prodloužená mícha, hypo- a talamus)
- *nejsou v mozkové kůře*

3 typy nocisenzorů

- volná nervová zakončení
  - na koncích ztluštění (boutons terminaux) s receptory
  - nocisenzory, které reagují až při velmi silné bolestivé stimulaci (posun kamínku, přejezení) = **mlčící (silent) nocisenzory**
- polymodální nocisenzory
  - jen v kůži
  - reagují na teploty pod asi 10°C a nad 45°C
- vysokoprahové mechanoreceptory
  - tah, tlak, bolest
  - Vaterova-Pacciniho tělíška
  - hlazení x nakopnutí

Schéma přenosu bolestivých vjemů z periférie do CNS

Somatická, rychlá bolest

- slabě myelinizovaná vlákna A δ (7-14 m/s)
  - somatická (laterální) aferentace
- nociceptivně specifické neurony **Rexedovy laminy I,II**
- křížení na míšní úrovni
- tractus spinothalamicus ant. + lat. (*glutamát*)
- ventrobazální komplex talamu (ncl. VPL + VPM)
- somatosenzitivní kůra (area 3,1,2) – gyrus postcentralis

Viscerální, pomalá bolest

- nemyelinizovaná vlákna C (0,5-3 m/s)
  - viscerální (mediální) aferentace
- multireceptivní neurony v ncl. proprius columnae post. = Rexedovy laminy III-V (VIII,X)
  - tractus spinoreticulothalamicus → RF → ncl. intralaminares thalami
  - prefrontální oblast (area 6,9) + gyrus cinguli, insula – *očekávání bolesti*

Afektivně-emoční složka bolesti

tractus spinoparabrachialis

→ ncl. parabrachiales → tractus longitudinalis posterior → *emoční a motivační centra*

- tr. spinoparabrachiohypothalamicus → hypothalamus → limbický systém
- tr. spinoparabrachioamygdalaris → corpus amygdaloideum

Dráhy bolesti descendentní

substantia grisea centralis mesencephali =
periaqueductální šed' (PAG)

enkefaliny

ncl. raphes (ncl. raphe magnus, dorsalis)
medullae oblongatae

serotonin

dorzolaterální míšní provazce

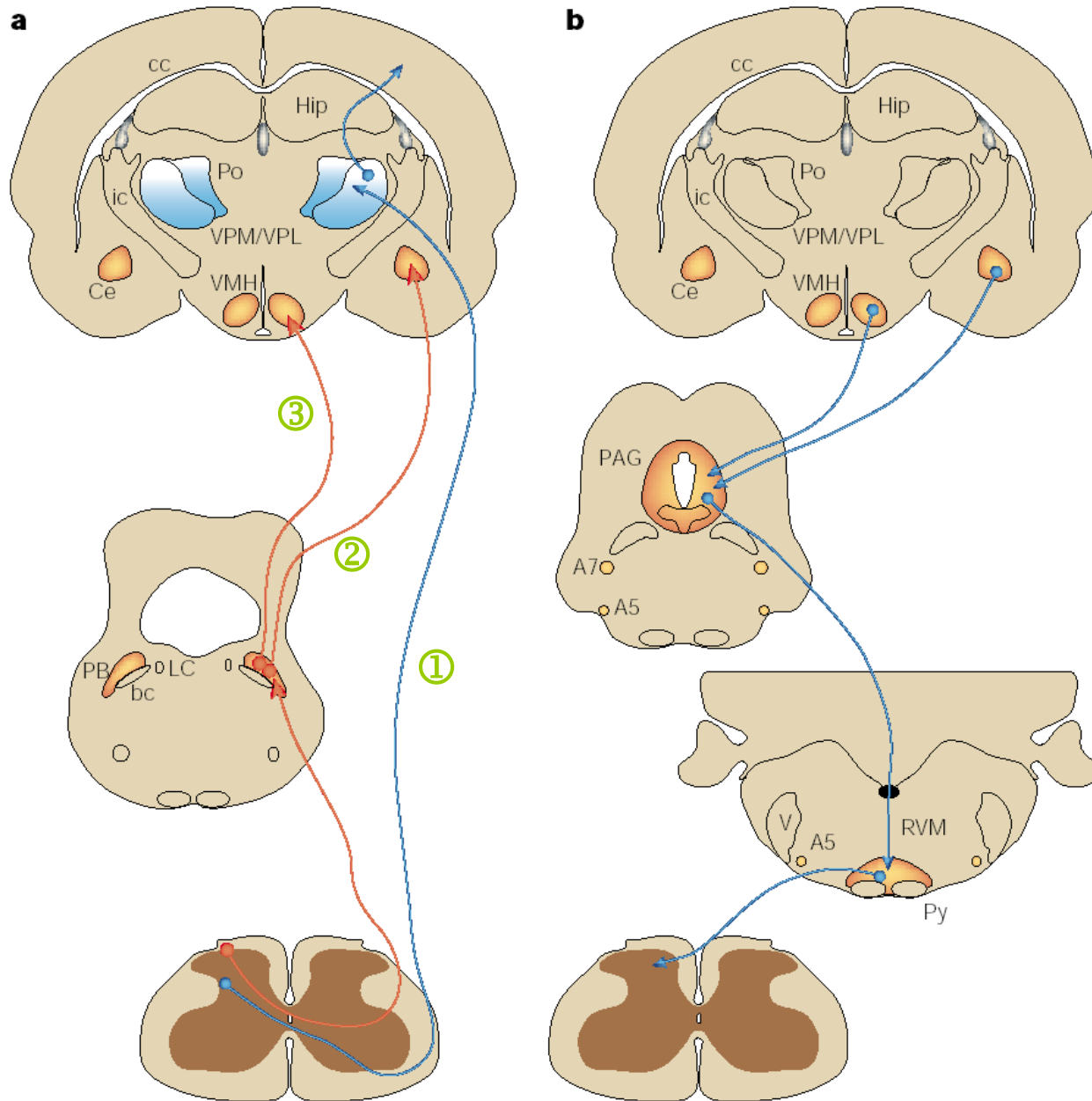

Rexedova lamina II – presynaptická inhibice

blok Ca²⁺ kanálů → blok substance P

subnucleus caudalis ncl. spinalis n.V

Ascendentní a descendentní dráhy bolesti

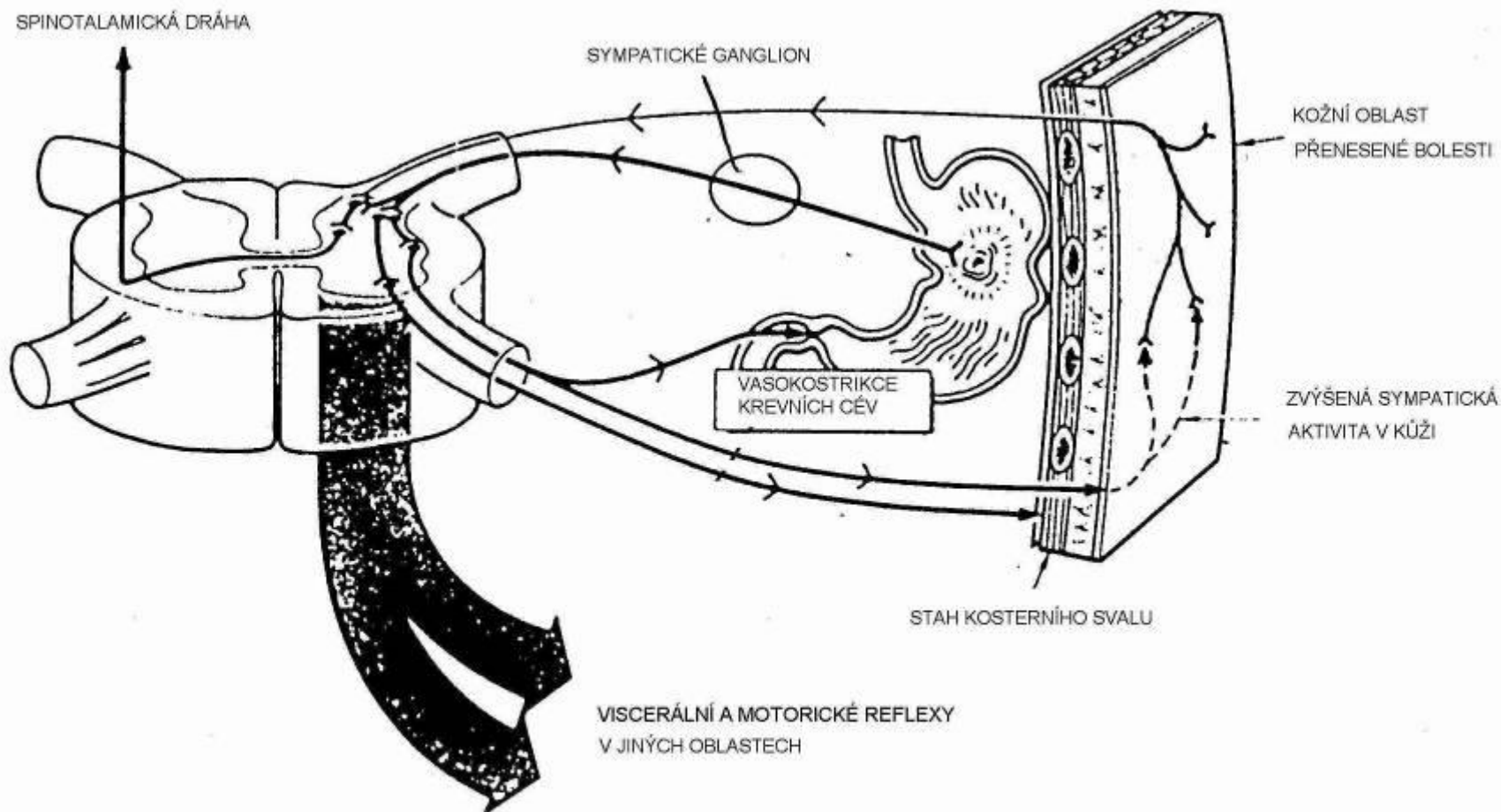

- ① Spino-talamická
- ② Spino-parabrachio-amygdalární
- ③ Spino-parabrachio-hypotalamická

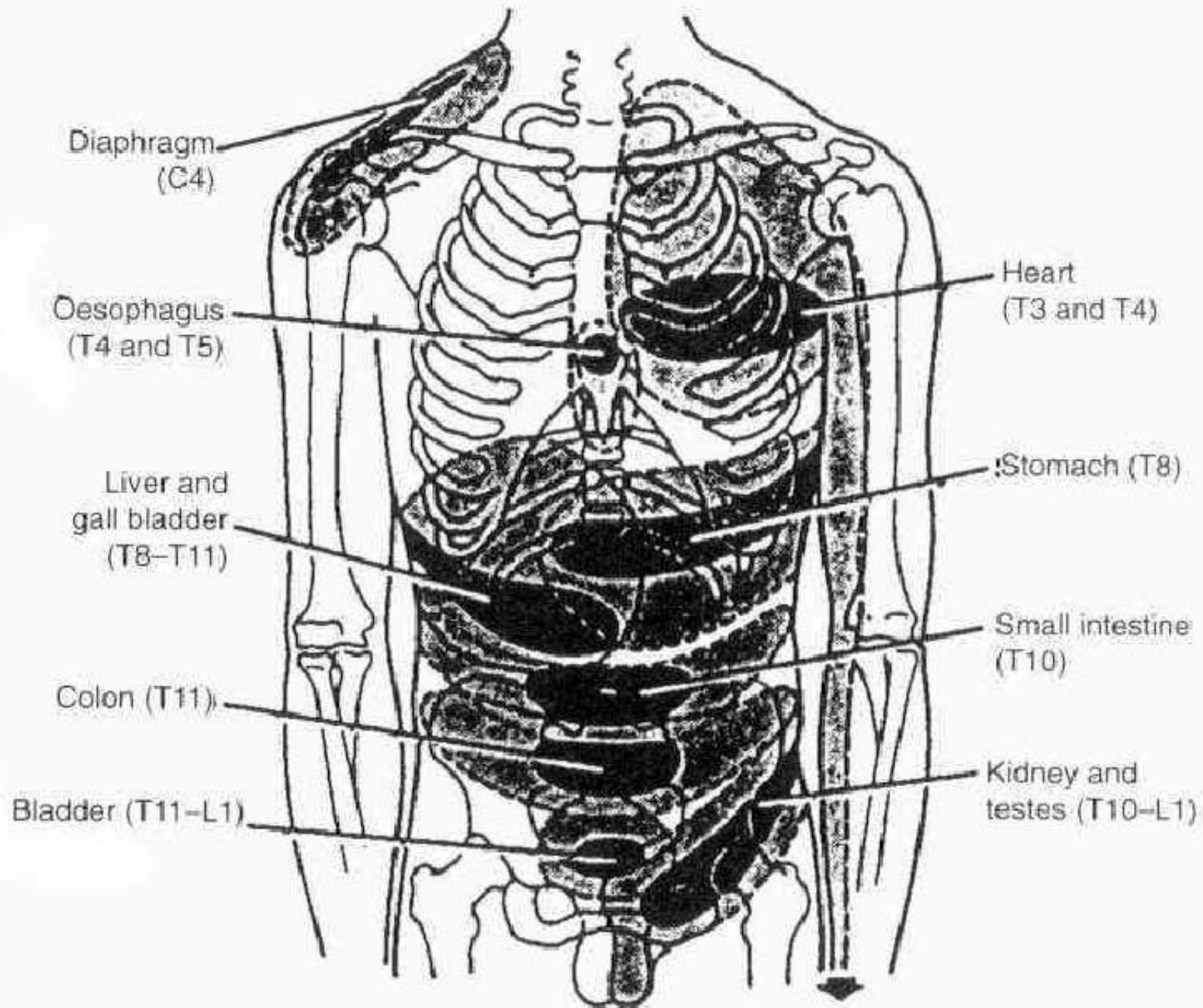
Přenesená bolest (referred pain)

- Headovy zóny
- bolest v oblasti trupu (zad) nebo i na jiných částech povrchu těla, jejíž původ je ze vzdálenějších orgánů – srdce, slinivka, žaludek...
- konvergence viscerosenzitivní aferentace z vnitřních orgánů a somatosenzitivní aferentace na společných míšních interneuronech

Vznik přenesené bolesti Headovy zóny

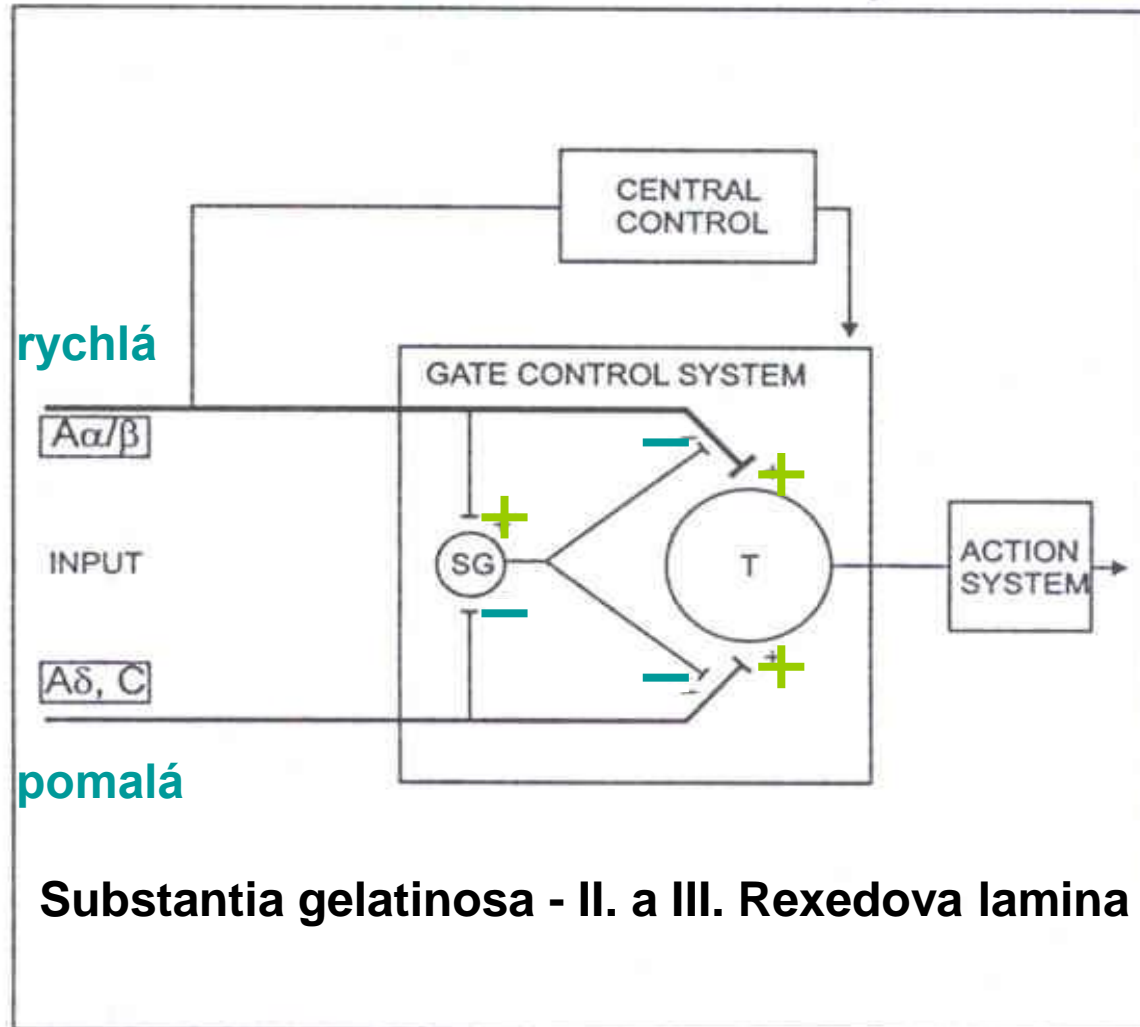

Vrátková teorie bolesti

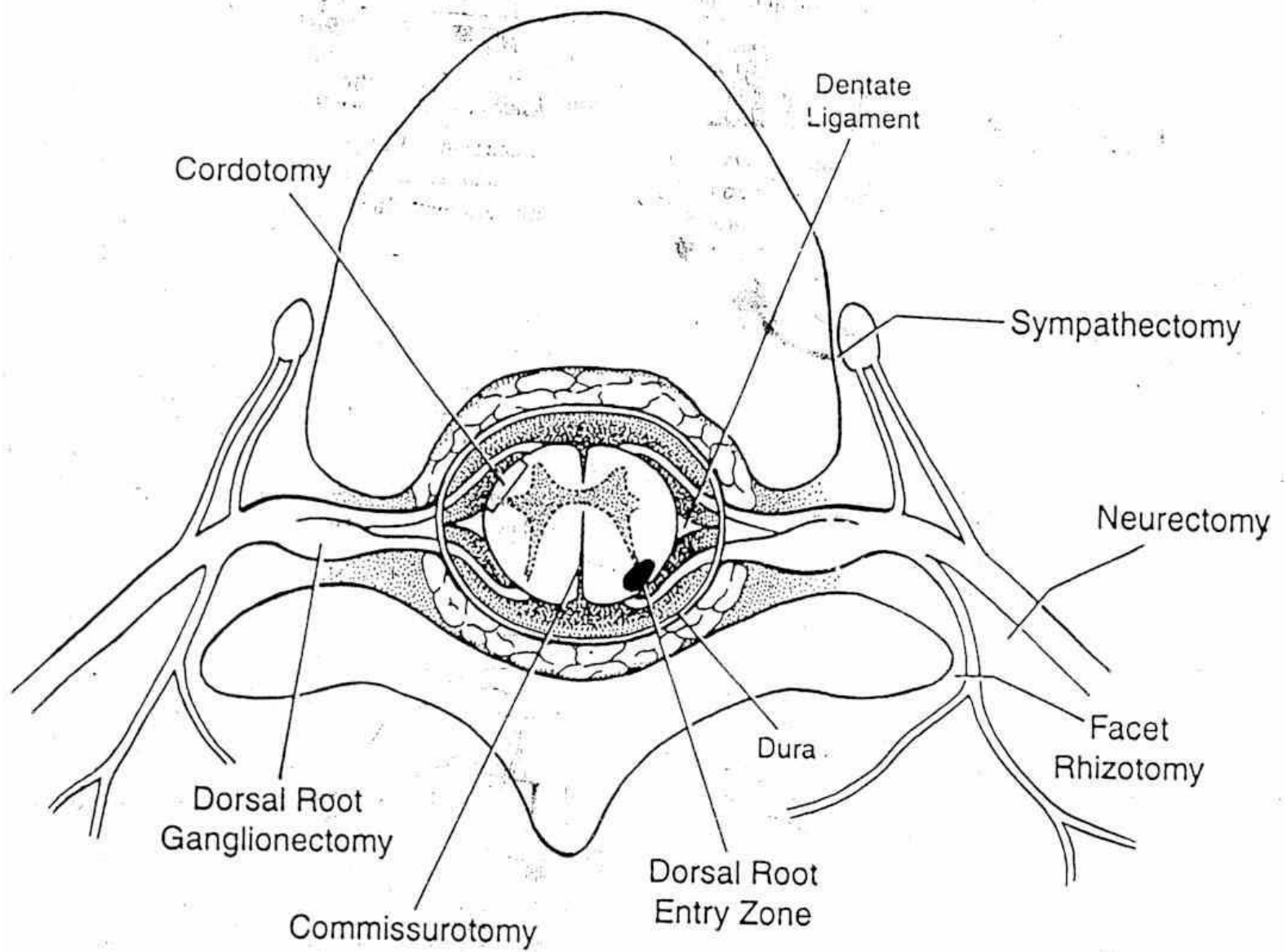
dnes překonaná

Gate control theory

Algorytmus léčení bolesti*

- fyzikální terapie, rehabilitace, akupunktura
- farmakoterapie neopioidní
  - ASA, NSA
- farmakoterapie opioidní
  - kodein, morfin, fentanyl
- psychoterapie
- invazivní metody
  - nerovové blokády, obstříky
  - míšní neuromodulace
  - DREZ (dorsal root entry zone)
  - korová stimulace

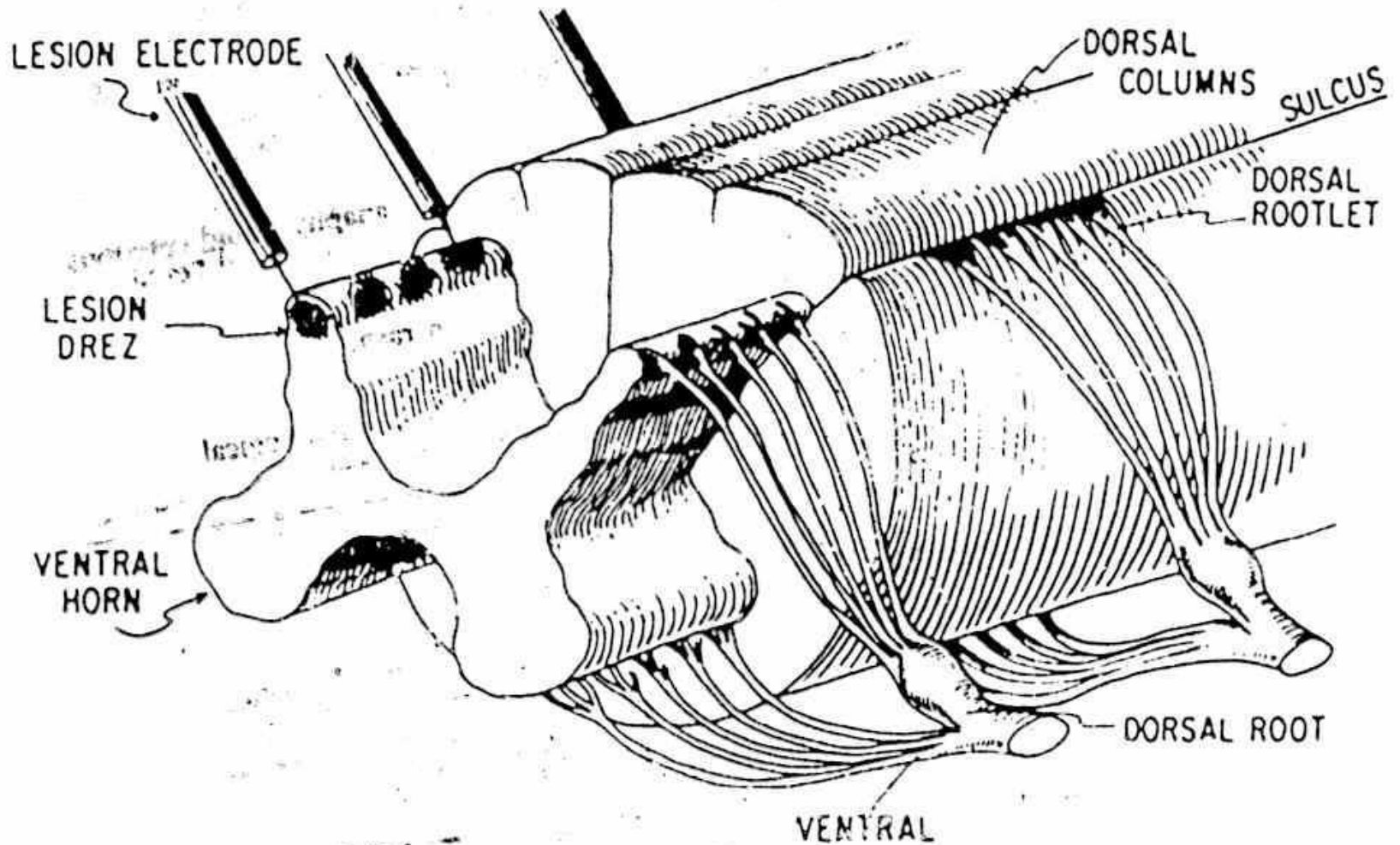

Fig. 58.1 Nashold's diagram of location of his lesions in dorsal root entry zone. (From Nashold & Ostdahl 1979)

Základní typy bolesti

Akutní (rychlá) bolest

- je vyvolána identifikovatelnými podněty
- je krátkodobá
- přestává, když je zhojeno poranění tkání, které ji způsobilo
- většinou se neopakuje

Chronická (pomalá) bolest

- trvá déle než 6 měsíců
- příčiny nemusí být vždy identifikovatelné
- intenzita bolesti je vždy vyšší, než odpovídá intenzitě stimulace
- způsobuje velké tělesné i duševní utrpení
- zhoršuje kvalitu života

Neuropatická bolest

- nezačíná na nocisenzorech, ale v primárních aferentních vláknech
- hypersenzitivita vláken C a $A\delta$
- změna uspořádání neuronálních odpovědí
- kanálopatie (sodíkové, vápníkové a draslíkové kanály)

Neurotransmitery bolesti

- excitační aminokyseliny - **glutamát** (Glu)
  - receptory kainátové, AMPA, NMDA
- **substance P** (NK1 receptor ↓ K⁺ vodivost)
- **CGRP** (calcitonin gene-related peptide)

- glutamát vyvolává rychlou, krátkodobou depolarizaci
- peptidy vyvolávají dlouhodobé výboje

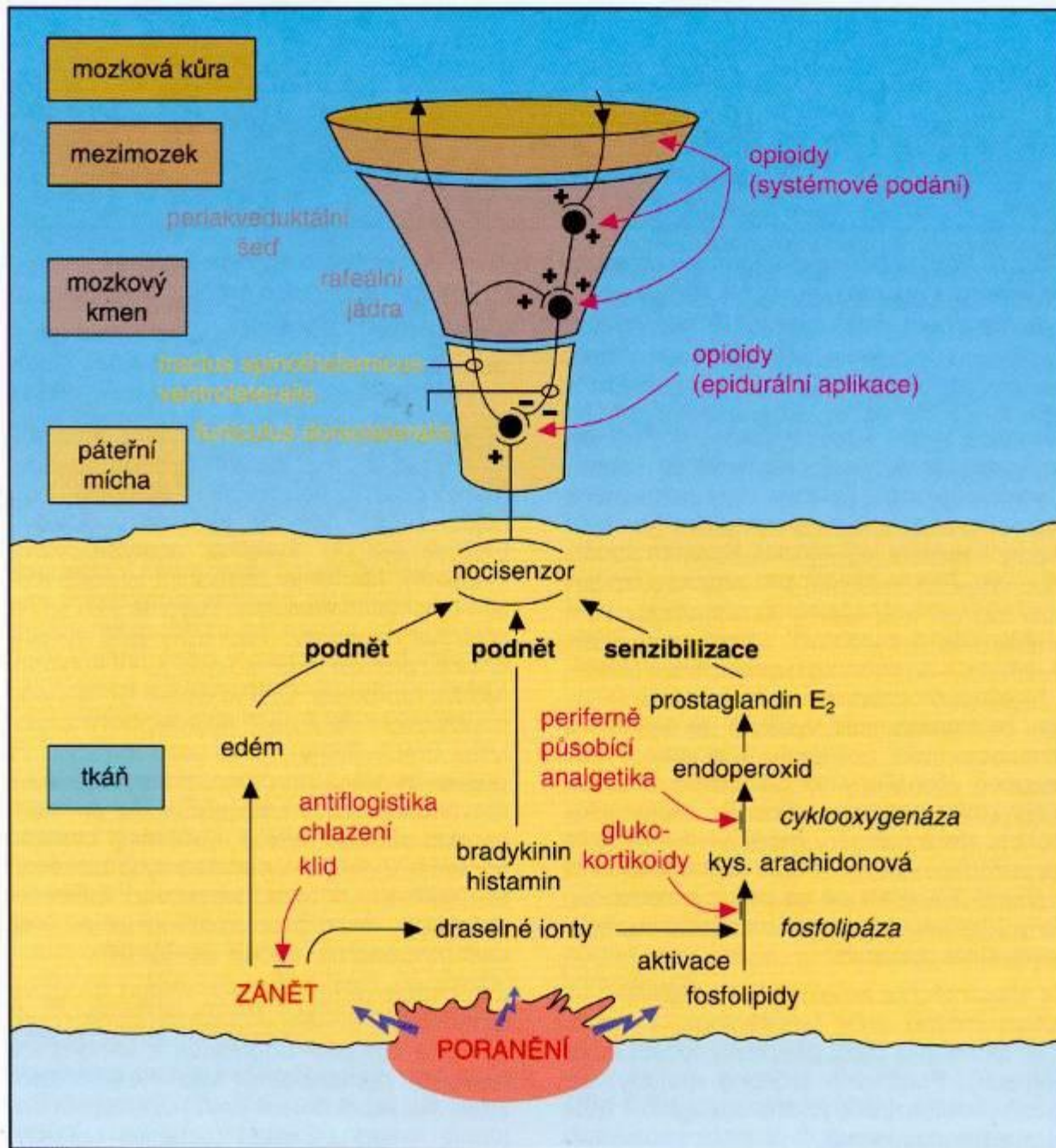

Opioidní systém

- nigrostriatální (A9) a mezolimbický (A10) dopaminergní
  - ovlivnění motoriky a systému odměny
- hypotalamo-hypofyzární
  - modulate hormonální sekrece
- ascendentní a descendentní dráhy
  - modulate bolesti
  - ascendentní – mícha, talamus
  - descendentní – PAG, ncll. raphes

Endogenní opioidy*

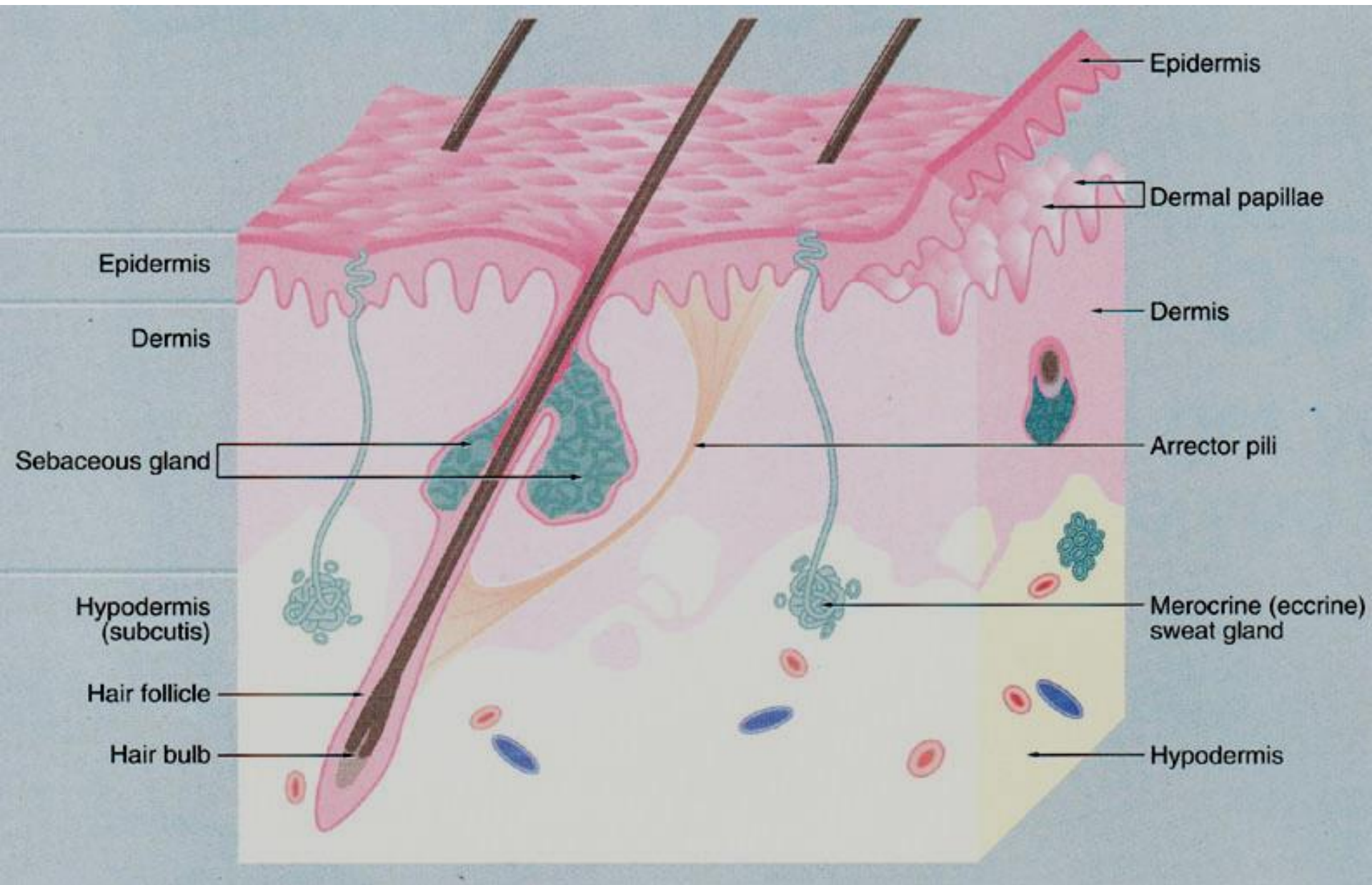
- β -endorfin (31 aminokyselin) - μ , δ , κ
- endomorfin (4 aminokyseliny) - μ
- Leu-enkefalin (5 aminokyselin) - δ
- Met-enkefalin (5 aminokyselin) - δ
- dynorfin (A 1-8, B 1-17) - κ
- nociceptin/orfanin

Kůže a kožní orgány

*Integumentum
commune*

Kůže

Kůže = cutis (ř. derma)

nejtěžší orgán v těle

- 16 % hmotnosti, 1,2-2,3 m²

- pokožka (*epidermis*)
- škára (*corium, dermis*) = slovensky zamša 😊
- podkoží (*tela subcutanea; subcutis; hypodermis*)
  - nepatří ke kůži jako orgánu

kožní deriváty

Kůže – funkce

- ochrana (bariéra mezi vnitřním a vnějším prostředím)
- termoregulace
  - potní žlázy
  - změny průtoku krve
- (dýchání) – perspiratio insensibilis
- vylučování (exkrece)
- vstřebávání léčiv
- imunita
- metabolismus (ergosterol → vitamín D)
- emoce a psychika

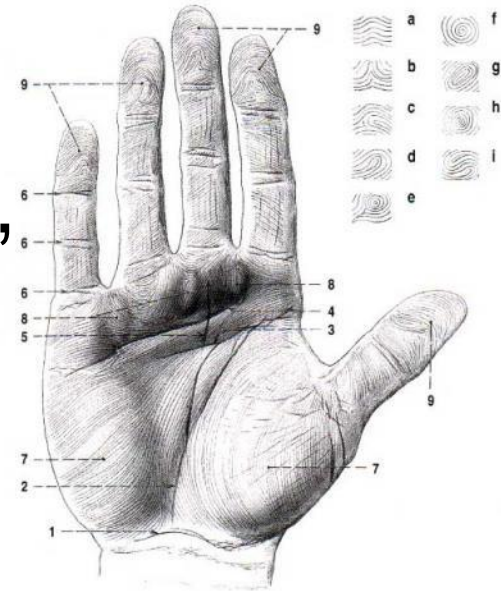
Kůže – reliéf

- **kožní rýhy** (*sulci cutis*) – mezi nimi rhombická kožní políčka
- **hmatové lišty** (*cristae cutis*) – 9 typů dle *Purkyněho* → daktyloskopie
- **hmatové polštářky** (*toruli tactiles*) – 10 na ruce (např. thenar)
- **ohybové rýhy** (*lineae distractiones*)
- **kožní poutka** (*retinacula cutis*)
  - retinaculum caudale – v místě os cocygis
- **pajizévký** (*striae cutaneae*) – růst, těhotenství, obezita

Ohybové rýhy (lineae distractiones)

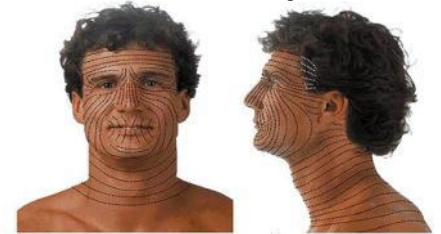
- rýhy u kloubů, vrásky
- sulcus mentolabialis, nasolabialis, suprapalpebralis, infrapalpebralis
- sulcus gluteus, crena analis
- ruka – **Purkyně** - *chiromantie*
  - linea oppositionis pollicis (*vitalis*)
  - linea manus clausae (*cephalica, naturalis*)
  - linea occlusionis dig. trium ulnarium (*mensalis*)
  - sulcus cutaneus intercarpalis (*linea rasceta*) – nejproximálnější zápěstní
  - *linea restricta* – prostřední zápěstní

Čáry štěpitelnosti

= Langerovy kožní linie; cleavage lines; tension lines

- běží ve směru snopců fibril ve škáře (*stratum reticulare*)
- kolmé na směr největšího tahu
- odpovídají vráskám na povrchu kůže
- důležité v plastické chirurgii i při vedení kožních řezů

- Kraisslovy čáry ("lines of greatest tension")
  - definovány na živých - kolmé na průběh svalů
- Borgesovy čáry
  - podle rýh vytvořených ochablou kůží

Kraisslovy + Borgesovy čáry → lepší účinek

Relaxed Skin Tension Lines and Biopsy Notes

Risk of
keloid
formation

Risk of
poor
cosmetic
healing

Risk of
secondary
infection

Stasis changes
may obscure
biopsy

Tension Lines
in the female
breast

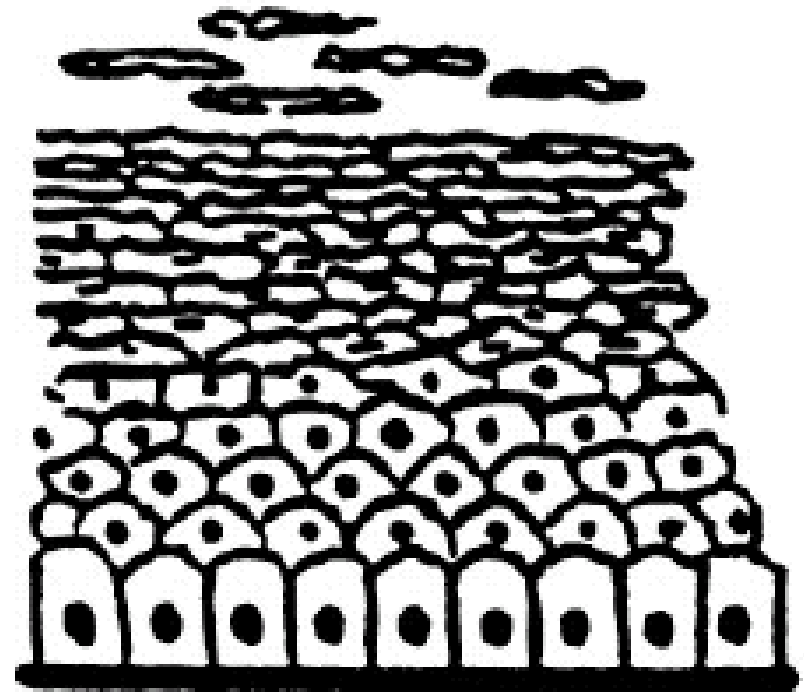

Typy kůže

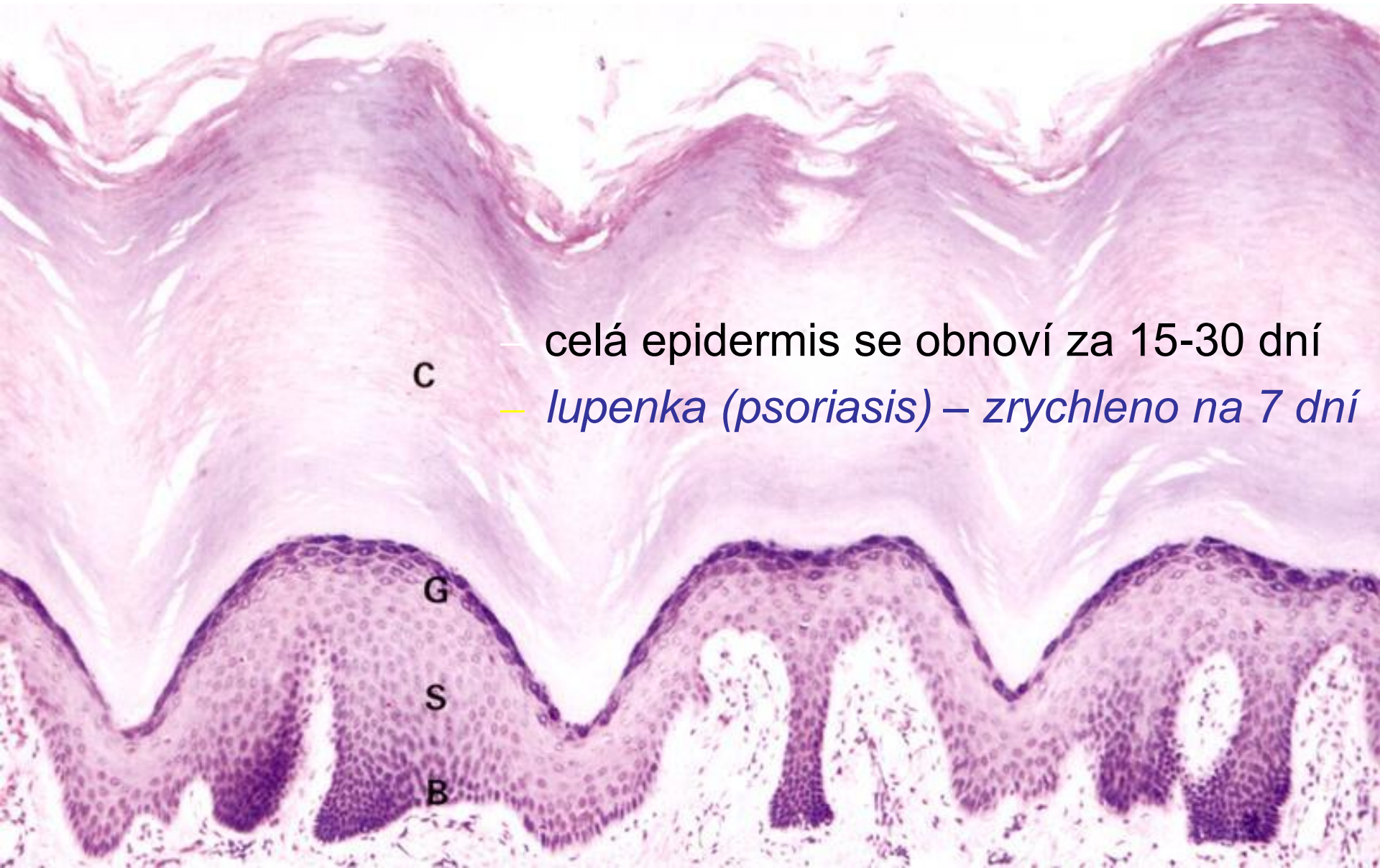
- tlustý typ (*hladká a lysá kůže*)
  - dlaně a chodidla
  - 400-800 μm silná epidermis
- tenký typ (*ochlupená kůže*)
  - 75-150 μm silná epidermis
  - chybí stratum lucidum
- celková tloušťka závisí na topografii
  - záda – 4 mm
  - vlasatá část hlavy – 1,5 mm

Pokožka – *Epidermis*

- keratinocyty
- rohovějící epitel – 5(6) vrstev
  - stratum basale
  - stratum spinosum
  - stratum granulosum
  - stratum lucidum
  - stratum corneum
  - stratum disjunctum
- melanocyty
- Langerhansovy buňky
- Merkelovy buňky

Pokožka - HE 104x

- C — celá epidermis se obnoví za 15-30 dní
— *lupenka (psoriasis) – zrychleno na 7 dní*

Lupenka = *Psoriasis*

Zbarvení kůže

- melanin (melanocyty)
- karoten
- počet krevních cév ve škáře
- barva krve v cévách škáry

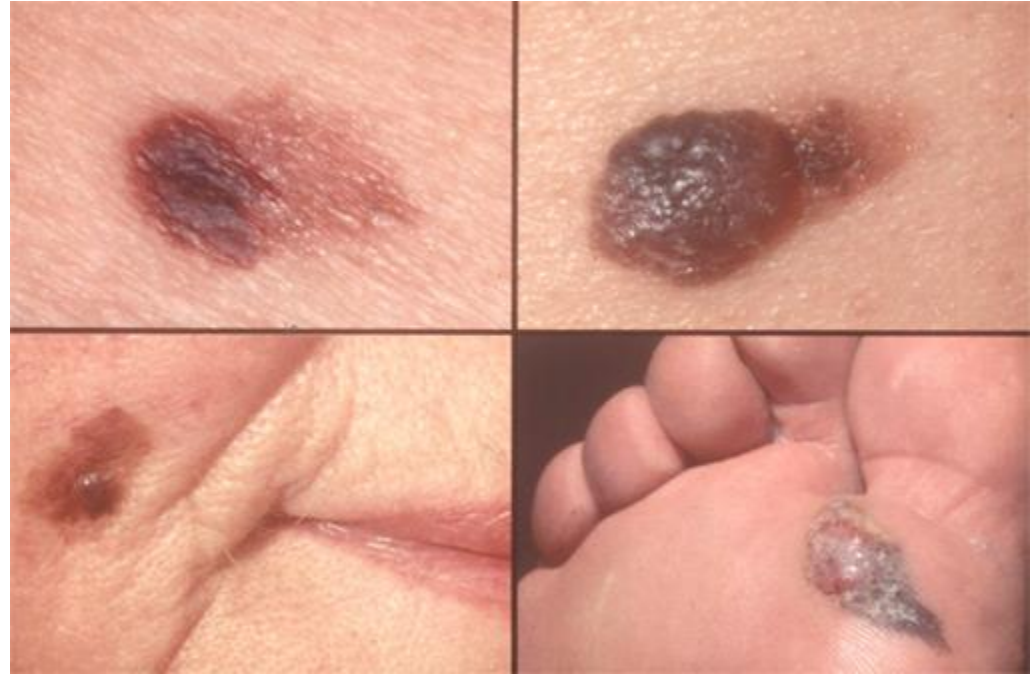
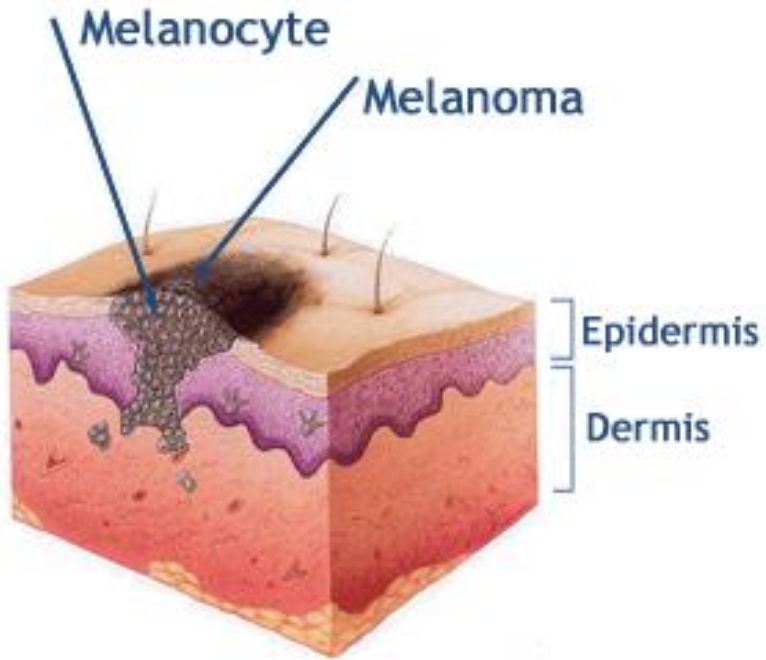

Sekrece melaninu

- melanocyty ve stratum basale epidermis
- cytokrinní sekrece prostřednictvím výběžků
- koncentrace v supranukleární oblasti
- ochrana dělicích se buněk před UV
- albinismus – vrozená neschopnost tvorby melaninu (totální)
- vitiligo – degenerace a vymizení melanocytů (lokální)
- chloasma uterinum – nepravidelné skvrny, nejčastěji v těhotenství (hlava, předloktí)
- chloasma/melasma suprarenale: Addisonova choroba - zvýšená pigmentace

Maligní melanom

Škára – funkce

zpevnění epidermis

čepy = papily

kotevní struktury

krevní zásobení

termoregulace a regulace krevního tlaku

zprostředkování vjemů

volná nervová zakončení (*terminationes neurales liberae*) a další smyslová tělíska

Kožní deriváty

- chlupy (pili)
  - lanugo /flumina, vortices/
  - vlasy (capilli), obočí (supercilia), řasy (cilia), vousy (barba), tragi (zevní zvukovod), vibrissae (nos), hirci (podpaží), pubes (ohanbí), hmatové (sinusové)
- nehty (ungues)
- kožní žlázy (glandulae cutis)
  - jsou deriváty epidermis

Chlupy = *Pili*

- všude s výjimkou dlaní, chodidel, rtů, žaludu a malých stydkých pysků
- rozmístění, hustota a barva závisí na:
  - pohlaví, věku, rase a okrsku těla
  - působení hormonů (androgeny, T_3 , T_4 , kortikoidy)
- růstové periody (anagen)
- klidové periody (katagen, telogen)

Růst chlupu

- **anagen** - 3 roky/ 1000 dnů
- **katagen** - 3 týdny/ 10 dnů
- **telogen** - 3 měsíce/ 100 dnů

zánik cibulky a jeho obnovení

0,4 mm/den

výpad – do 100 vlasů denně – více **effluvium**

alopecie – bezvlasá ložiska

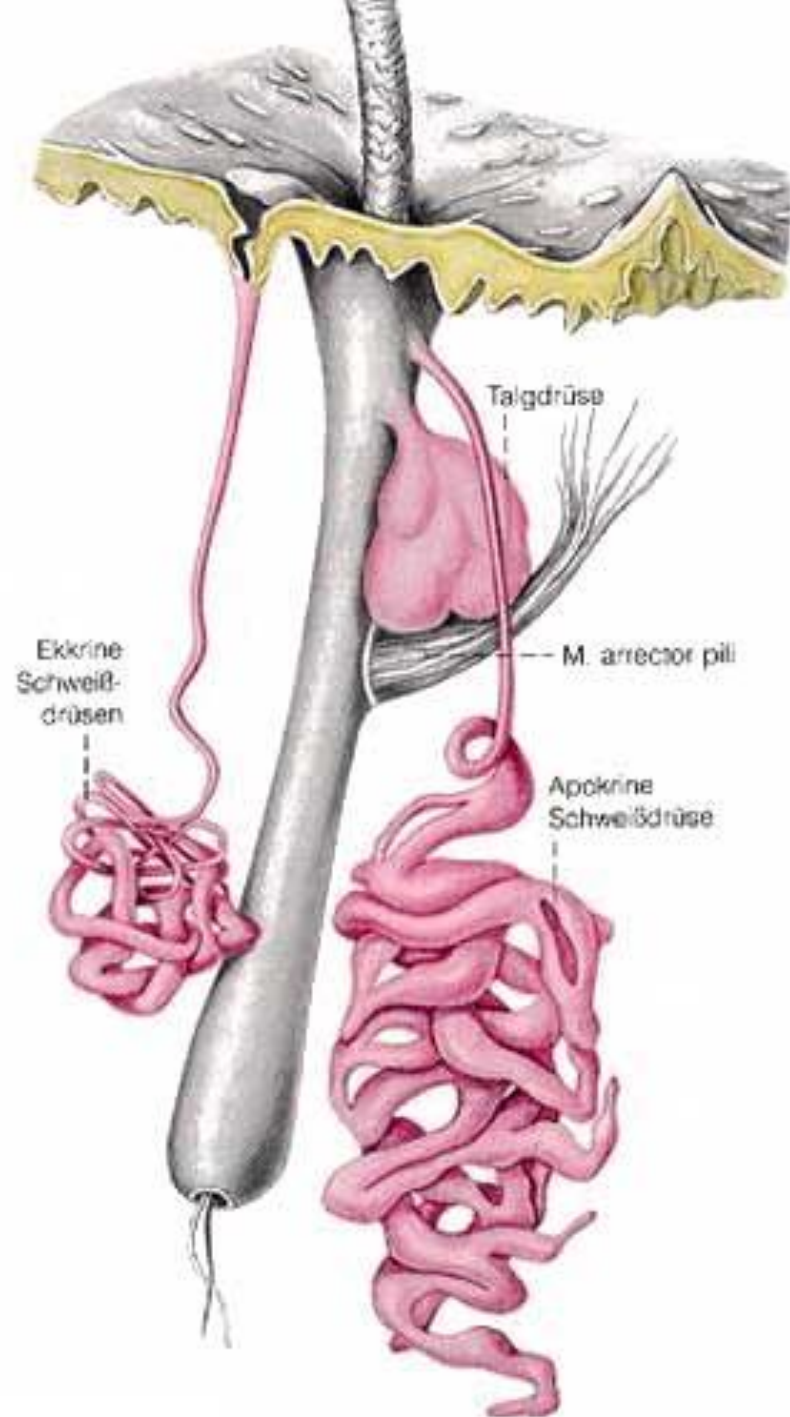
vlivy: hormonální, nutriční, toxické (infekce,
chemoterapie, autoimunitní)

Kožní žlázy

mazové

potní

pachové

Mazové žlázy

= *Glandulae sebaceae*

- holokrinní
- ve škáře po celém těle (100 na cm²)
- chybí na dlaních a chodidlech (0 na cm²)
- obličej, kštice (400-900 na cm²)
- s vývodem do chlupové pochvy
- tvoří MAZ (*SEBUM*)
  - směs triacylglycerolů, vosků, skvalenu, cholesterolu a jeho esterů

Potní (ekkrinní) žlázy

- jednoduché, stočené, tubulózní
- ústí mimo pochvy chlupů
- všude, nej hustší na dlani, plosce a čele
- chybí na žaludu a vnitřní ploše předkožky
- tvoří nevazkou tekutinu
  - voda, NaCl, močovina, amoniak, k. močová
  - ultrafiltrát krevní plazmy
- termoregulace

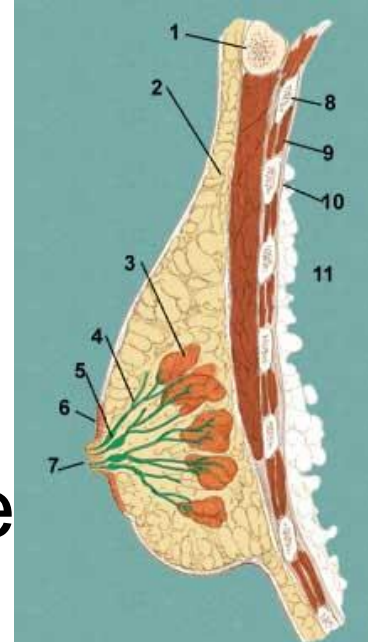
Pachové (apokrinní) žlázy = *Glandulae apocrinae*

- 3-5 mm v průměru
- v podkožním vazivu
- ústí do pochev chlupových folikulů
- vazký sekret bez zápachu
- aromatický pach – působení bakterií

Mléčná žláza

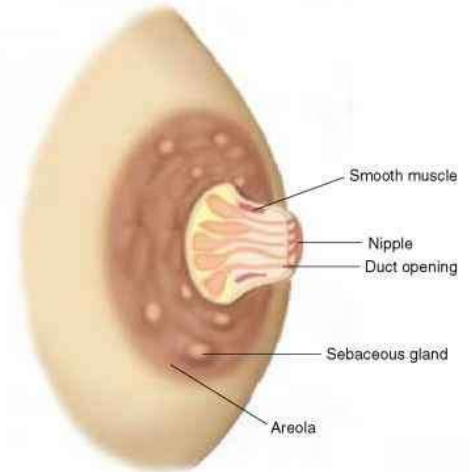
Glandula mammaria

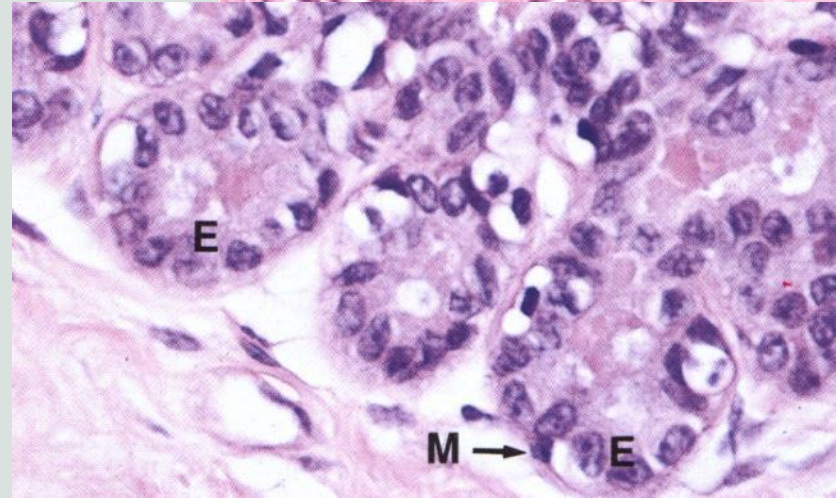
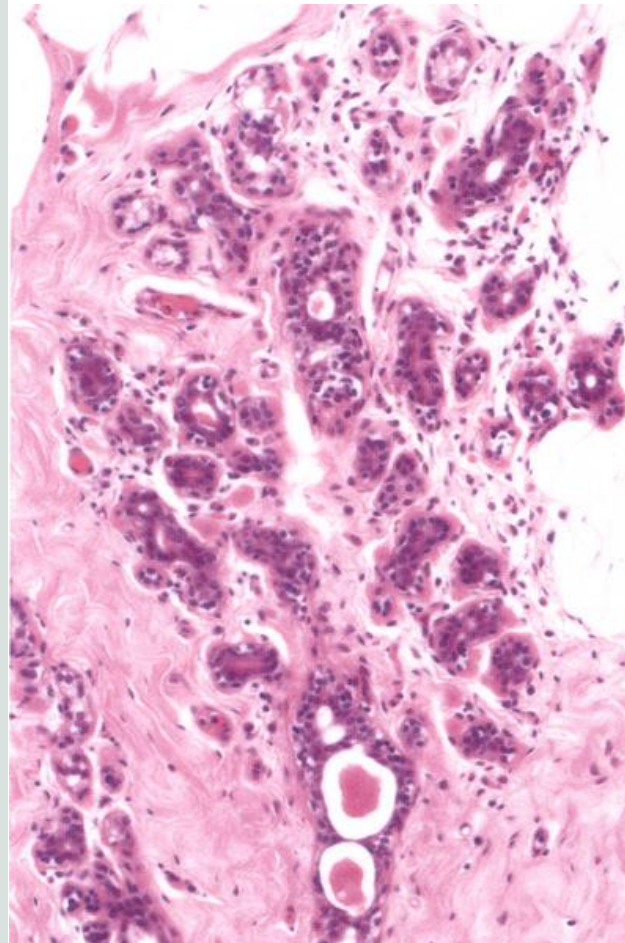
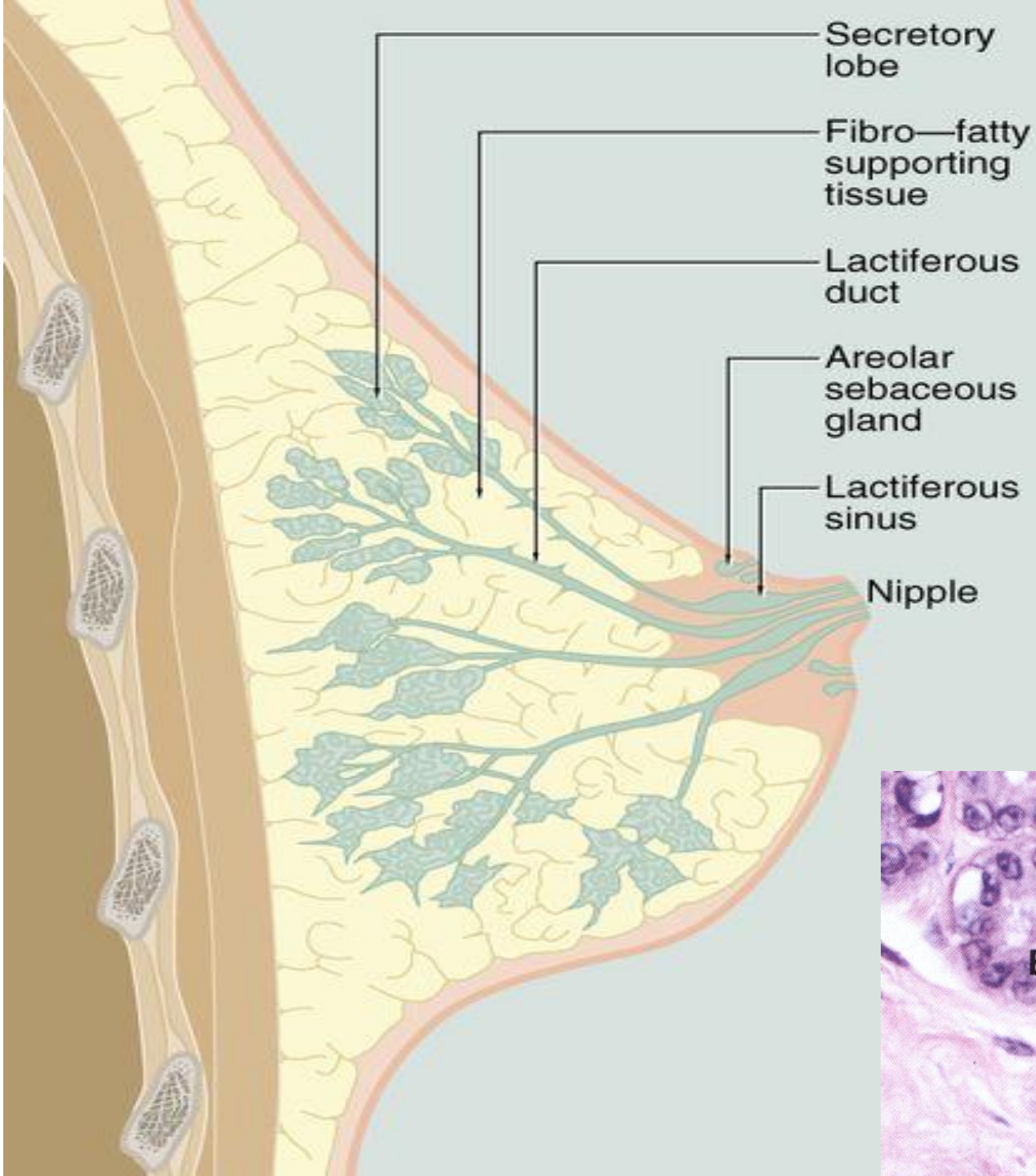
- největší kožní žláza – apokrinní
- sekrece mléka → výživa novorozence
- prs = mamma
- párová žláza – sulcus intermammarius
- 3. – 6. mezižebří, tukový polštář před i za žlázou
- rozsah: parasternální → přední axillární čára
- 11 cm x 12 cm
- 150 g, v laktaci 300-800 g

Mléčná žláza = *Glandula mammaria*

- dvorec (*areola mammae*)
  - glandulae areolares *Montgomeryi*
  - tubercula areolae
  - *hladká svalovina – paprsčitě*
  - *pigmentace*
- prsní bradavka (*papilla mammaria*)
  - area cribriformis papillae
    - mlékovody (*ductus lactiferi*)
  - mazové žlázky
  - *hladká svalovina – šroubovitě (m. sphincter papillae)*

Mléčná žláza – vývoj

- 6. týden: MLÉČNÉ LIŠTY
= ztluštění epidermis) z podpaží
pod pupek
- novorozenci obou pohlaví
  - průměr: 3,5-9
  - vývody zduřelé nahromaděným sekretem
  - vylučování sekretu (vliv mateřských hormonů = „Hexenmilch“)

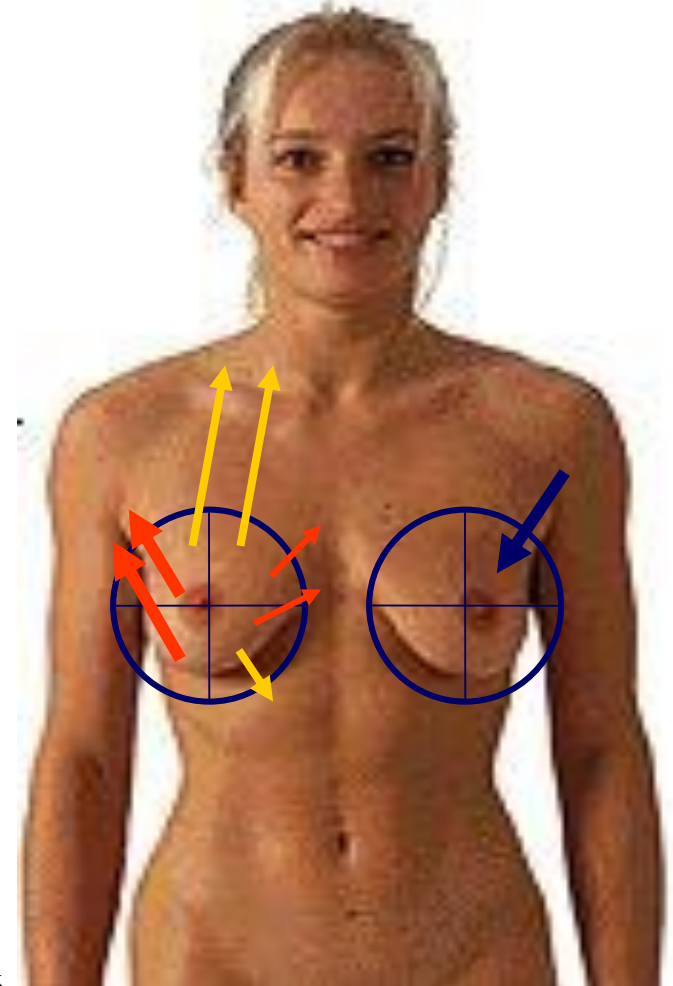
Mléčná žláza

- u dívek zvětšování díky
    - nahromadění tukové a vazivové tkáně
    - proliferace a větvení mlékovodů
    - obé vliv ovariálních estrogenů
  - u mužů prsy normálně zůstávají ploché
- Mléko: voda, lipidy, bílkoviny (kaseiny), laktóza, Ig A
- mlezivo (*kolostrum*)
  - sání, oxytocin

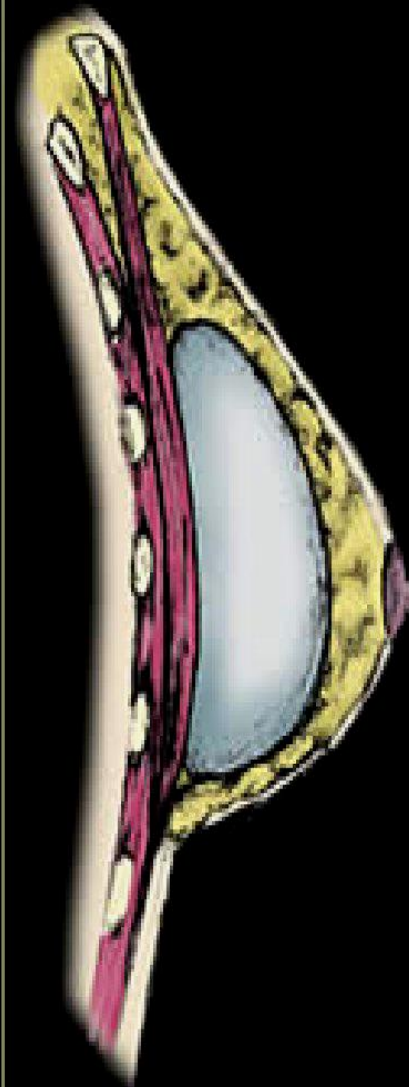
Karcinom mléčné žlázy

- nejčastější nádor u žen
- postihuje 9 % ženské populace
- klinické známky – zduření, vtažení kůže/bradavky, ulcerace
- vyšetření – pohmat, ultrazvuk, mamografie, mízní uzliny
- exstirpace
- mastektomie (parciální, totální)

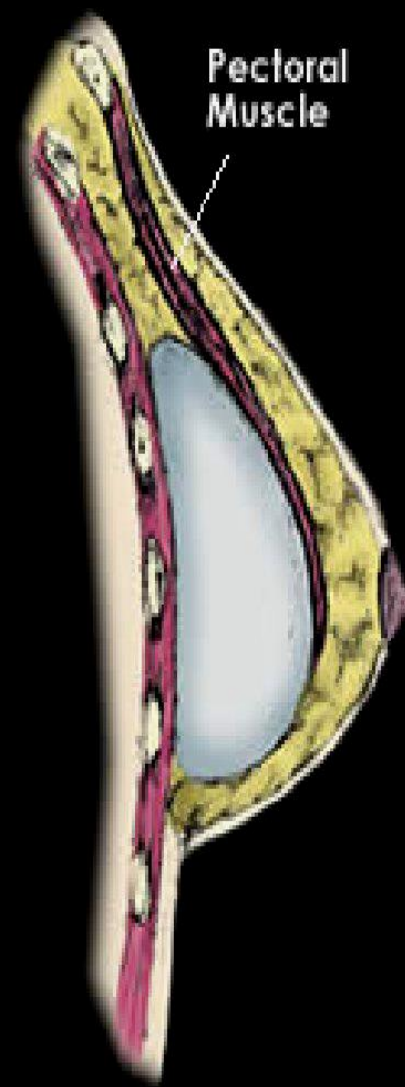

Before Surgery

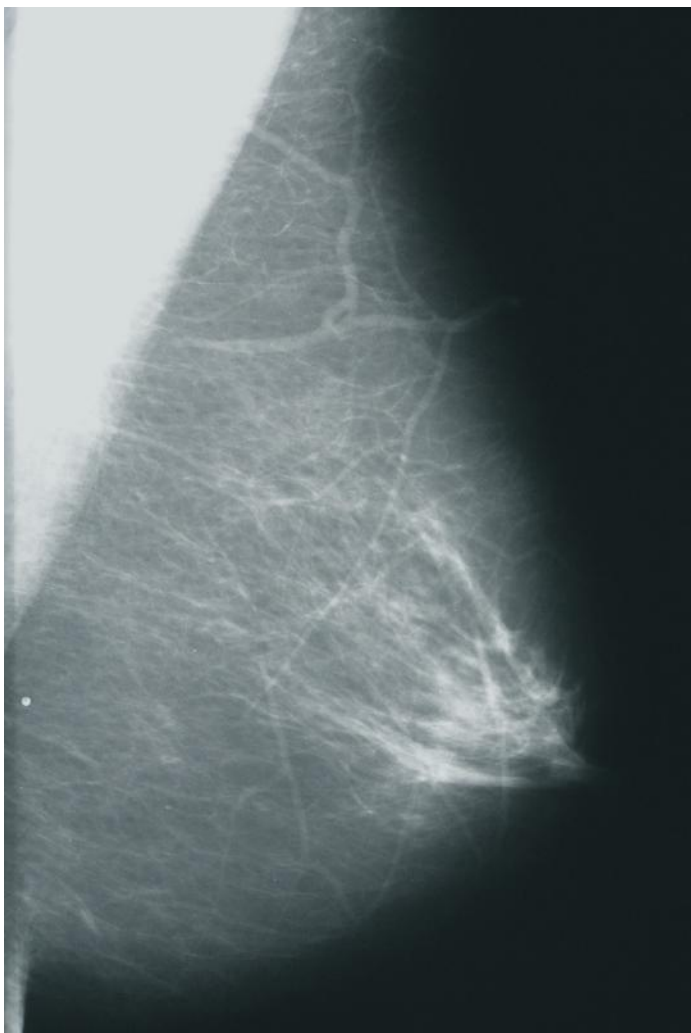
Subglandular Implant

Subpectoral Implant

Illustration by Daniel Arlitt. Copyright 2004 Body Sculpting Center.

Tukový prs

Cooperovy vazy

Středně žlznatý prs

